

mitMARSTAL

Marstal Helhedsplan 2021

Henning
Larsen

RAMBOLL

ÆRØ KOMMUNE

**Henning
Larsen** —

mit**MARSTAL**

Marstal Helhedsplan 2021

23.03.2022

Publikationen er udarbejdet for Ærø Kommune af Rambøll Arkitekter / Henning Larsen, i tæt samarbejde med Ærø Kommune og Marstals borgere.

Helhedsplanen er godkendt på kommunalbestyrelsesmøde
23.03.2022

Kontakt

Ærø Kommune Teknik & Miljø
v/ Kirsten Johansen, Teknik- & Miljødirektør
+45 6352 5000
kjo@aeroekommune.dk

Rambøll / Henning Larsen Aarhus
v/ Michael Dohn Thomsen, projektleder
+45 53 370 570
mvt@henninglarsen.com

Alle billedrettigheder tilhører Ærø Kommune, Rambøll Arkitekter & Henning Larsen, medmindre andet er anført.

Format: Stående A3 (297x420mm)

Forsidebillede: Marstal Museum, Jens Erik Carl Rasmussen

Skipperbyen anno 2035

Sommeren går på hæld, mørket rammer aftenerne tidligere og tidligere. Det er en fortsat lunefuld september aften med stille vind. Den velkendte stilhed fra foråret har lagt sig over Marstal havn efter sommerens mange besøgende og arrangementer i byen. Med havblik glider ÆrøExpressen frem forbi HCC værft, som var det på en glasplade, og kun lette bølger giver et lettere skum ved hækken, før de fortsætter ud og nænsomt støder på stenmole og kajkanter. Under broen ved stævns anes de nye aspiranter; nogle beskuer det store indkig i værftet og senere dets maleri på værftets sydside, andre iagttager utvivlsomt første 'lektion' som færgenavigatør ved anløbet til færgeløbet og har siden Rudkøbing diskuteret sejlrendebredde og afdrift og ikke ænset de mange marsvin og tyske lystbådeturister, der præger de Sydfynske vande i sensommeren.

Nye bekendtskaber fra ugen, der gik, tømmer glassene, og næsten i takt sættes de på bordet, idet færgeklappen rammer ÆrøExpressen. Der stemples ud fra en uges højskoleophold med programmering af GPS, styrede dronefartøjer til undersøgelse af havbiologi og sedimentssamlinger på de grunde vande øst for Ærø. En uges workshop på havnens forskellige faciliteter har givet indsigt i det innovationsmiljø, Marstal og Ærø har at tilbyde bæredygtighedsudvikling for de blå erhverv.

En mormor krammer sit barnebarn farvel, førend han drager tilbage til storbyen med hendes søn og svigerdatter. Det har været en begivenhedsrig weekend i Ærø's salte vande. Dagen er afsluttet med en tidlig aftensmad i baggården, købt i Kirkestræde og under teltene på Torvet lørdag formiddag, hvor 'smagen af Ærø' i sandhed kan opleves. En træet ung matros går "fra borde" fra kajkanten efter en dag på søen med morfar. Nye kundskaber og viden om det sindelag, Groller besidder, har vakt interesse endnu engang, også selvom disse kundskaber belæres fra tidlige søndag morgener. Mon det en dag er tid til at vende hjem og være en del af Marstal igen?

Resumé

mitMARSTAL er navnet på Marstal Helhedsplan 2021. Helhedsplanen er en visions- og strategiplan, der har til formål at fremanalysere og præsentere de væsentligste udviklingspotentialer for fremtidens Marstal. Helhedsplanen er et forsøg på at indkapsle den lokale identitet og konsensus, der har defineret Marstal før og den retning og udvikling, som skal definere morgendagens Marstal. Marstal har bidraget til den historie, vi alle kender om Danmark som en stolt søfartsnation, og fortsat bidrager Marstal ind i det moderne Maritime Danmark som en stærk karakter trods sin størrelse.

mitMARSTAL er en helhedsplan og proces udviklet med fokus på Marstallernes egne meninger og inputs til deres bys fremtidige udvikling. mitMARSTAL indeholder en række ambitiøse borgerinddragelsesaktiviteter med kvantitative og kvalitative metoder, der har dannet grundlag for fokus og retninger for det analytiske og strategiske arbejde i helhedsplanen. mitMARSTAL er uden tvivl Marstallernes plan udarbejdet i samråd med Ærø Kommune og rådgiver.

Helhedsplanen analyserer grundigt de eksisterende fysiske forhold og den definerende historie, der har udviklet sindelaget for Marstallere og det fysiske miljø på Marstal Havn, Marstal by og det omkransende landskab. Helhedsplanens vision og strategier er resultatet af en omfangsrig borgerinddragelse kombineret med et grundigt analytisk arbejde, suppleret af en række gode dialoger og samtaler imellem Marstallere, erhverv, kommune, rådgiver og ikke mindst de mange ildsjæle med hjerteblod for mitMARSTAL.

Et særligt sted i Danmark

Marstal havn og by er uden sammenligning to helt unikke og samhörige fysiske miljøer, der har haft indflydelse på historien om den stolte søfartsnation Danmark. Marstal anses fortsat som et Maritimt sted i Danmark og omtales som ’Skipperbyen Marstal’.

De geologiske forhold ved Marstal har sammen med Marstallernes relation til landskabet og havet skabt en særlig historie omkring, hvordan hårdt arbejde, forretningssnilde og mod har skabt et velkendt søfarende og skibsbyggende folkefærd. Denne historie og fortsatte virke er i høj grad tilstede i det sindelag, Marstallere besidder, og i det fysiske miljø, der opleves i Marstal i dag. Bevaringen opleves autentisk i Marstal, og det er fortsat det autentiske Marstal og den fortsatte relation til havet, der er det store trækplaster for Marstallere, tilflyttere og besøgende.

De teknologier og forretninger, der har skabt en storhed i Marstal, ligger fortsat som et bærende element for fremtidens Marstal. Kan evnen til at udvikle og innovere maritime teknologier genvækkes, og kan Marstal fortsat differentiere sig fra mængden af hovedbyer i de mindre kommuner og ø-samfund? Kan Marstal sætte sig som et definerende sted i det Maritime Danmark, og ikke som et yderområde med dets medfølgende prædikater af afviklingsproblematikker?

Marstal er mere end sit maritime virke. Marstal er i dag en by med et stort udbud af offentlige tilbud og service, der favner hele bylivet. Byen har igennem tiden været præget af en vis ’kvinde-styring’, hvor byens kvinder har varetaget alle roller i hjem og i byen, når mændene var på søen. Der findes i Marstal aktiviteter og foreningsliv hele året rundt, og der opleves et stort engagement blandt Marstallere.

Der skal lyde en stor tak til alle medvirkende i processen omkring mitMARSTAL. Helhedsplanen er uden tvivl et resultat af alle medvirkendes samlede bidrag og fælles armtag imod et samlande og helhedstænkende fysisk miljø i Marstal.

Vision

“At sætte retning og udvikling for Marstals fremtid som en fortsat unik havn og by i det Maritime Danmark”

Hovedstrategier

Helhedsplanen har gennem forståelse for Marstallernes ønsker og meninger om deres Marstal fremsat fire bud på de væsentligste potentialer for at prioritere udviklingen af Marstals fysiske miljø i fremtiden. De fire potentialer beskrives som hovedstrategier og er uddybet i kapitel 3. Potentialerne for fremtidens Marstal høstes gennem realisering af strategierne., og strategierne kan udvikles uafhængigt af hinanden over tid. Nedenfor er angivet de fire hovedstrategier i ikke-prioriteret rækkefølge.

Historisk havn med særligt potentiale

Bevar og forstærk karakteren af havnen og dens nuværende funktioner og erhverv, og løft kvaliteten igennem fyrtårnsprojekter som katalysator for udvikling og vækst. Skab stærkere sammenhænge og forbindelser samt en rigdom af autentiske oplevelser for gæster og lokale.

Uddannelse, formidling & innovation

Brand Marstal som et maritimt fyrtårn og dynamo indenfor Maritim uddannelse og viden. Styrk de eksisterende uddannelser og udvid med nye segmenter som højskoleophold og udflugter.

Styrk og skab et særligt innovationsmiljø for nye teknologier indenfor det Maritime Danmark og kombiner miljøet med havnens eksisterende viden og kompetencer.

Styrk den unikke bykerne

Byg videre på en unik bevaret bykerne med et særligt særkende og en unik historie.

Koncentrer bykernens funktioner, gentabler vigtige fysiske forbindelser og skab bedre kvaliteter i de centrale gade- og byrum.

Destinationsudvikling

Styrk destinationen Marstal igennem fokus og udvikling af de tre kerneoplevelser: Marstal Havn, Marstal By og landskabet omkring Marstal.

Skab destinationer og oplevelser, der øger oplevelsesværdien hele året og danner synergi imellem kerneoplevelserne - underspil aldrig den unikke by, den maritime historie og det særlige landskab.

Indhold

1. Introduktion	8
1.1 Hvorfor en helhedsplan?	10
1.2 mitMARSTAL	13
1.3 Ærø, en særlig ø	14
2. Marstal	16
2.1 Marstal	18
2.2 En unik bystruktur	19
2.3 Historien	20
2.4 Byens kvarterer	21
2.5 En havn af særlig karakter	22
2.6 Bykernen	24
2.7 Gaderum	26
2.8 Kulturarv & industriminder	29
2.9 Teknologi & bæredygtighed	30
2.10 Offentlige parker & tilbud	31
2.11 Mere end vand	32
2.12 Resume	35
3. Fremtidens Marstal	37
3.1 Vision	38
3.2 Hovedstrategier	40
3.3 Strategier for Marstal Havn	42
3.4 Strategier for Marstal bykerne	46
3.5 Strategier for uddannelse, formidling & innovation	50
3.6 Strategier for destinationsudvikling	52
3.7 Resume	57
4. Borgerprojekter	59
4.1 Introduktion	60
4.2 Badeanstalten Søens Folk	62
4.3 Et aktivt træskibsværft og formidlingscenter på havnen	63
4.4 Grønne pladser i byen	64
4.5 LUKaf med poetisk flyvehøjde - byggefestival	65
4.6 Nytænkning af Marstal Havns grønne anlæg	66
4.7 Skonnert hus	67
4.8 Torvet - mødested og markedsplads	68
4.9 Træer i Kirkestræde	69
A. Appendix	71
A.1 Borgermøde I	72
A.2 Sammendrag spørgeskemaundersøgelse	74
A.3 Borgermøde II	75
A.4 Borgermøde II, opgave 1	76
A.5 Borgermøde II, opgave 2a	77
A.6 Borgermøde II, opgave 2b	78
A.7 Borgermøde II, opgave 3	79
A.8 Borgermøde III	80
A.9 Stiftelse af Marstal Lokalråd	81

Læsevejledning

Marstal Helhedsplan er opdelt i fire hovedkapitler og et tilhørende appendix. I tillæg til helhedsplanen er der udarbejdet en designguide, der understøtter helhedsplanens visioner og strategier til anvendelse for prissætning og løsning af konkrete fysiske omdannelser.

Opbygningen har til formål at skabe den bedste forståelse for processen og resultaterne, der er frembragt i forbindelse med udarbejdelse af helhedsplanen for Marstal. Dokumentet kan med fordel læses kronologisk eller kan anvendes som et tematisk opslagsværk. Det er tilstræbt at skrive helhedsplanen med øje for, at hvert kapitel og dets underafsnit også kan læses og anvendes individuelt. Kapitel 2 og 3 indeholder begge introduktionsafsnit og resuméafsnit, henholdsvis på de første og de sidste sider i kapitlerne.

’Kapitel 1 Introduktion’ formidler formål og rammesætning for helhedsplanens virke. Proces og borgerinddragelse beskrives, foruden helhedsplanens virke og relation til øvrige lokale indsatser, planlægning og analyser med relevans.

’Kapitel 2 Marstal’ er et analytisk kapitel, der dykker ned i den unikke historie, der har defineret Marstals sindelag og fysiske miljø. Det nutidige fysiske miljø er også analyseret på baggrund af en række vurderede væsentlige temaer, der definerer Marstal og den oplevede værdi af Marstal. Kapitlet belyser både udfordringer og potentialer. Der opsummeres i indleden afsnit ’2.1 Marstal’ og konklusionen ’2.12 Resumé.’

’Kapitel 3 Fremtidens Marstal’ er et fremadskuende og definerende kapitel kommunikeret igennem vision og strategier for den udvikling, der vurderes mest væsentlig for at skabe Fremtidens Marstal. De fire hovedstrategier udfoldes, og der gives indsigt i, hvorledes disse konkretiserer sig gennem udvikling af de fysiske miljøer.

’Kapitel 4 Borgerprojekter’ giver et indblik i en af de store borgerinvolverende aktiviteter i helhedsplanens proces. En gruppe frivillige ildsjæle har tilmeldt sig i fem tematiske udviklingsgrupper, der igennem flere måneder har udarbejdet i alt otte borgerprojekter. Foruden beskrivelse af proces og indhold er de otte borgerprojekter naturligvis præsenteret.

’A Appendix angiver bilag’ er bilag, der består af dokumentation af de mange øvrige borgerinvolverende aktiviteter i helhedsplanens proces, herunder borgermøder, spørgeskemaundersøgelser og resultater fra disse.

1. Introduktion

1.1 Hvorfor en helhedsplan?

1.2 mitMARSTAL

1.3 Ærø, en særlig ø

Introduktion

1.1 Hvorfor en helhedsplan?

Marstal Helhedsplan 2021 er et svar på en samlet visions- og strategiplan for Marstal, der skal fordre en samlet konsensus for en strategisk og helhedsorienteret udvikling af Marstals fysiske miljø i fremtiden. Helhedsplanen skal skabe klarhed omkring hvilke ønsker, der eksisterer for Marstals fysiske udvikling over de næste 5 - 10 år og indeholde bud på, hvordan disse ønsker skaber helheder og kan realiseres. I Helhedsplanen lægges der vægt på, at byen ansues og behandles som en samlet helhed. Derfor er det vigtigt at vision, strategier og indsater i helhedsplanen samtænkes til helheder, der alle vil pege i den samme retning, således at de kan styrke hinanden og derved styrke Marstal.

Helhedsplanens visioner tager udgangspunkt i de lokales ønsker og byens stedbundne kvaliteter. En central del af arbejdet med planen er derfor at undersøge og kortlægge Marstals historie, særpræg, geografiske karakteristika og planlægningsmæssige udfordringer.

Behovet for en helhedsplan

Marstal har en helt unik karakter, og blandt Marstallerne findes meget hjerteblod omkring deres by. Der har tidligere været forsøgt byfornyelse af centrale by- og gaderum i Marstal med involvering af lokale borgere. Processen har tydeliggjort, at der eksisterer et behov for at lave en samlet planlægning og strategi for byens udvikling med udgangspunkt i de lokales ønsker.

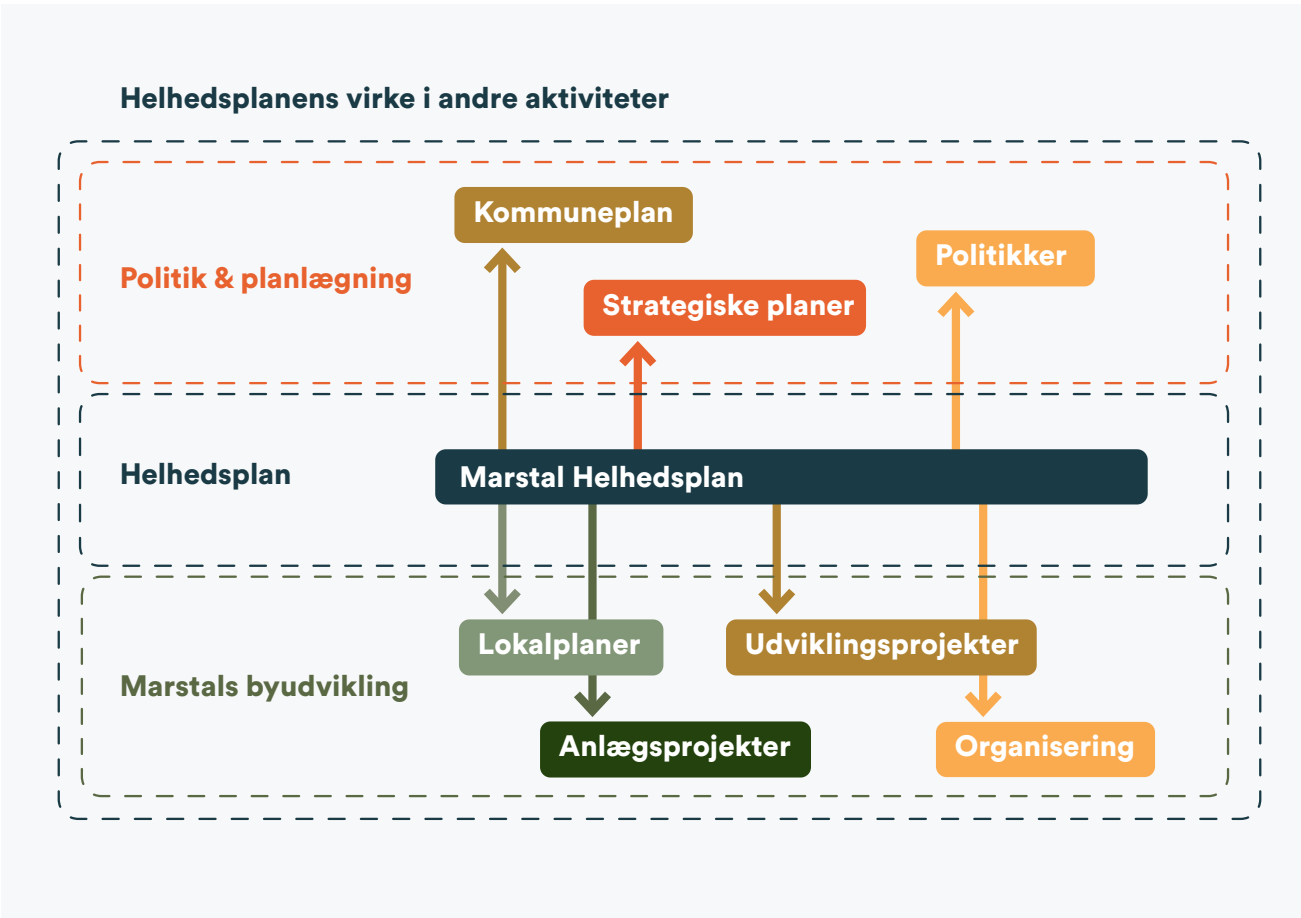
mitMARSTAL helhedsplan er derfor svaret på en sammenhængende strategi for den fysiske fremtid i Marstal, der skabes ud fra en høj grad af borgerinvolvering, heraf også navnet på helhedsplanen mitMARSTAL.

Marstals image som en autentisk historisk by er dog udfordret i disse år. Der findes flere historiske og vigtige gade- og byrum, der visuelt ikke lever op til de forventninger, som Marstal brandes på. Der er knap så meget beplantning, og lidt for meget asfalt.

Fremadrettet danner helhedsplanen grundlag for at sikre de mest værdifulde prioriteringer i byfornyelser og omdannelsesprojektet, og helhedsplanen agerer som en strategisk reference for udformning, meningsdannelse, formål og indhold i de kommende fysiske og ikke-fysiske indsatser for fremtidens Marstal.

Helhedsplanens virke i fremtiden

Helhedsplanen er et styringsredskab som politikere, borgere og administrationen kan skele til i forbindelse med igangsættelse af fremtidige byfornyelsesprojekter. Projekter, der ønskes søsat som et resultat af processen omkring Helhedsplanen, kan ikke bryde med den overordnede fysiske planlægning, som er defineret i Kommuneplanen og i lokalplaner, medmindre de fornyes. Helhedsplanens styrke og virke findes i dens konsensusdrevne tilgang. Her giver kvaliteten af planens analyser, borgerinvolvering og strategier giver alene i sig selv mening og anvendelighed ud fra dens kvalitet, hvorfor den fremadrettet anvendes som en naturlig reference for politikere og planlægninger for Marstal, særligt når der skal skabes fysiske konkrete forandringer og organiseringer omkring dette i Marstal. Helhedsplanen beskriver "Vejen til realisering", men de fysiske forandringer sker igennem løbende beslutningsvirk-

somhed på politisk niveau, i forvaltninger, når der laves fysisk planlægning og når Marstals borgere byforny.

Helhedsplanen har kommunikeret og arbejdet ud fra en række hovedformål, der til sammen taler ind i en borgerdrevet proces med henblik på at øge bevidstheden om, hvad der skal til for at kunne skabe et samlende Marstal, mentalt som fysisk. Formålet er at skabe den samlede retning på baggrund af de eksisterende kvaliteter og udfordringer og belyse, hvorledes nye indsatser i det fysiske miljø skal prioriteres i Marstal.

Helhedsplanen i forhold til andre planer

Sideløbende med udviklingen af helhedsplanen udarbejdes der for tiden en Kommuneplan. Alle kommuner skal have en kommuneplan som dækker en 12 årig periode. Da Ærø's nuværende kommuneplan 2009-2021 udløber i 2021, er Ærø Kommune ved at udarbejde ny Kommuneplan for 2021-2033. Hvor helhedsplanen opstiller visioner, ideer og eventuelle forslag til forskellige konkrete fysiske og organisatoriske indsatser i bymiljøet, så sætter kommuneplanen de formelle og juridiske rammer for kommunens fysiske udvikling. Dette indebærer afgrænsningen af byen, rammerne for byudvikling, placering af nye boliger, erhvervsbyggeri og lignende. Helhedsplanen leverer materiale, viden og inputs, som kommuneplanen kan trække på.

Helhedsplanens formål

- En overordnet vision og strategi for udviklingen af Marstals fysiske miljø.
- En kortlægning af Marstals kvaliteter og udfordringer.
- Prioritering af indsatser
- Potentielle udviklingsscenarier
- Samlet planlægning & ekstern finansiering
- Borgerinvolvering, lokal forankring og kompetenceudbygning

Hovedudfordringer

Forventninger hos både lokale og besøgende er et Marstal som den autentiske Skipperby med en levende havn og en tæt historisk by. Helhedsplanens spørgeskema er tydelig: Der er ingen ønsker om at modernisere eller vælte bygninger til eksempelvis fordel for bedre trafikafvikling i Marstal, ej heller skal havnen indeholde nye funktioner såsom boliger eller øvrige monofunktionelle anvendelser som institutioner eller kontorer.

I Marstal ses den historiske by og havn også udfordret af bilismen og udviklingen til større maskinel. Dette er en velkendt udfordring mange steder, hvor der fortsat er ønske om levedygtige og oplevelsesrige miljøer. Marstal bykerne er skabt med øje for gående og hestevogne, hvilket giver en række udfordringer med bilernes indtog fra midten af det 20. århundrede. Biler og lastbilers indretning i den tætte bykerne resulterer i en forringet oplevelsesværdi til fods, der dermed opleves nedprioriteret.

Forventningen om den oplevelsesrige og historiske by ses visualiseret på de to midterste billeder. Til venstre er et historisk fotografi fra Teglgade, der sammenholdt med billedet til højre herfor viser markedsføringen af Marstal. Her ses tydeligt de historiske referencer i form af det tætte stræde, hvor sanserne får lov til at mærke beplantningerne, brolægningen og de mange detaljer på de tætte håndbyggede boliger. Her er plads til at møde andre gående uforstyrret af 'den asfalterede belægning, os og larm' fra biler og anden 'hast og jag'.

Sammenholdes det 'romantiske billede' af Marstal med byens to vigtigste byrum; byens torv og byens ankomstrum ved færgeleget, er der et stort misforhold imellem, hvad der opleves på de to nederste billeder sammenholdt med forventningerne til Marstals fysiske miljø. Både torvet og færgelejets ankomstplads er overdimensionerede trafikrum, der fremstår med store asfaltsflader, der nedprioriterer forventningen om den historiske by til fods. De er trafikrum, som mange er de centrale forbindelser i Marstal også er. De er domineret af store trafikflader og er ofte asfalteret. De centrale gaderum som Havnegade og Kirkestræde tilgodeser også de kørende, og de definerende tværgående forbindelser i vestøst-retninger fra havnen og op i byen forsvinder. I 'kapitel 2 Verden & Marstal' analyseres og udfoldes disse udfordringer yderligere.

MARSTAL LOKALRÅD

- ▲ Et Lokalråd kan samle og løfte de mange gode ideer, der løsevet cirkler rundt i byen og som mangler en god ankerplads.
- ▲ Lokalrådet skal styrke nærdemokratiet så Marstal fremadrettet har en stærkere stemme i byens udvikling.
- ▲ Lokalrådet skal fungere som bindeled mellem borgere og kommune og kan selv igangsætte projekter til gavn for Marstal.

Billeder fra helhedsplanens tre borgermøder

Introduktion

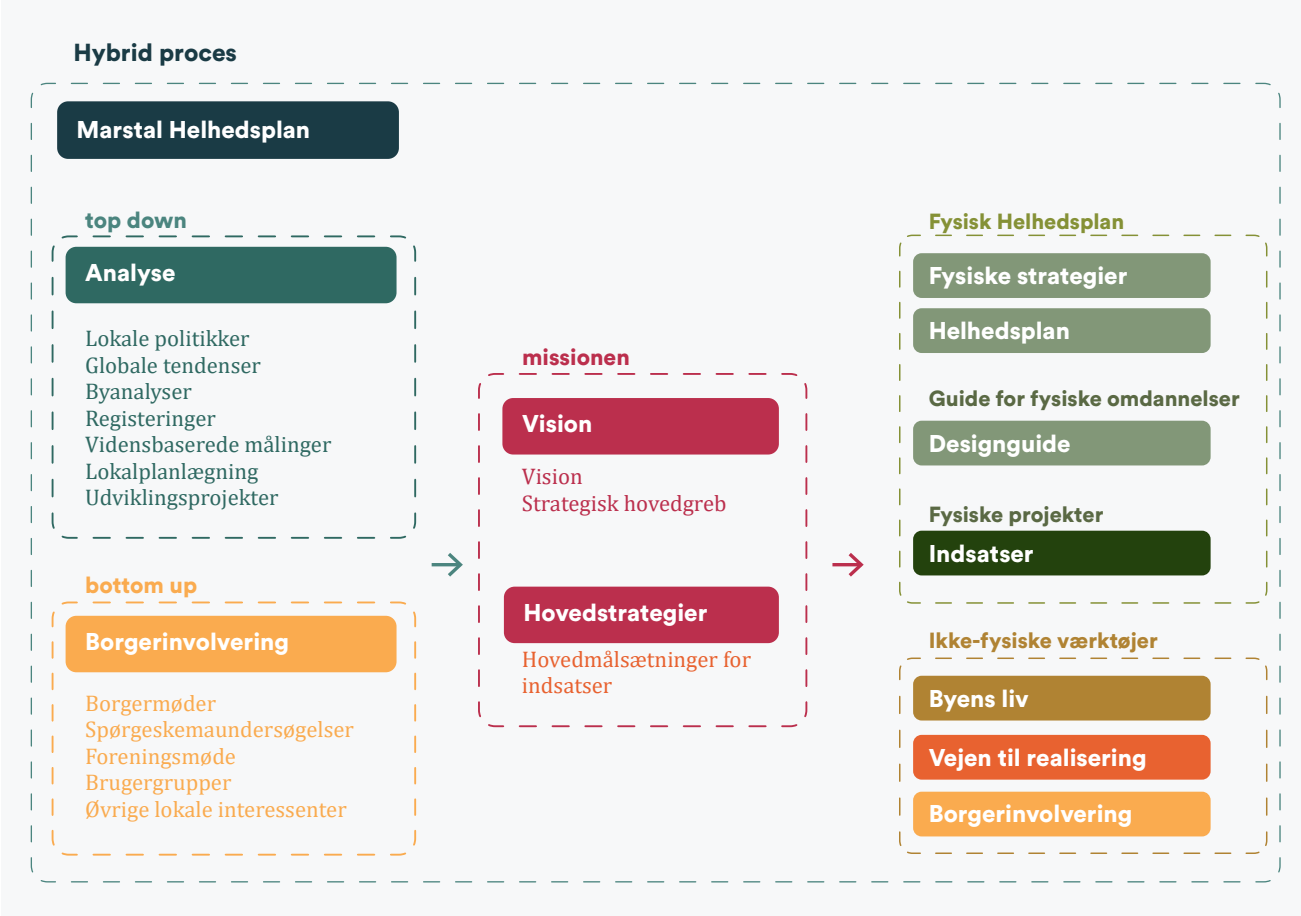
1.2 mitMARSTAL

mitMARSTAL er udarbejdet med øje for Marstallernes ønsker og forventninger til Fremtidens Marstal. Planen er informeret igennem en høj grad af borgerinvolvering sammenholdt med faglige professionelle analyser af Marstal.

Helhedsplanens metode er en hybrid metode og proces, hvor analyse og input danner grundlaget for den vision og de strategier, der skal løfte udviklingen af det fysiske miljø i Marstal. I fagsprog anvendes begrebet 'bottom up' om de inputs og aktiviteter, der adresseres af lokale og som kommer 'nedefra'. Disse sammenholdes med 'top down' faglighed, som kommer fra fagfolk og udefra. I mitMarstal har 'top down' bestået af gennemlæsning af Ærø Kommunes politikker, globale byudviklingstendenser, en stor mængde analysearbejde af Marstal by indenfor den historiske udvikling, mobilitet, byrum, forbindelser og mere. Disse er sammenholdt med de øvrige planlægnings- og udviklingstendenser i Marstal og på Ærø og omsat via vidensbaserede målinger og evidens anvendt i andre projekter. De lokale inputs er sket i et ambitiøst setup, hvor der har været afholdt tre involverende åbne borgerworkshops i helhedsplanen. Hertil er der afviklet foreningsmøde og et borgermøde omkring en detailhandelsanalyse. Der er også analyseret på Marstallernes meninger på sociale medier og i foreningsregi. Processen har også medtaget en række brugergrupper med tematisk opdeling i udviklingsgrupper. Udviklingsgrupperne har udarbejdet i alt otte udviklingsprojekter indenfor forskellige temaer i byen. Projekterne er yderligere beskrevet i 'kapitel 4 Borgerprojekter'. Helhedsplanen er planlagt med en stor tro på, at fremtidens Marstal skabes af Marstallerne, og det ses tydeligt i det ambitiøse setup med mange borgerinvolverende aktiviteter. Indhold af aktiviteter er dokumenteret i helhedsplanens 'A Appendix'.

Ud fra det grundige analysearbejde og de mange inputs fra borgerinvolvering er der skabt én samlende helhedstænkende mission i form af en overordnet vision og strategisk hovedgreb samt i alt fire hovedstrategier. Vision og hovedstrategier er de koncentrerede svar på, hvad Marstals fremtidige udvikling af det fysiske miljø er, og samtidig er det svaret på det omfangsrige analyse- og borgerinvolveringsarbejde, der ligger forud.

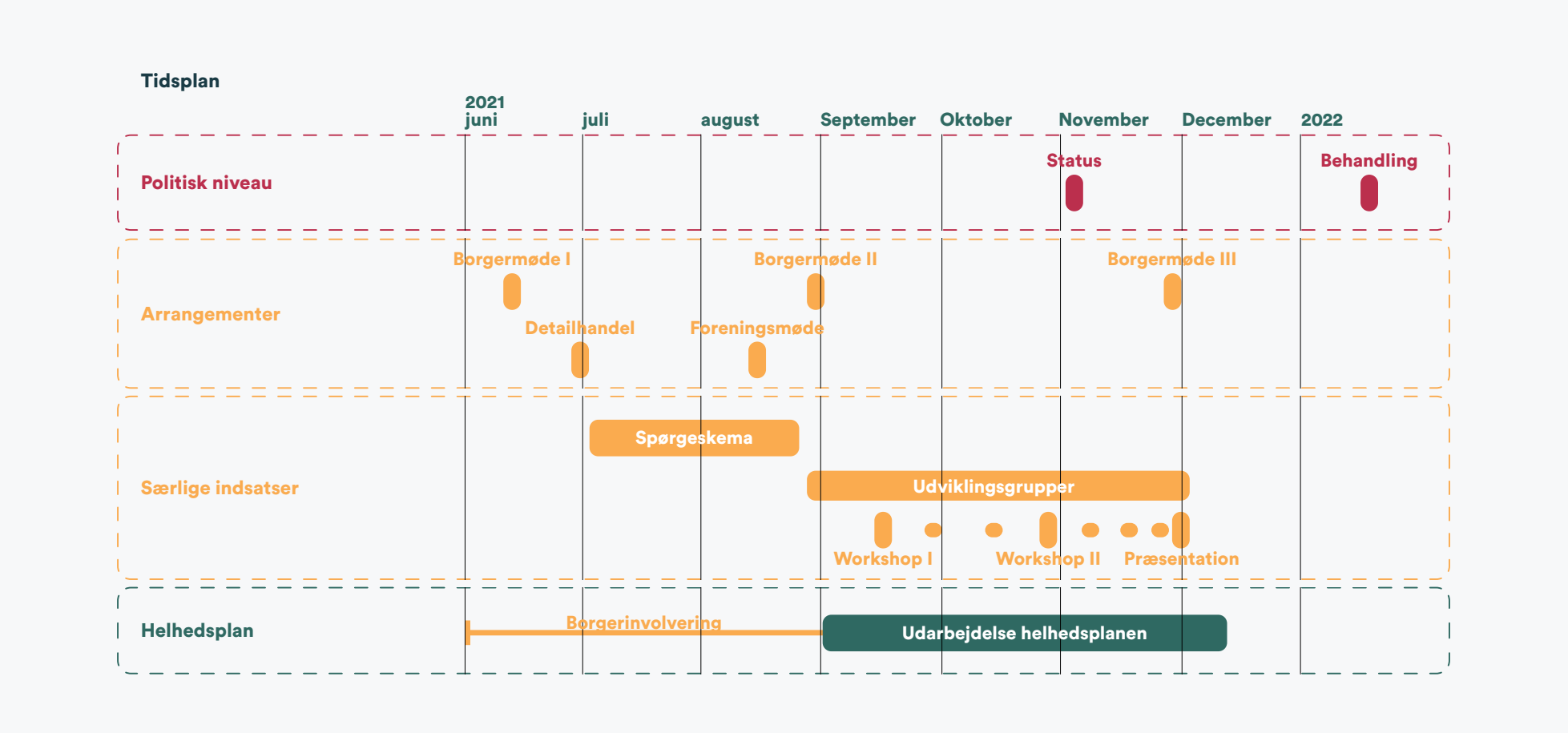
Vision og hovedstrategier udfoldes i en række mere opera-

tionelle konkrete fysiske strategier samt en samlende fysisk helhedsplan, der visualiserer Fremtidens Marstal. Det er også ud fra vision og hovedstrategier, at de fysiske forandringer sker. Disse er ligeledes eksemplificeret i en designguide, der understøtter fremtidige byfornyelser og projekter. Ydermere er der lavet bud på 8 konkrete fysiske indsatser, heri mitMARSTAL, dedikeret til de 8 borgerprojekter udarbejdet i samarbejde med gruppen, der har udviklet helhedsplanen.

Vision og hovedstrategier kan også anvendes til at skabe fremtidig borgerinvolvering og øvrige ikke-fysiske aktiviteter. Det kan være arrangementer og events i byens rum, som kan planlægges med øje for at understøtte den samlede vision og dets hovedstrategier.

Tidsplan
Nedenfor ses hovedtidsplanen for Marstal Helhedsplan 2021. Helhedsplanen er offentligt startet op i juni 2021 med det første borgermøde, og herefter opfulgt af to borgermøder i slut august og slut november. Kommunalbestyrelsen har fået en midtvejsstatus i start november, og mange medlemmer har aktivt deltaget i et eller flere borgermøder. Foruden de klassiske borgermøder, der også har indeholdt aktiv meddeltagelse, har mitMARSTAL indeholdt to særlige indsatser i borgerinvolveringen. Henover sommeren 2021 foregik en omfangsrig spørgeskemaundersøgelse, og i efteråret 2021 var der aktivt medskabelse af otte borgerprojekter med udviklingsgrupperne.

Introduktion

1.3 Ærø, en særlig ø

Ærø er en særlig ø beliggende i det Sydfynske Øhav og ligger i overgangen mellem de tyske vande og starten på Lillebælt. Øhavet er det største oversvømmede istidslandskab i Danmark, hvor Ærø med sine 88 kvadratkilometer ligger som afgrænsningen mod syd. Ærø har en unik geologi og naturværdi. Ærø er en drumlinbakke formet af bevægelserne fra istiden, og i vest er øen et mere bakket landskab, der fortsætter fra vest til midten af øen. Dette opleves bl.a. gennem kørsel på 'højderyggen', hvorfra der er flotte kig over marker og mod vand til begge sider. I vest findes også naturområdet Lille Vitsø foruden herregårdslandskaber og bevarede vand- og vindmøller. På Østærø findes området omkring den tidligere Marstal Kommune (før sammenlægning med Ærøskøbing Kommune). Her køres ad vejen på dæmningen i syd, hvor den nuværende flyveplads findes i et større inddæmmet landområde, der tidligere har været vandfyldt og næsten har opdelt Ærø i to, med Østærø som en halvø.

Der findes i alt fem færgeforbindelser til og fra Ærø. Hovedforbindelserne udgår til Fynshav på Als, Svendborg på Fyn og Rudkøbing på Langeland. Færgerne udgår fra de tre hovedbyer Søby, Ærøskøbing og Marstal. Ærø består foruden af disse tre byer af 14 landsbyer og gårde. Øen har en stor varieret oplevelsesværdi, hvor det fysiske miljø i høj grad er præget af relationerne til havet og af velbevarede fysiske miljøer.

Ærø har en befolkning på ca. 6.000 fastboere, hvoraf ca. 2800 bor på Østærø og i Marstal. Cirka halvdelen af Ærøs befolk-

ning er i alderen 20-66 år, og selvom befolkningstallet har været svagt dalende igennem mange år, viser de seneste års statistik tilvækst.

Rig på natur, kulturarv og engagement

Landskabet på Ærø er afspejlet i de geologiske forhold og har en meget stor variation i sine kultur-, natur- og kystlandskaber. Der er en stor variation af flora og fauna både på land og langs kysterne. Disse opleves også fra veje og cykelstier, hvor Ærø i høj grad er kendetegnet af sin bakkeformation og store åbne landskabsrum, der giver lange dalende landskabsrum og kig, der ender ved strand og hav.

På Ærø findes historiske herregårde og bevarede bymiljøer. Ærøskøbing og Marstal har bykerner af høj historisk kvalitet i både bystruktur og velbevarede historiske huse i form af bindingsværksbygninger samt øvrige huse af høj håndværksmæssig kvalitet fra før moderniseringen af byggesektoren fra 1950'erne og frem. Bykernen i Ærøskøbing er en tidligt planlagt bystruktur tegnet med 'lineal', hvor bykernen i Marstal er en organisk 'selvgroet' bykerne. Bykernen i Ærøskøbing er af høj kvalitet, hvor bykernen i Marstal har en høj grad af bevaret bystruktur og funktionalitet hertil. De unikke bymiljøer trækker i sig selv besøgende til øen. De mange småhavne og havne i hovedbyerne tiltrækker næsten 100.000 lystbådegæster årligt. Lystbådegæsterne udgør cirka en tredjedel af de samlede besøgstal, hvor de resterende to-tredjedele ankommer til Ærø med en af de mange færgeruter. Ærøs nærhed til

vandet har også skabt en række gode havnemiljøer, der giver mulighed for erhverv og rekreative oplevelser. Skipperbyen Marstal indskrives sig særligt i denne ramme. Marstal havn var i 2021 med i finalen omkring udkåring af Danmarks Smukkeste Havneområde, med begrundelsen i den stærke historie og høje bevaringsværdighed. Marstal Havn blev desuden kåret som Årets Havn af Danske Tursejlere i 2019.

Innovationsvilje

Ærø er kendt som en bæredygtig selvforsynende ø. Det ses blandt andet i en tidlig udvikling indenfor fjernvarme og vindmølleenergi, hvor der ikke kun er tænkt i teknologisk udvikling og implementering, men også i organisatoriske greb, hvor flere beboere er medejere af forsyningsnetværket. På Ærø ses vindmøller og flere solfangeranlæg, der til tider danner mere energi, end der forbruges på øen. Digitale arkiver bevidner også om de mange fartøjer, der er bygget og udsejlet fra Ærø igennem flere hundrede år til hele det nordlige Europa og arktiske vande. Færgeruten Søby-Fynshav besejles med den batteridrevne færge Ellen, der er et foregangseksempel på fremtidens færgefart.

BBC reel udgav i 2021 en kortfilm omkring Ærø på baggrund af Ærøs udnævnelse som EU's mest bæredygtige ø. Ærø har som ambition at blive CO2-neutral og 100% selvforsynende med bæredygtig energi i år 2025.

Marstal lystbådehavn & Marina

In 2020 Ærø, Denmark won the top EU prize for island sustainability.

Middag i Ærø's gader, Visit Ærø

Kulturarv

Vitsø naturområde, Vestæø, Conny Cock

Ærø & Danmark

Ærø & det sydfynske hav

2. Marstal

- 2.1 Marstal
- 2.2 En unik bystruktur
- 2.3 Historien
- 2.4 Byens kvarterer
- 2.5 En havn af særlig karakter
- 2.6 Bykernen
- 2.7 Gaderum
- 2.8 Kulturarv & industriminder
- 2.9 Teknologi & bæredygtighed
- 2.10 Offentlige parker & tilbud
- 2.11 Mere end vand
- 2.12 Resumé**

Marstal

2.1 Marstal

Marstal besidder en stærk identitet funderet i sin historiske udvikling, hvilket kan aflæses direkte igennem Marstals fysiske miljø i dag. Havnen og dens historiske aktiviteter giver en stærk karakter, og Marstals udadskuende blik mod det uendelige havs muligheder har givet et entreprenant sindelag og en stærk forståelse for ude og hjemme. De mange søfarende mænd har oplevet og hjembragt utallige erfaringer, historier og kulturelle indsigter, som i høj grad har gjort Marstallere til et folkefærd, der har en tydelig forståelse af, hvad 'hjemme' i Marstal er, og om nogen et folkefærd, med et tidligt 'globalt' præget udsyn, der også hjemtages. Havnens historiske styrke har sat Marstal på landkortet tidligt, og den har været velkendt af danskere og andre nationer og folkefærd flere hundrede år tilbage. Marstal har tidligt været opfattet som et kompetencerigt sted beliggende i overgangen imellem Det Sydfynske Øhav og Tyskland.

De mange kulturelle indsigter fra 'alt det derude', manifesterer sig fortsat i sindelaget, bl.a. under det velkendte motto "Alt er vand ved siden af Ærø". De mange historiske hjembringelser har også kunnet ses i Marstal, hvor hele gader løftede kaminernes røg fra Engelsk importeret røghætter, for ej at glemme et eksotisk skattekammer på Marstal Museum i dag, hvor hjembringelser fra hele verden er udstillet. Som en lille puslespilsbrik i det store maritime norden har Marstallere altid været præget af en stor viljekraft og af en stor opmærksomhed for den øvrige verden, hvilket har resulteret i en stærk fælles identitetsforståelse. Dette afspejles også helt symbolsk i fænomenet "Grolle" som anvendes om "ægte Marstallere". Grolle kommer af Gråspurv, en social fugleart som trives i flok, og er blevet øgenavnet for Marstallere, da der både findes Marstallere og Gråspurve i hele verden. Hvorvidt det kræver en, to eller fem generationers slægtsbøger for at være en ægte "Grolle" diskuteres fortsat, men ikke desto mindre bevidner fænomenet om en stærk og unik karakter og selvforståelse, der fortsat lever i Marstal og for de Marstalske gråspurve, der har valgt at tage på træk ud i verden.

Evnen til at overpræstere som et beskedent samfund ses tydeligt i historierne og arkiverne i dag. Lokalsamfundet Marstal har skabt fyldte arkivskabe med fotos af verdensfarende skibe bygget i Marstal, og det er blandt andet disse præstationsevner, som har kunne tiltrække opmærksomheden fra Grever og Kongeriger, og det markeres tydeligt med Danmarks andenstørste flåde, næsteften København for ca. 100 år siden. Det anslås, at det netop er dette udadskuende fokus, der har skabt en høj grad af kompetencer og en effektivitet, som også i dag afspejles i Marstal bystruktur. Marstal by er en klassisk organisk udviklet by, hvor behovet for udvikling og udbygning er sket 'naturligt' uden de store linealer og strategiske vækstplaner. Byen er skabt som svar på de umiddelbare behov, der har været for et fiskerhus, en bolig, og en bolig mere. Senere er byen vokset til at være en handelsby, der også tilgodeser landbrugs-samfundet og handelsudveksling i Marstal. Kombinationen af de stærke og tydelige maritime referencer og tilhørsforhold, sammenholdt med en velbevaret og fungerende bystruktur i det centrale Marstal, gør Marstal helt unik i en dansk kontekst. Byen er i sig selv en destination, om end den flere steder trænger til 'opstramning' med respekt for historien.

Marstal

2.2 En unik bystruktur

Marstal er skabt på baggrund af de geologiske forhold omkring Østærø, hvor det nuværende inddæmmede landskab vest for Marstal tidligere var en del af havet og adskilte Marstal fra resten af det nuværende Ærø. Mod øst findes fortsat lave vande, tidligere land der i istiden er skubbet under vand og har dannet en rig mineralsk havbund. De gode muligheder for fiskeri mod øst og nord, og det dybere vand mod syd, har skabt gode forhold for små landbrugssamfund i kombination med gode muligheder på vandet. Med bosætning i læ fra det stigende terræn mod vest, og med mulighed for at sætte sejl i de fleste vinde, har den tidligere strand, hvor Marstal Havn i dag findes, skabt de bedste forhold for en tidlig velstand. Aktiviteter fra stranden og den fortsatte intensivering af fangst til havs har givet mulighed for gode levevilkår for de lokale, og det er dette, som har skabt Marstal, som vi kender den i dag.

Fra stranden blev et fiskehus til, og herefter det næste og det næste. De har været placeret i læskabende formationer, hvor det ene hus dækker for vestenvinden for det forrige. Det er disse bosættelser, som skabte en række stræder næsten vinkelret på vandlinjen. Disse stræder og gader ses tydeligt defineret i bykortet fra 1842, hvor den tætte by med relation til en tidlig havn aflæses på det historiske kort. I 1842 aflæses en klar bystruktur, der i meget høj grad fortsat opleves i Marstal

i dag. I 1842 er der tilkommet større bymæssige funktioner som kirke og handelsrelaterede funktioner, der visuelt aflæses i byens struktur og netværk af forbindelser. De vinkelrette stræder mod den nu etablerede havn suppleres af en central forbindelse i form af en klar bymæssig gade; Kirkestræde. Flere stræder er gennemgående forbinder til den vestlige afgrænsning Vestergade. I 1842 ses hvorledes der er etableret en centralforbindelse fra byen og ’op ad bakken’ mod vest, og forbindelsen findes fortsat i dag som centralforbindelse navngivet Møllevejen. Kirken og handel definerer Marstals bystruktur i 1842, og det aflæses tydeligt, hvorledes forbindelser mod landbrugene og havnens aktiviteter påvirker udviklingen af den i det 19. århundrede moderne by Marstal. Kirkestræde og byens Torv er etableret og har tæt relation til Toldstedet på havnen, hvorfor varer ’nemt’ transporteres til Kirkestræde og Torvet. Kajkantens udbredelse i nord-syd gående retning er næsten samstemmigt med Marstal bys afgrænsning mod nord og syd. Byens dannelse som en synergi med havnens aktiviteter aflæses fortsat i kortet fra 1842 i form af denne fysiske afgrænsning. Væsentligt er også at bemærke, at Kirkestræde har samme udbredelse, og derfor må forstås som den væsentligste forbindelse i byen.

I dag ses Marstals historiske tilblivelse fortsat tydeligt i form

af den velbevarede bystruktur i Marstals bykerne. Rundt om i Danmark ses der i høj grad saneringer og moderniseringer af gamle tætte bykerner og kvarterer. I Marstal er moderniseringer primært sket på bygningsmassen, enten i form af gode renoveringer i tråd med det historiske eller nyere bygninger med en god indpasning i bystrukturen. Den historiske bystruktur i Marstal er bevaret, men den opleves mindre historisk grundet de ændrede gaderumsbelægninger og fremtræden, der i høj grad ikke lever op til ’den historiske kontekst’.

Marstal med sin historisk bevarede bystruktur og i nogen grad den bevarede bygningsmasse er en del af de mest unikke velbevarede bystrukturer i en Dansk kontekst. Marstal fremstår dog ikke som et stykke ’museumskunst’ i bymæssig sammenhæng; byens funktioner lever fortsat og definerer stadig i dag Marstal by.

1785, VSK kobberstik

1842, landkort

2021, bykort krak

2.3 Historien

Marstal er karakteriseret af en stærk og rig historie. Fra Ærøske bosættelser for mange tusinde år siden til de senere skiftende tilhørsforhold og forskellige magter har Marstal formået at udvikle sig til trods for de ændrede vilkår og rammer igennem årene. Marstals begyndelse som lokalsamfund anerkendes tilbage til 1514, hvor ’Marstall’ figurerer i skattebøger ved Sønderborg. ’Marstall’ beskrives heri som et par gårde og et fiskerleje.

Senere må det forstås, at Marstal ikke er til at undgå. Marstal forsætter med troen på egne evner og udvikler sig til en lille størrelse med uundgåelig betydning. Helt op i det 18. århundrede har Marstal drevet handel uden anerkendelse. Dette er atypisk og italesættes som ’pirateri’ i en periode, hvor Det Danske Rige skulle anerkende handelsbyer. Foruden den Kongelige anerkendelse for handelsby, har Marstal allerede dengang været sin egen. Marstallerne har ikke optaget et nyt bynavn indeholdt ’stad’, ’købing’ eller lignende nynavngivelser. Marstal har også uden en ’borg’ eller ’slot’, og den velstand sådan en prioritering har indeholdt, formået at slå sig fast i sin egen form og fastholde sin egen identitet under Marstall og senere Marstal.

I starten og midten af det 19. århundrede er Marstal en større by, og det strukturelle særkende, som fortsat ses i Marstals bykerne i dag, er dannet. Marstals nuværende bykerne er derfor en omkring 200 år gammel byhistorie. Det er også i det 19. århundrede, at byen begynder at bygge den nuværende stenmole, der berettes færdigbygget i starten af det 20. århundrede. Den dag i dag manifesterer stenmolen sig fortsat som et monument, for den viljestyrke og egen evne som har eksisteret og fortsat eksisterer blandt Marstallere.

I 1971 topper Marstal med omtrent firetusinde indbyggere, godt 1000 flere end i dag. Marstal har indtil 1970’erne oplevet en stigende vækst og øget indbyggertal, hvorefter indbyggertallet er faldet med omkring en fjerdedel fra 70’erne og frem til i dag.

I nyere tid findes en række aktiviteter og events, der symboliserer og måske repræsenterer særegenheden for Marstal i dag. Her kan nævnes søsætningen af en nybygget Skonnert i 2012 og en fortsat udvikling af Marstal som Skonnert havn. Selvom der har været nedgang i værftsaktiviteterne, er der de sidste år sket en mindre opblomstring og øgede aktiviteter i værftshallerne. En glæde for egen forståelse i Marstal og for de berørte erhverv. I 2019 udnævnes Marstal Marina som Årets havn af danske tursejere med begrundelse i den levende stemning og aktiviteter for hele familien. Marstal Lystbådehavn optager det meste plads i den sydlige havn, og Marstal er en velbesøgt destination om sommeren og udenfor sæsonen af både danske og udenlandske lystbådeturister.

Siden 1970’erne og frem har Ærø haft fokus på selvforsyning og bæredygtig energi. Ærø markerer sig som førende lokal- og øsamfund på denne front. Britiske BBC har optaget video i 2021 ifm. kåringen af Ærø som Europas mest bæredygtige ø. Sammen med de mange visuelle virkemidler i form af vindmøller og solfangerparker, der opleves omkring Marstal og på Ærø, og den nyligt udviklede Elfærge Ellen i Søby, opleves Marstal og Ærø som et eksperimenterende og fremadskuende lokalsamfund, hvor der fortsat realiseres ny teknologi indenfor søfart og bæredygtige samfund.

I 2019 manifesterer Marstallerne igen deres styrke og tro på egne evner med søsætning af ny færgeforbindelse fra Marstal til Rudkøbing, den ny ÆrøExpressen: En ny færgefart skabt af Marstallerne selv med bl.a. indsamling til finansiering.

1514 - 2000

1514 - Fiskeri og gårde figurerer i skattebøgerne under Marstall

1600 - en tid med skiftende styre

1729 - fra "pirathandel" til anerkendt af Kongeriet Danmark

1808 - Englænderne fik øje for Marstal

1855 - indbyggertal 2473 og ca. 200 fartøjer

1901 - Marstal by vokser markant

1825 - 1920 Molen anlægges
1910-20 - Marstals flåde tæller 300+ inden verdenskrisen rammer i 20erne

1971 - Marstals indbygger tal topper med 4122 personer

Marstal i dag

2012 - Historien søsættes på ny

Positiv udvikling i værftsindustrien

Turismen stortrives og accellererer under pandemien Coronavirus

Marstal populær lystbådedestination

Marstal og Ærø førende indenfor selvforsyning

Byen bliver trækplaster for innovationsmiljø

ÆrøExpressen sejler ud fra Marstal 2019 - Marstals borgere har skabt færgefart igen

2.4 Byens kvarterer

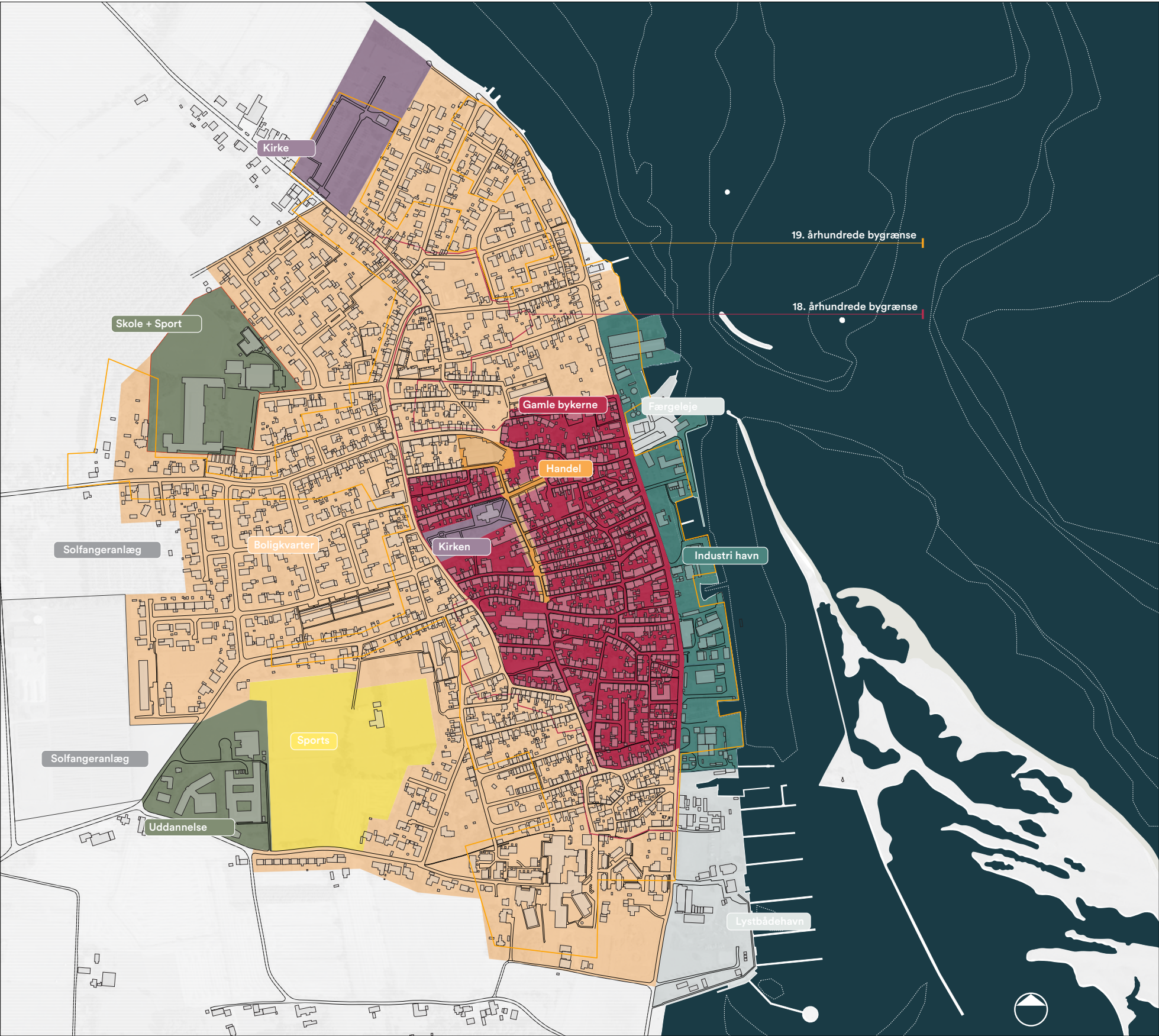
Marstals historiske udvikling fra havet og ind i byen ses fortsat afspejlet i byens kvarterer og byfunktioner. Havnegade definerer tydeligt overgangen fra Havn til by og har det signifikante karaktertræk, der bør bevares i fremtiden. Havnen fremstår som ét hele, til trods for at havnens funktioner og aktiviteter er af stor variation og til dels ustruktureret. Kajkant og Havnegade indrammer tydeligt havnen og skaber den klare opfattelse af overgangen fra by til havn. Havnen er inddelt i en række underfunktioner, og især omkring færgelejet i nord opleves den offentlige karakter af byens ankomstrum som en hovedåre til og fra Marstal.

Marstal har med sin relativt store velbevarede historiske bykernestruktur i centrum en klar autencitet for lokale og besøgende. Det er foruden byens velbevarede struktur essentielt,

at centrale byfunktioner fortsat findes i bykernen; det som kendetegnes for Marstals bymidte. En høj grad af bevaring af byens struktur i kombination med den samme oprindelige funktionalitet ses ikke ofte i byer med historiske bykvarterer og bymidter. At der i Marstal fortsat eksisterer en funktionel handelsgade, dagligvarebutikker, kirke og en række øvrige offentlige funktioner som bibliotek, museum og svømmehal, er unikt. Det skaber den levende og historiske autencitet, der gør, at de historiske velbevarede bygninger og bystrukturer ikke står hen som et stykke 'museumskunst'.

Marstal er udviklet ud fra nærheden til vandet, og senere har nærheden til bykernen været definerende i udviklingen af de øvrige kvarterer og byfunktioner. Der er gradvist udvidet med nye boligkvarterer; helt naturligt og i tråd med Marstals histo-

riske udvikling til en moderne og mangfoldig by, der har mere end havnen at byde på. På 'bagsiden' af byen mod vest findes Marstal Skole i nord og Marstal Navigationsskole med flere uddannelser i syd. Uddannelsesstederne er større bebyggelser, hvis pladskrav har været udfordrende at imødekomme i Marstal bys tække bystruktur, hvorfor de sandsynligvis er placeret på de daværende 'ledige' arealer på bagkanten af byen. Det samme gør sig gældende for sportsbaner og den 'supplerende' kirkegård i nord. Relationen til Marstals identitet som Skipperbyen, stærkt forankret i havnen og den historiske bykerne, giver store udfordringer for større nye byfunktioner, som skole og uddannelse. Disse er placeret uden fysisk relation til havnen og vandet. Der kan med stor fordel skabes større identitet for børn og unge ved at skabe aktiviteter på de havnenære arealer, eller i samarbejde med havnens erhverv.

2.5 En havn af særlig karakter

Marstal havn er uden tvivl en havn, der ikke går i glemmebogen. En havn af særlig karakter med respekt for historien og den mangfoldighed, der har præget de fokuserede og entreprenante Marstallere igennem årene. Havnen består af et mix af forskellige funktioner og aktiviteter. Igennem årene har havnen været meget fleksibel overfor øgede og ændrede behov og tilpasset sig disse. Havnen består i høj grad af offentligt ejede arealer, hvilket medvirker til en relativt stor åbenhed og tilgængelighed. Samtidig har Marstal Havn ikke gennemgået en gennemgribende modernisering, der har 'ryddet' historien og skabt ét udtryk og en funktionalitet domineret af én eller få aktører.

Havnen oplever i disse årtier ikke sin storhedstid, og skal havnen i fremtiden måles på antal skibe, vil den næppe kunne slå Marstal havn for 100 år siden. Marstal Havn har igennem sin fleksibilitet og igennem de lave vand øst for Marstal formået at skabe et meget variende havnemiljø i en tilnærmelsesvis menneskelig skala, hvor et mix af funktioner indenfor de industrielle og rekreative havneerhverv blandes med byrum og restaurationsbranchen. Det er bevaringen af 'det gamle' havnemiljø, der tildels fortsat aflæses på Marstal Havn, og som gør Marstal Havn interessant set ud fra turister og besøgendes synspunkt, og Marstal Havn opleves i nogen grad fortsat som en fungerende, autentisk og inviterende havn overfor besøgende. Autenticiteten opleves tildels ved den 'hyggelige' størrelse, men i høj grad også ved, at man føler at få indsigt i et fungerende havnemiljø: Om det er røg eller lysglimtene fra stålværftshallen eller den blå kedeldragt på vej ud med roser betyder ikke så meget. Autenticitet fremstår også i de mange bevarede maritime elementer, industribygninger og -minder. Disse vidner om historien og om en mere 'romantisk' forestilling omkring livet i Marstal.

Kendetegnet af historien & variation af oplevelser

Marstal havn er præget af en serie af varierende funktioner fra nord til syd: Værftserhverv, færgeleje, kiosk, restauration og udskænkning, enkelte store bygninger, grønne historiske uderum, mindemærker fra søen, skulpturer for søens folk, havnemuseum, honnørkaj, en række værftsrelaterede strukturer, opmagasineringspladser, en driftig lystbådehavn med

tilhørende grønne arealer og aktiviteter fra Navigationsskolen.

Havnen er indrammet af den historiske mole, hvor Kalkovnen i sine hvide klæder skinner dag og nat. Havnens struktur er præget af de umiddelbare behov for nye anvendelser, og den er således udbygget bid for bid, som det også er kendetegnet for den historiske bymidte. Havnen har indsejling mod nord, hvor der gribes fat i den snævre sejlrende fra nord mod syd i Marstals grunde vande. Havnens funktioner er i stor grad relateret til havnens dybder, hvor vanddybden bliver lavere og lavere, jo længere man kommer ind i og syd på i havnen. Havnen er karakteriseret af en række mindre havne og beddinger i form af pladserne, der bryder kajkantens forløb og skaber grundlag for isætning af både og skibe. Denne strukturelle rytme giver havnen en oplevelsesmæssig rytme og variation, som opleves for færdende på Havnegade og for de gående nord-syd på havnen og for de sejlende på vandet i havnen. Denne oplevelsesværdi giver Marstal Havn et nærvær og er interessevækkende, modsat mange nyere havne.

Overordnet kan Marstal Havn deles op i fire rumlige zoner. Mod nord er færgeleje og Teglgrenden, der sammen med HCC værft åbner op imod verden. Herefter er der indsejling til yderhavnen, der er præget af den store kajkant med indgående strukturer som Jollehavnen, Eriksens Plads og Thomsens Plads. Yderhavnen er præcist defineret af stenmolen og en kajkant, og det er her, den bredeste del af havnen findes, hvor også afstanden til bunden er størst indenfor stenmolens afgrænsning af havnen. Videre herfra markeres et skifte fra erhvervshavn til den rekreative havn, hvor Kalkoven bryder stenmolen, og de mange lystbådebroer tager over og giver rummelig indskrænkning og kompleksitet af havnen. Overgangen sker også med en indskrænkende bredde af havnen, hvor den tidligere har været bred og dyb med mulighed for at vende skibe i havnen, men nu er der en meget indsnævret sejlbredde, og det er tydeligt, at der nu er tale om jolle og lystbådestørrelser. Havnen åbner op igen imod det sydligst liggende 'indervand', når lystbådebroerne er passeret. 'Indervandet', eller bunden af havnen, afsluttes med en overgang fra stenmole og sandingsnatur, som mod syd afsluttes af Eriks Hale og de ikoniske badehuse. Plænen langs Østersø vej giver mulighed for ophold og for at supplere vandaktiviteter med publikumsorienterede funktioner.

Opsamling
Marstal havn opleves tydeligt som en nærværende havn med høj autentisk karakter. Dette sker, fordi her fortsat findes liv og aktiviteter, men også i høj grad fordi, at den 'intime' skala er noget, som Marstal Havn har. Den generelle åbenhed og indsigt i funktioner og aktiviteter skaber oplevelsesværdier for besøgende og muligheder for de lokale. Marstal Havn er uden tvivl et mix af forskellige funktioner, og det er også dette karaktertræk, der er tro imod det at være havn, og som for fremtiden vil skabe værdi for Marstal. Havnen er udfordret af, at vi især i Danmark langs havn og kyst har muligheden for at bevæge os uhindret og blive 'ledt' langs vandkanten. Denne sammenhængende forbindelse, og de tidligt bydannende forbindelser fra havnen til byens stræder og gader, findes i meget ringe grad. Det overlader forbindelser og sammenhængende forståelse og adfærd med fundament i Havnegade, som i meget høj grad opleves som et mindre vellykket trafikrum, hvor by og havn ikke formår at invitere.

2.6 Bykernen

Marstals historiske bykerne er en velbevaret bystruktur etableret for ca. 200 år siden. I dag har Marstal tilnærmelsesvis samme strukturer og funktionalitet med en klar relation til vandlinjen med de vinklede stræder og gader, der alle forbin-der vandet med Kirkestræde, og flere videre til Vestergade. Strukturen er velbevaret, men fortsættelsen af de vestøst-gående forbindelser mangler i dag på havnearealerne.

Marstal by er defineret ved tre hovedlinjer strækkende fra nord til syd. Første linje er Havnegade, som er en gennemgå-ende forbindelse, der tydeligt definerer overgangen imellem by og havn. Kirkestræde er den bymæssige hovedforbindelse for byens vitale funktioner såsom Kirke, handelsbutikker og øvrige serviceerhverv og offentlige tilbud. Vestergade er tredje hovedlinje, der er baglinjen for bymidten mod vest og til den nu øvrige by. De tre nordsyd forbindelser definerer fortsa Marstal i dag, og det er især funktionaliteten af de tre hovedlinjer, og ikke mindst Kirkestræde, der gør Marstal helt unik som en autentisk historisk bymidte. Langs Kirkestræde findes også

fortsat en række offentlige og halv-offentlige funktioner i form af svømmehal, bibliotek, apotek, bank m.m., og disse funk-tioner understøtter i høj grad en levende demokratisk bymidte. Tætte stræder og gamle huse findes mange steder i Danmark, men en fungerende bibeholdt gammel bystruktur er et mere sjældent syn i Danmark i år 2021.

Strædernes facader med saddeltage, hyppige bygnings-skift, smalle gaderum og en belægningskant af pigsten eller tilsvarende, karakteriserer de fleste gaderum i bykernen, men samme gadeprofil ses også 'overført' til de nyere kvarterers ga-der og villaveje, hvor husene dog oftest er trukket tilbage med en forhøje imod vejen. Bykernen byder også på fænomenet Snorrer, som er små smalle passager og genveje på tværs af gaderummene.

Marstal bymidte er dog stærkt udfordret af mange års fokus på funktionalitet og mindre på værdien af, at bygninger og gadebillede hænger sammen. Marstal bymidte opleves derfor

oftest som skalaløse asfalterede gade- og byrum, hvor inventar og belægningsvalg ikke stemmer overens med forventningen om den autentiske by med håndværk og karakter. For meget asfalt, belysningsarmaturer, som hører til på industrianlæg, og billige betonsten præger bybilledet i alt for høj grad. Fraværet af detaljer og beplantning skaber uinteressante gaderum i Marstal, og de interessante bygninger af høj oplevelsesværdi og historiske referencer står i en 'uretfærdig' kontekst. Marstal bymidte fremstår også i høj grad uden hierarki. Langs Havne-gade, Vestergade og Kirkestræde virker alle veje lige vigtige, og de fremstår ikke inviterende. Der er sat skiltning op, som vejleder i nogen grad, men savnet om at blive vejledt ind i en historisk og nærværende bymidte er synligt ikke-tilstedevæ-rende alle steder.

Tværgade

Snarregade

Kirkestræde syd

Kongensgade

Snorrer

Handelsgade Kirkestræde

Havnegade

Byens torv

2.7 Gaderum

Marstal by er skabt som en organisk byudvikling efter behov, og denne udvikling ses og opleves tydeligt i byens vitale forbindelser:: Fra de ældre snævre gader og stræder, til de mere moderne vejforbindelser med bredere vejprofil, der tilgodeser bilismens indtog. Marstal opleves for udefrakommende som svær at navigere i. Der kan med fordel gøres lette tiltag, som uden at ændre byens karakter og struktur vejleder og guider igennem byen.

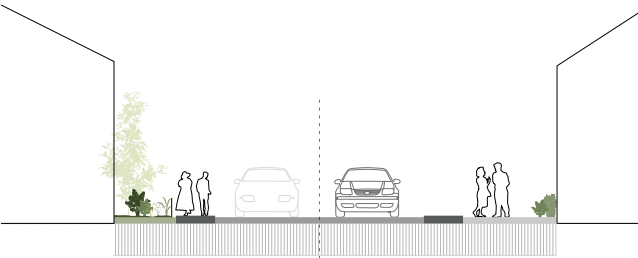
De centrale forbindelser i Marstal er de nordsydgående definerende vej- og gaderum: Havnegade, Kirkestræde og Vestergade. Disse har i relation til vandkanten skabt de tværgående forbindelser i byen; Havnegade som "servicerende" til havnearealerne, Kirkestræde som byens centrale hovedgade

med forbindelser til Kirke, offentlige funktioner og ikke mindst Handel. Derudover er der Vestergade som supplerende hovedgade med forbindelser fra bykerne til landskabet, og på Vestergade er her andre handels- og produktionsvirksomheder med relation til by, såsom Mejeri, beværtning, forretninger m.m.

Den vitale forbindelse fra "landsiden" ind i byen og ned til havnen findes via Møllevejen, som går over i Skovgyden og til sidst bliver til Kongensgade, før den rammer Havnegade. Møllevejen er hovedåren, der forbinder direkte ned til færgeleje, til Ommelsvejen, Skole, dagligvarebutikker m.m. Forbindelsen Møllevejen-Skovgyden-Kongensgade er en fysisk sammenhæng, men med stærk skiftende karakter og indsnævring. Denne bør forstærkes, så der ikke er tvivl om

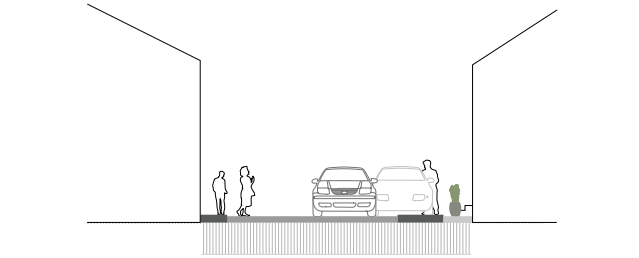
denne vitale hovedåres betydning for den sammenhængende servicerende hovedforbindelse. Dette kan gøres igennem ændret belægningsudformning, der tilpasser sig konteksten, beplantningsstrategi eller lignende.

Møllevejen-Skovgyden-Kongensgade er den mest sammenhængende forbindelse fra "land" til havn, hvor øvrige hovedindfaldsveje virker endnu mere forvirrende at navigere i. Det kan være indgangen fra Reberbanen, som ender på Vestergade, eller Vestergade i syd, som får karakter af villavej, inden den igen ender i nordsyd Vestergade.

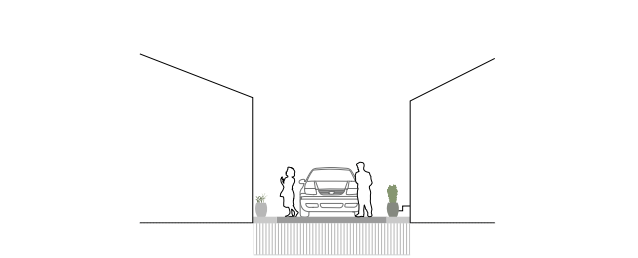
Møllevejen

Hovedindfaldsvej til Marstal. Vejen ændrer langsomt karakter, uden tydelige markeringer fra at være oplandsvej til at være byvej. Møllevejen er for mange den daglige oplevelse af Marstal, og for gæster det første møde med byen. Den skiftende kontekst af Møllevejen bør i højere grad afspejles i designet af det oplevede vejrum, så denne også varierer og tydeliggør de skiftene karakterer.

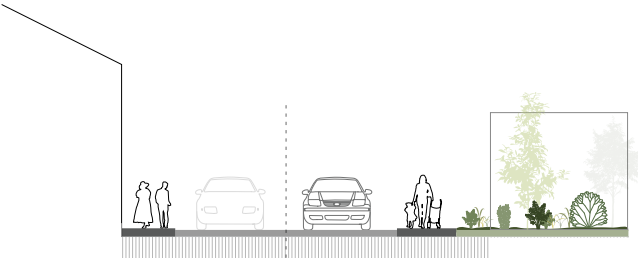
Skovgyden

Skovgyden er fortsættelsen af Møllevejen, men overgangen ved mødet med Vestergade er svag og bør forstærkes. Der kan være tvivl om, hvorvidt Skovgyden er vejen mod færgelejet. Forbindelse bør opprioriteres med respekt for konteksten og tydeliggøre, at dette er den primære forbindelse til færgelejet og havnen.

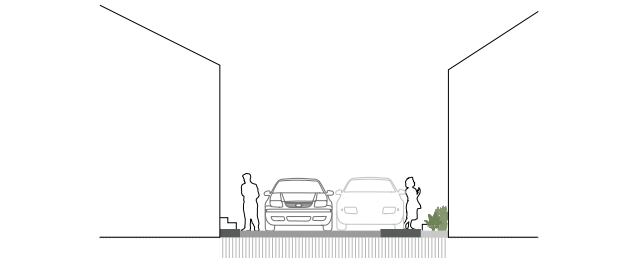
Kongensgade

Kongensgade forbinder Havnegade ved Færgelejet, krydser Kirkestræde ved Kirken og rammer Vestergade. Mødet med Kirkestræde er svagt og virker ikke naturligt som en prioriteret forbindelse mod Havnen. Kongensgade bør prioriteres som central hovedåre fra Vestergade til Færgelejet. Kongensgade ændrer karakter fra bred til meget smal passage.

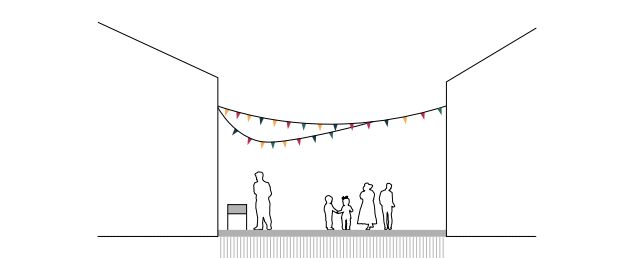
Havnegade

Havnegade markerer tydeligt overgangen fra by til havnearealer. Havnegade kan karakteriseres som en industrivej, hvor der nogle steder tilbydes fortove. Havnegade som en forbindende hovedåre virker usammenhængende og uden tydelige markeringer af hovedforbindelser til havn og by. Havnegade bør opprioriteres til at indeholde mere end "asfalt" og være tydeligere i sit profil med tilstødende forbindelser.

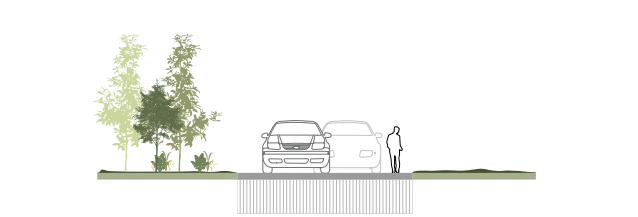
Kirkestræde

Kirkestræde 'Sønder' (fra torvet mod syd) er i høj grad præget af at være et vejrum og ikke af at være den vitale forbindelse fra byens handelsgade til havnen. Smalle og skiftende gaderum og en høj fartzone medvirker til utryghed blandt bløde trafikanter, som ikke kan se biler på lang afstand. Kirkestræde 'Sønder' er hovedforbindelse for mange tilstødende gader, men også indgangsvej til byen fra de sydligt liggende indfaldsveje til Marstal.

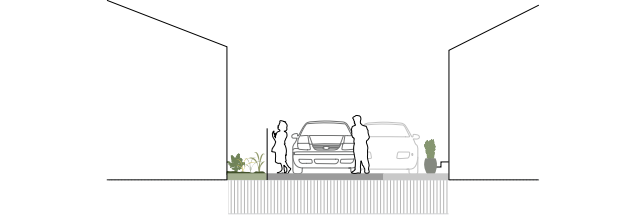
Kirkestræde

Kirkestræde Nord, også kaldet "Gågade", er en sivegade med krydsende trafik. Kirkestræde nord faciliterer en klassisk forstadsgade med butikker og offentlige funktioner. Kirkestræde Nord er udformet af småbetonsten og kan have svært ved at leve op til forestillingen om den autentiske bymidte med brosten og begrønning.

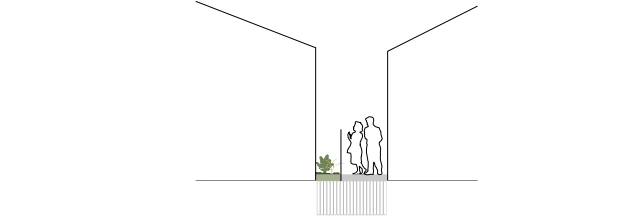
Egehovedvej

Egehovedvej er en hovedåre til det sydlige Marstal. Egehovedvej griber fat i Reberbanen, men distancerer sig herefter langsomt fra byen, længere og længere mod syd. Med vejbeplantning eller andre virkemidler kan Egehovedvej styrkes som mental hovedindfaldsvej.

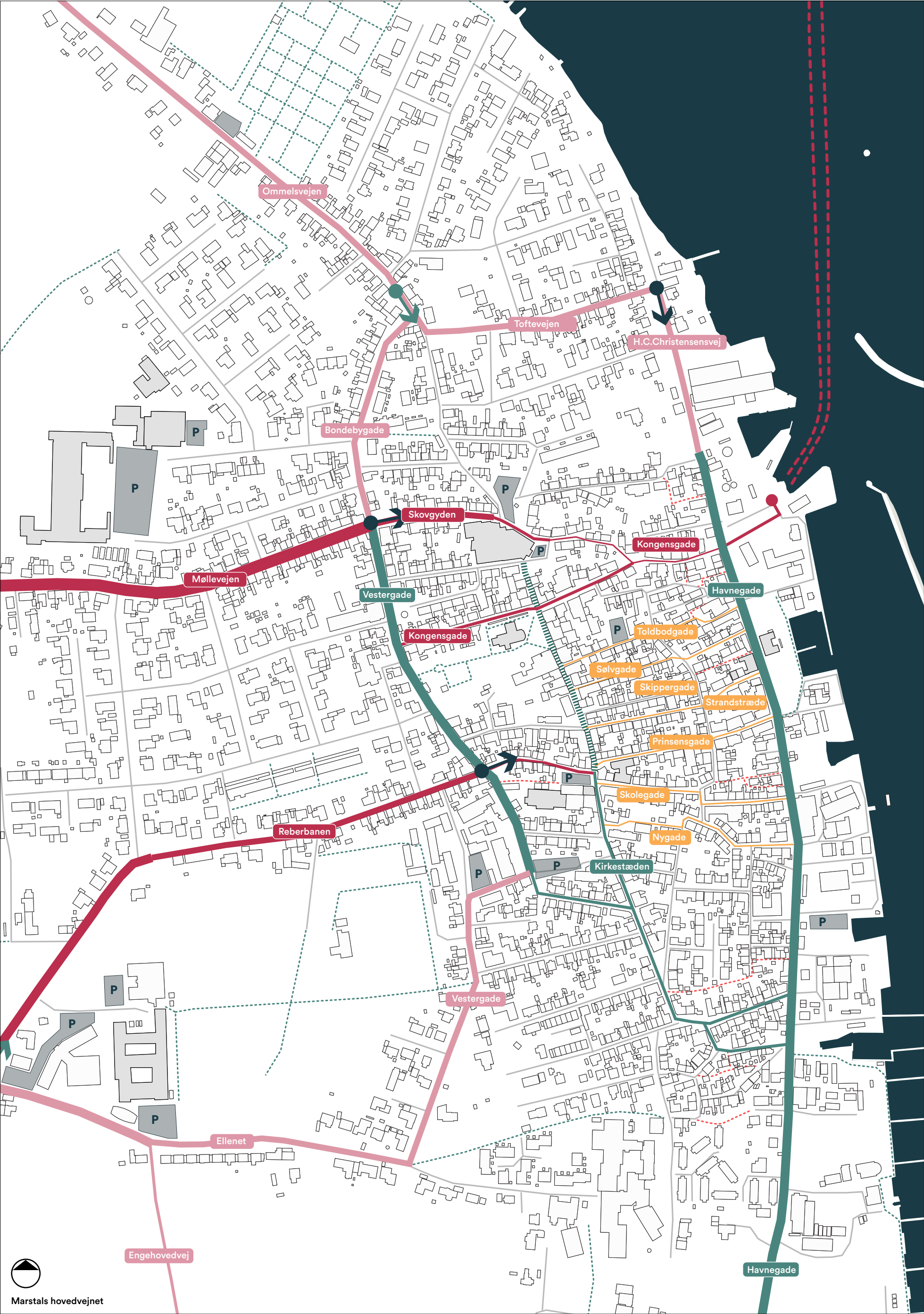
Prinsensgade

Prinsensgade og de øvrige smalle gader og stræder fra Havnegade og op igennem bykernen er smalle vejrum uden fortove, men med "træd-til-side" arealer i form af smalle kantbelægninger langs facaderne. Flere af gaderne er asfalteret og har kant mod bygninger i betonsten. Gaderne har svært ved at leve op til det autentiske Marstal.

Snorrer

De signifikante Snorrer skaber oplevelsesrige ture i den mystiske by. Snorrer bør bevares og eventuelt markeres nænsomt ved indgange.

Molen

Mindesten ved færgelejet

Skiltning ved lystbådehavnen

Motorfabrikken

Høj bevaring af detaljer på bygninger

Maritime detaljer på bygninger

Grolle-kys og Esso tanken

Bevaret bygninger, her med skråtænkning og grøn forhæve

Sjøfartsmuseum

2.8 Kulturarv & industriminder

Håndværk og karakter

Marstal by og havn er i en udbredt grad præget af bevaring af bygninger, strukturer og industriminder, der i høj grad er relateret til den funktionalitet og håndværk, de er bygget i. Byens kerne har en udbredt romantisk og attraktiv oplevelse over sig. Gaderne er skabt førend bilismen kom til og er derfor smalle og med høj detaljegrad og lille menneskelig skala. Der findes en høj grad af bevaring af private og offentlige bygninger, som renoveres med henblik på byens historie og med tro på den håndværksmæssige kvalitet, de er skabt af. Der opleves en vis farverigdom, som også i de mørke måneder giver energi.

I byen ses på alle årstider besøgende med øje for detaljerne på bygninger, der foreviges til resten af verden på Instagram,

SnapChat eller videresælges som malerier og fotografier, der er spisestuer værdige. Marstals historiske bykerne er omfattet af lokalplan 8-2a, som er udarbejdet med henblik på bevaring af det omfattede miljø.

Marstal havn er præget af den funktionalisme, der præger bådebyggeri og industriarkitektur, hvor det er funktionen, der definerer form og samlinger. Her er ingen krummelurer og udskæringer. På havnen anvendes der i bygningsarkitekturen primært røde mursten og til dels rødmalet træbyggeri. Skibsværfterne er domineret af stålkonstruktioner og metalplader på facaderne. På havnen findes en række mindemærker af ældre og nyere karakter. De er udformet i granit og af irret

kobbermetal i stramme eller mere bløde udformninger. Langs havnen findes også en række vægmalerier, især i den nordlige del, hvor der på HCC værft findes et stort vægmaleri, som er det samme på terrænmuren foran den ikoniske ESSO olie tank. ESSO tanken er helt unik i sin sammennittede stålkonstruktion og med sit næsten 'pop-art' ikoniske bemalede logo, der viser verden, at her indtog ESSO endnu en ø i verdensræset om udbredelsen af oliesalget. Havnens historiske mindesten og Maritime referencer er placeret på gode strategiske steder, som eksempelvis ved Færgelejet og i den grønne opholdspark i nord. Mindemærkerne vurderes at have den plads og placering, de berettiger, og de er ikke glemt eller klemte inde imellem andre strukturer.

2.9 Teknologi & bæredygtighed

Marstals udvikling, og især storhedstid indenfor det Maritime Danmark frem til for cirka 100 år siden, har i høj grad været præget af viljen og evnerne til at tilpasse sig nye verdenssituationer igennem stærke kompetencer, såsom gode mænd på søen og ikke mindst bådbyggerifærdigheder.

Marstals stærke identitet som Skipperbyen med gode sømænd og som centrum for samling af Skippere har præget det entreprenante mindset for skipperne, da de naturlige ressourcer eller store købstader lå i baghaven og gav naturlig vækst. Marstals vækst er skabt ud fra forretningssnilde, som ikke mindst sømænd og skippere har ladet blive afspejlet i de bådetyper, som er produceret i Marstal.

På mange måder har søsætninger fra Marstal haft en række fællestræk. Joller og skibe har altid været gode navigationsfartøjer med høj duelighed og effektiv (lav) bemanning. Det formodes, at den høje koncentration af Skippere, sømænd og bådbyggere og samhørigheden imellem har skabt et højt niveau af information fra sømænd til bådbyggere og vice versa, der

har dannet grundlag for en række meget gode både og skibe søsat i Marstal. Måske de lave grunde ud for Marstal har givet de særegne færdigheder fra barnsben til alle Marstallere, og behovet for at kunne manøvrere med skiftende vindretninger og svære dybdeforhold har skabt indlejret sejlgenetik i åreerne på Marstallere.

De mange skibstyper og rige historier på flere hundredes års produktioner ses også i historiebøgerne, hvor store dele af flåder har været af skibe fra Marstal, og der er ikke mange arkiver i danske søbyer, hvor en Skonnert fra Marstal ikke figurerer.

Det indlejrede samarbejde og den erfaringsdeling, der er imellem skippere, sømænd og bådbyggere, må ses som et særkende og grundlag for Marstals udvikling, og det er måske en af disse livsvilkår, der sammenholdt med ø-livets præmisser har skabt en vis form for entreprenant mindset for Marstallere og Ærø-boere generelt.

De senere år er Ærø kendetegnet ved "Den selvforsynende ø" med en høj grad af bæredygtig energi og senest med en Elfærge fra Søby til Fynshavn, Ellen. Samtidig ses bæredygtige energiformer på Øen, og på bagkanten af Marstal by ses to solfangeranlæg.

Igen er Ærø og Marstal på forkant, til trods for sin nuværende placering i udkanten. Det kan formodes, der skyldes de hårde livsvilkår som en lille uafhængig ø i århundreder, der fortsat skaber en stor tro på egne evner, og den funktionalisme, der ligger i livet til søs og bådbyggeri, hvor alle elementer har en særlig funktion for at nå et samlet formål. Om ikke andet har historien og den nuværende situation i Marstal og på Ærø en vis fremadskuethed, når det kommer til nye teknologier og nutidens udtryk 'Bæredygtighed'.

Kan Marstal genfinde forkanten af bådbyggeri og navigations-teknologier, er der igen grundlag for historiebøgernes storhed som en central spiller i det Maritime Danmark.

Skonnert Barkentinen "Sine"

Bæredygtig forsyning, her Solfangeranlæg

Workshop jolle HCC værft

ÆrøExpressen Marstal Rudkøbing - Søsat 2019

Eksempel på Smakkejollen

Marstal

Marstal er præget af en tæt bykerne, hvor de offentlige tilbud præges af den hegnede Marstal Kirke og Torvet ved Markgade, skænket til byen i slut 1800-tallet. På havnen ses en mindre park af ældre karakter med store træer og mindemærker. Den slutter op til Havnegade og Jollehavnen i nord. Parken bærer præg af en gammel æstetik, og forbindelserne fra byen til kajkant kan forbedres. I bymidten omkring hande­lsgaden Kirkestræde findes bænke til korte ophold. Opholdsmulighe­derne bør udbredes til hele Kirkestræde og de øvrige centrale forbindelser i bykernen.

Langs havnen findes en række rekreative funktioner som museumshavnen Eriksens Plads og en række grønne mindre plæner. Havnen savner sammenhængende forbindelser og forbedring af de rekreative muligheder, som blot at kunne sidde og betragte Eriksens Plads, kajkant med mere. Der findes bænke og træer langs havnen, men de er meget sporadisk placeret, og de har ikke en indbydende karakter for gæster og besøgende.

Mod syd i den rekreative havn findes nogle åbne arealer med mindre legepladser. Legepladserne er funktionelle og åbne. De har ikke stærke referencer til byens karakter men er af almin­delig design og udformning. De kan med fordel udvikles til at have flere funktioner målrettet flere målgrupper end småbørn. Her kan indtænkes ophold og aktivitetsfunktioner for alle livets aldre, således området bliver et øget destinationsmål for lokale og besøgende.

Mod syd findes den nyplantede Egehovedskov (1980’erne) som tildels fungerer som hundeskov. Skoven afgrænser byen mod syd, men henligger som noget “derude”, med en vis di­stance til Marstal by.

I vest findes boldbaner i tilknytning til uddannelsesstederne. Områderne har en mindre variation og drager ikke relation til Marstals unikke historie. De ligger bolignært og fordrer høj tilgængelighed for alle byens borgere.

Erikshale og Frederiksøen er tydelige udflugtsdestinationer for gåture og rekreation. De har en meget høj oplevelses­værdi, fordi både landskabet i form af tangen Eriks Hale og det flukserende landskab på Frederiksø er særlige oplevelser, der samtidig er tro imod Marstals udvikling. De to særdeles fotogene elementer; badehusene og kalkovnen, fungerer som tiltrækningskræfter, der øger oplevelsen og sætter klare mål med gåture og udflugter. De kan suppleres af små opholds­rum, der spiller med naturen og øger oplevelsesværdien af fugle- og dyreliv, historierne og formidling generelt.

Den sydlige havn og det sydlige vand i bunden af havnen samt de øvrige landskaber vest for byen virker underaktiveret. Landskabet på Ærø med sine udsigter til havet kan med fordel aktiviteres, og det samme med det lave stille vand i bunden af havnen, der fordrer til vandsportsaktiviteter i et sikkert og roligt indelukket vandmiljø.

Marstal Camping

Kalkovnen

Den grønne plæne ved Egehovedskov

Eriks Hale

2.11 Mere end vand

Det mundrette ordsprog “Alt er vand ved siden af Ærø” drager på flere opfattelser om egne evner og ikke mindst på den særlige natur og historie på Ærø og i Marstal. Med det store udadskuende fokus på havet har landskabet på Ærø indtil for nylig måske været underspillet. Det er tydeligt, at udviklingen på Ærø og i Marstal er sket i samspil med relationen til havet, men landskabet har også en særlig betydning for udviklingen, og ikke mindst har det en meget høj oplevelsesværdi for Ærø-boere og turismen i dag.

Med Marstal som hoveddestination på Østærø kan der med fordel udvikles øgede forbindelser og branding af de i forvejen stedsbundne potentialer for kysterne og for de mange forskellige naturtyper på Østærø. Indenfor en time til fods kan der fra Marstal rækkes ud til en palette af særlige rekreative oplevelser indenfor forskellige signifikante udsigter og varierende naturtyper såsom landbrugsland, energilandskaber, inddæmmet land, varierende strande og kysttyper.

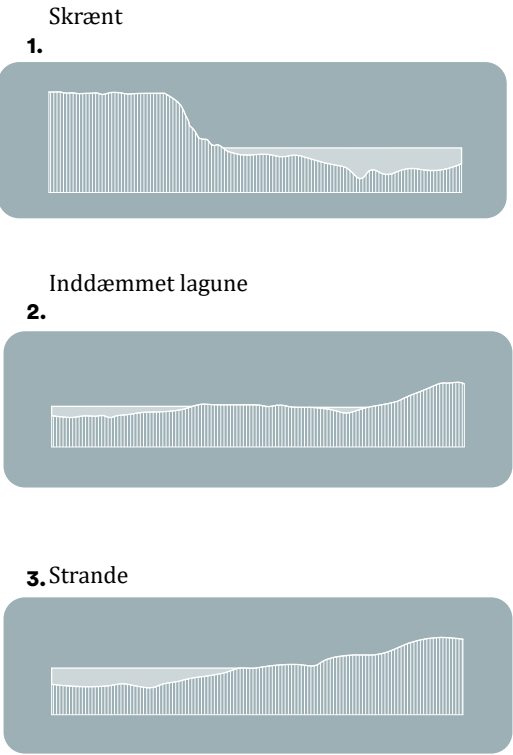
Selvom landskabet vest for Marstal ikke er af høj signifikant karakter, kan der sagtens opnås særlige naturoplevelser af høj oplevelsesmæssig værdi. At kunne forbinde fra Marstal hertil har et stort potentiale, og måske det mindre oplevelsesrige landskab lige vest for Marstal skal tillægges en række mindre funktioner undervejs for at gøre vejen derud mere interessant. Geologien og naturen på Østærø og Ærø generelt taler ind i de

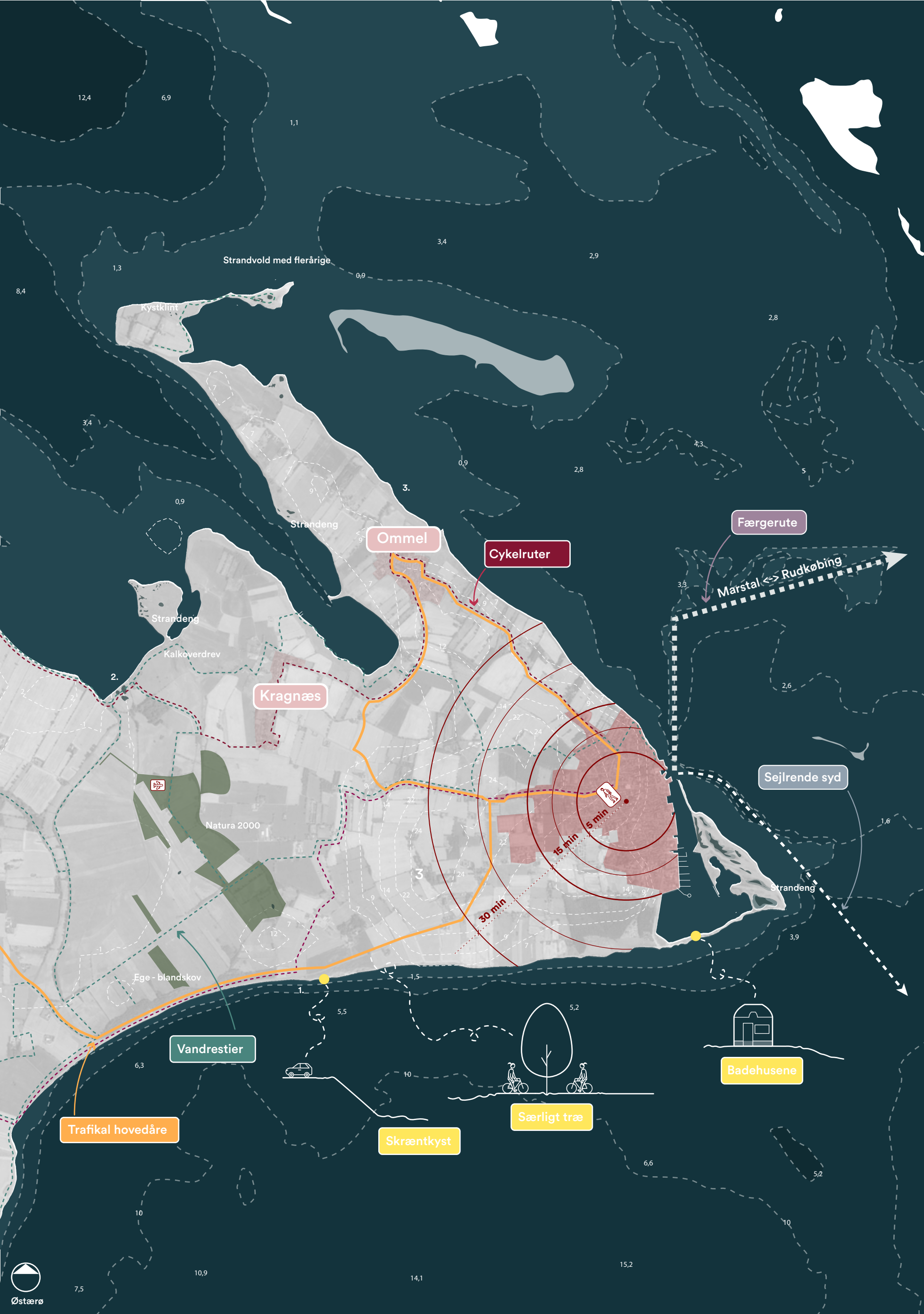
store samfundstrends omkring biodiversitet og natur, som italesættes meget i Danmark og i verden. VisitÆrø gør meget ud af at visualisere de mange helt særlige naturfænomener, der findes på Ærø. De sceniske udsigter af livet tæt på havet i form af badehusene på Eriks Hale er et godt eksempel, og de skaber en høj attraktionsværdi til gode for hele øen og for Marstal og omegn.

Naturområdet i det inddæmmende område sydvest for Krag-næs kan med fordel udvikles yderligere for rekreative oplevelser og drage fordel af de nordvendte milde strandengsarealer ved Ommel og Krag-næs.

Styrkelsen af de naturmæssige oplevelser kan skabes uden de store udviklinger af kerneoplevelserne, men det handler i højere grad om tilgængelighed og formidling af disse. Forbindelser, der sammenhængende tager gående og cyklister igennem de varierende oplevelser, danner grundlag for spændende naturoplevelser, som på meget korte afstande skaber en høj grad af oplevelsesmæssig variation, der tiltaler mange forskellige målgrupper indenfor sundhed, natur og geologi. Forbindelser fra Marstal hertil bør indtænkes strategisk og kan med fordel have et hovedudspring med en styrket destination ved Eriks Hale, hvor Marstals to mest signifikante destinationer; Badehusene og Frederikshøj, allerede findes.

Signifikante landskabstyper

Stærk maritim identitet og oplevelsesværdi

Historisk bymiljø

Populær lystbådedestination

Gode forbindelser til verden

Eriks Hales store turisme potentiale

Selvforsynende

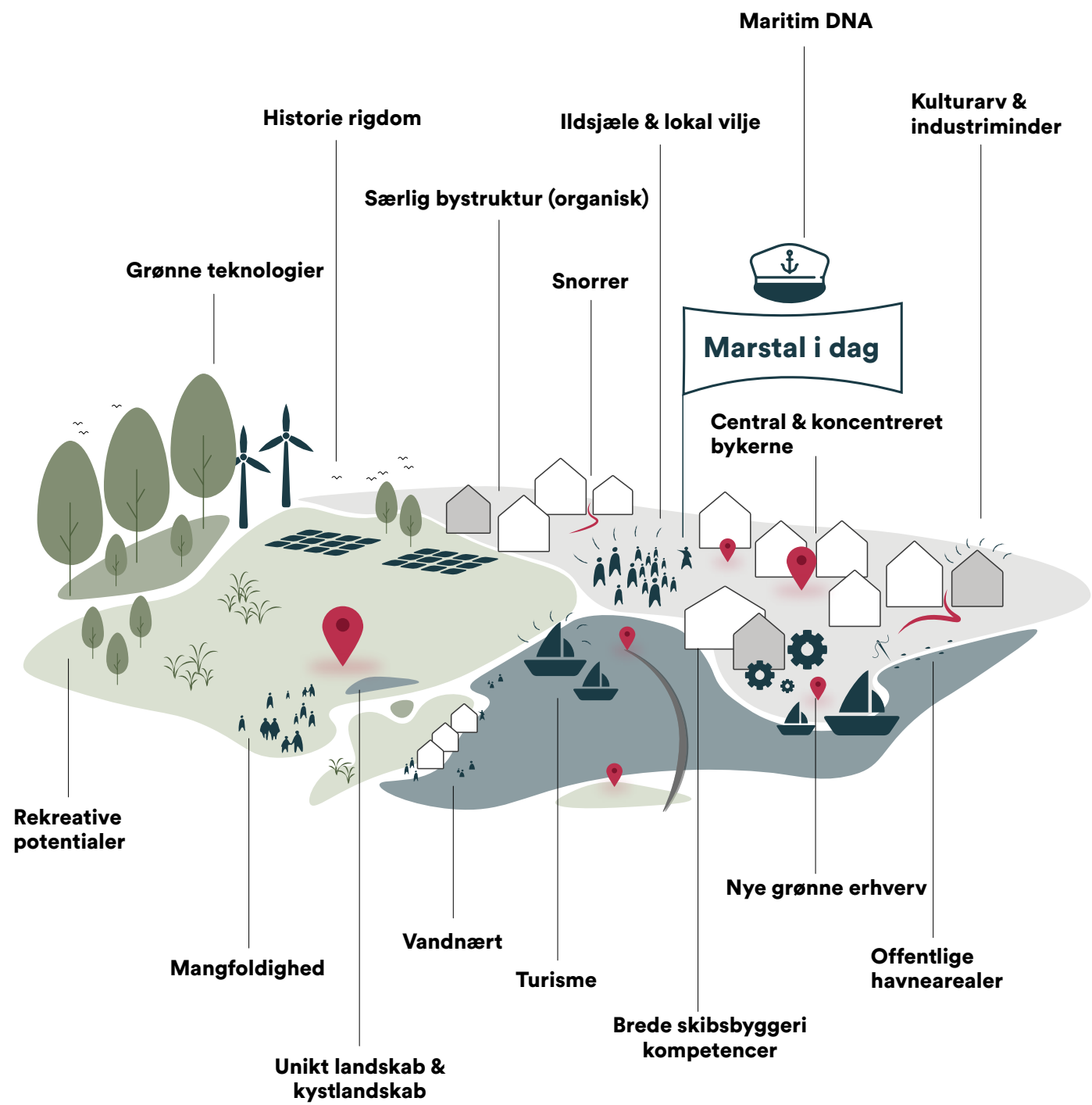

Vandaktiviteter i autentiske varierede miljøer

Kulturarv

2.12 Resumé

Resumé

Marstal besidder en række store potentialer for fremtiden. Potentialerne er stærkt rodfastet i historien og i de autentiske miljøer på havnen og i byen, og de nyder fortsat godt af de geologiske og naturmæssige værdier, som i århundreder har dannet grundlag for Marstals eksisterende og særlige udvikling af det marstalske sindelag og de fysiske miljøer.

Fremtidens Marstal skal være fremadskuende med nye udviklinger for øje, der drager fordel af de mange potentialer, som er skabt historisk. Livet i Marstal og turismen har klare forventninger til Skipperbyen Marstal med dets stærke rodfastelser i den Maritime udvikling samt til Marstals betydning i en større maritim historisk kontekst. Samme forventninger findes til byens autenticitet og til det nære lokalmiljø, hvor der er klare relationer til havet og naturen. Disse kvaliteter har altid været, og anses fortsat for at være, Marstals største potentialer i årtierne frem.

De maritime erhverv synes udfordret ligesom havnen, men kan nye teknologier i samspil med autentisk bådebyggeri og søfart udvikles, så kan Marstal måske genoplive sin rolle i det

Maritime Danmark som en stolt Skipper- og bådebyggerby. I Marstal bor fortsat en stor grad af søens folk, aktive eller pensionerede. Vidensniveauet for navigations- og bådebyggeri findes fortsat her sammen med en havn med potentialer for genopvækkelse af entreprenørskabet fremadrettet. Et grønt image som selvforsynende og bæredygtig ø skaber mulighederne for at udvikle sig til et innovationsmiljø i en historisk kontekst: Et stort potentiale, som ikke kan udvikles alle steder i Danmark.

Marstallernes mangfoldighed og evnen til at tage ud og opleve verden og bringe nyt med hjem kombineret med nyttilflyttere skaber fortsat åbenhed overfor udefrakommende inputs fra verden og tilflyttere. Det er denne evne kombineret med et entreprenant mindset, der kan skabe og understøtte genfindelsen af havnens industrielle erhverv gennem innovation og udvikling af nye maritime services. Det er samme mangfoldighed, der gør Marstal interessant for nyttilflyttere uden stærke traditioner for havet.

Turismen skaber en god økonomi og vil fremadrettet være et

vigtigt fokus for Marstal. Turismen bør udvikles, så den skaber højere kvalitet på baggrund af de stedsbundne kvaliteter og kan give en øget omsætning i byen fra besøgende.

De offentlige havnearealer samt et fleksibelt og mangfoldigt havnemiljø skaber grundlaget for mange aktører, små som store, og med de mange nuværende faciliteter og variation af havnen sammenholdt med billige huslejer og en autenticitet rodfastet i den maritime historie kan dette skabe grobund for nye grønne erhverv med fokus på havet.

Den historiske og stadig funktionelle by, byens og borgernes karakter og den stærke kulturarv og -historie er dragende for bosætning og oplevelsesøkonomien. Den tætte by med høj adgang til havet, havn, landskab og rekreative oplevelser giver Marstal muligheden for at tilbyde et stort udbud af varierende oplevelser på et meget lille areal: Det er fortsat forestillingen omkring det lille stærke lokalsamfund med styrken indenfor bådebyggeri og sejllads på havet, der skaber det største potentiale for Fremtidens Marstal.

3. Fremtidens Marstal

3.1 Vision

3.2 Hovedstrategier

3.3 Strategier for Marstal Havn

3.4 Strategier for Marstals bykerne

3.5 Strategier for uddannelse, formidling & innovation

3.6 Strategier for destinationsudvikling

3.7 Resumé

3.1 Vision

Helhedsplanens vision tager afsæt i Marstals helt særlige kvaliteter, historisk som nutidigt, og det er uden tvivl også det, der skal skabe udvikling og kvalitet i Marstal for fremtiden, hvorfor Helhedsplanens vision er: **’At sætte retning og udvikling for Marstals fremtid som en fortsat unik havn og by i det Maritime Danmark’.**

Helhedsplanen arbejder ud fra den unikke by og havns attraktionsværdi, der sammen med mulighederne og identiteten i det Maritime Danmark er de største styrkepositioner og potentialer for Marstals fysiske miljø. Disse potentialer må ikke forstås som alt-definerende for Marstal. I Marstal findes også mange andre kvaliteter for det levede liv og for de besøgendes interesse, men det er disse potentialer i helhedsplanen, der er mest væsentlige at prioritere for at skabe den bedst mulige udvikling for Marstals fysiske miljøer. Visionen beskriver en fremtidig udvikling af både havn og by, og på kommende sider støttes visionen op af fire hovedstrategier og understrategier.

Byen
Marstals bykerne er helt unik i en dansk kontekst. Byen skal styrkes og udvikles ud fra de eksisterende kvaliteter, og igen en række strategiske indsatser foreslås fokus på placering af nye funktioner samt på fysisk opgradering af en række vigtige forbindelser og byrum. Dette skaber en øget sammenhæng af bykernen som én samlet by med fokus på dagligdag og oplevelsesværdi for besøgende. Vigtige forbindelser som Møllevejen, Vestergade, Kirkestræde og seks centrale gader i vest-øst retning skaber de nødvendige styrkede forbindelser, der sammenkobler by og havn og som sikrer en trafikal afvikling i bymidten i samspil med kvalitet i de vigtigste byrum og i samspil med byens vigtige funktioner.

Havnen
Havnen styrkes som en fortsat erhvervshavn igennem fortsat gode vilkår samt understøtning af nye innovative erhverv indenfor det Maritime Danmark. Kvaliteten af den oplevede havn for turister og lokale styrkes igennem en nord-syd gående forbindelse og af en opgradering og suppleret af park- og byrumsfunktioner på havnen, der understøtter synergier til

erhvervshavnen og til de supplerende nuværende anvendelser på havnen.

Centrale forbindelser fra kajkant og havn og ind i Marstal by genfindes. Hver af de vigtige forbindelser sammenkæder naturligt overgangen imellem by og havn, hvor de historiske og naturlige bevægelsesmønstre forbinder centrale dele af bymidten og ud til hver af de underopdelte havnearealer.

Havn og by suppleres af en række strategiske fyrtårnsprojekter, der skal skabe slagkraft i fornyelse og udvikling af Marstal. Byens torv omdannes til et klassisk bytorv, hvor bilismen nedprioriteres, og hvor det eksisterende Torvecenter omdannes i samspil med Torvets funktion. Færgelejet og de tilstødende rumligheder i den nordlige del af havnen opprioriteres til bedre byrum, eventuelt suppleret af nye funktioner. Søfartsmuseet rummer et stort potentiale, og med en modernisering af formidlingen, gerne på havnearealerne, kan Søfartsmuseet blive et af de helt store trækplastre for turisme, også udenfor højsæsonen. I overgangen fra erhvervshavn til den rekreative havn foreslås et multihus for sejlere, studerende og innovation.

Strategisk Masterplan
1:3000

Henning Larsen

Egehovedvej

3.2 Hovedstrategier

Helhedsplanen foreslår fire hovedstrategier, der slår takterne an for de væsentligste udviklingspotentialer for Fremtidens Marstal. Hovedstrategierne tager afsæt i analysernes konkluderende potentialer og kan udvikles og realiseres uden afhængighed til hinanden. Alle fire hovedstrategier bør indgå i de samlede udviklingsarbejder for fremtidens Marstal.

Historisk havn med særligt potentiale

Bevar og forstærk karakteren af havnen og dens nuværende funktioner og erhverv og løft kvaliteten igennem fyrtårnsprojekter som katalysator for udvikling og vækst. Skab stærkere sammenhænge og forbindelser samt en rigdom af autentiske oplevelser for gæster og lokale.

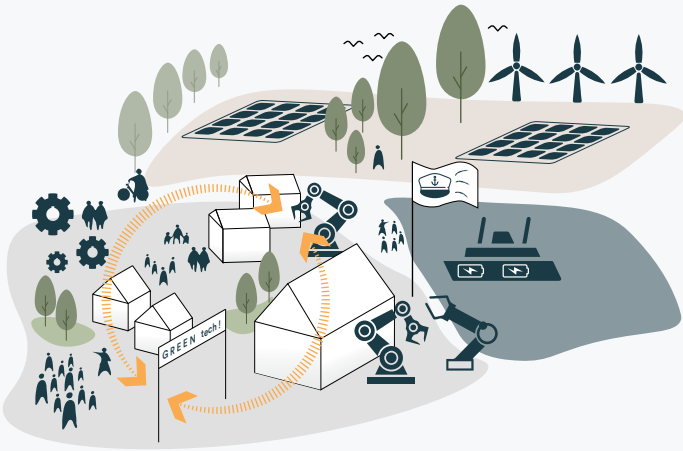
Styrk den unikke bykerne

Byg videre på en unik bevaret bykerne med et særligt særkende og en unik historie. Koncentrér bykernens funktioner, gentabler vigtige fysiske forbindelser og skab bedre kvalitet i de centrale gade- og byrum.

Uddannelse, formidling & innovation

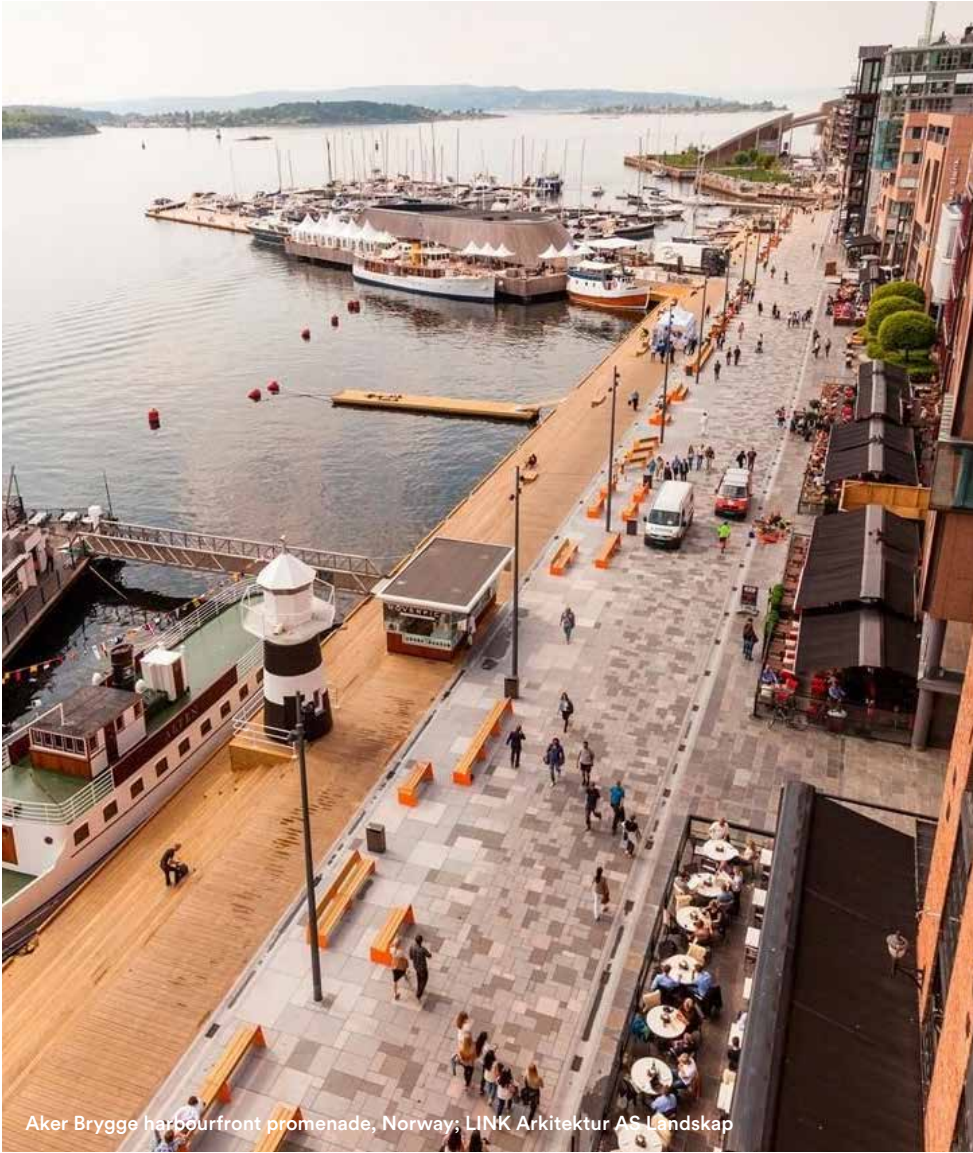
Brand Marstal som et maritimt fyrtårn og dynamo indenfor Maritim uddannelse og viden. Styrk de eksisterende uddannelser og udvid med nye segmenter som højskoleophold og udflugter. Styrk og skab et særligt innovationsmiljø for nye teknologier indenfor det Maritime Danmark, og kombiner med havnens eksisterende viden og kompetencer.

Destinationsudvikling

Styrk destinationen Marstal igennem fokus og udvikling af de tre kerneoplevelser: Marstal Havn, Marstal By og landskabet omkring Marstal. Skab destinationer og oplevelser, der øger oplevelsesværdien hele året og danner synergi imellem kerneoplevelserne - underspil aldrig den unikke by, den maritime historie og det særlige landskab.

Aker Brygge harbourfront promenade, Norway; LINK Arkitektur AS Landskap

Constellations Bar marketspace, Liverpool, UK; H. Miller Bro

Temalegeplads Havet - Monstrum

Keller Verft - skibsværft og restaurant, Germany

Pocket urban space

Schelokovsky Hutor Forest Park coastal path, Russia; Ogorod

Maritime Museum of Atlantic, Nova Scotia, USA

Faaborg Harbor Bath; Urban agency, JDS, Creo arkitekter

Cirkelbroen Bridge, Copenhagen; Studio Olafur Eliasson

3.3 Strategier for Marstal Havn

Historisk havn med særligt potentiale

Marstal havn har et unikt udviklingspotentiale i både nuværende og historiske funktioner og stedbundne kvaliteter med det maritime og søfarten som omdrejningspunkt. Overalt på havnen ses bygninger, strukturer og rekvisiter, der alle fortæller om byens stolte historie som innovative skibsbyggere og verdenssejlere. Samtidig fremstår havnen som fragtmenteret med mange forskellige miljøer, belægninger og inventar, manglende og dårlige forbindelser og ikke mindst en ikke-tydelig sammenhæng til resten af Marstal by.

Strategien tager udgangspunkt i at bevare og forstærke

karakteren af havnen og i at forbinde dens nuværende og kommende funktioner og erhverv i et stærkere og mere sammenhængende greb - dette til gavn for både beboere og besøgende samt blandt andet for de mange sejlere, der hvert år besøger havnen.

Havnen ses som et samlet udviklingsområde, hvor der gennem udvalgte nålestik foreslås fysiske fyrtårnsprojekter, der på hver sin måde skal være katalysator for vækst og byliv.

Sammenhængen på langs styrkes af en tydeligere forbin-

delse eller promenade, der kobles til de forskellige særegne miljøer, byrum og fyrtårnsprojekter med en rigdom af varierende og autentiske oplevelser, der alle understreger fortællingen om Marstal som et særligt sted.

Med forankring i og med respekt for det lokale og for historien skabes synergier mellem beboere, erhverv og turisme for øget liv, aktivitet og oplevelsesværdi på havnen.

Strategi H1

Styrk den eksisterende havn og skab ny udvikling med tre strategiske fyrtårnsprojekter

Skab vækstdynamoer igennem fortællingen om Marstals historie og DNA ved etablering af fyrtårnsprojekter af høj kvalitet, der skaber markedsføring og grundlag for øget udvikling med øje for katalysatoreffekt for afledte effekter og udvikling til den øvrige by og havn.

Skab et værdigt ankomstrum vendt mod verden ved de gamle Olietanke og Færgelejet - gør det autentisk og oplevelsesrigt igennem bevaring af karakterdannende elementer som Essotank, benzinstation m.m. og skab høj kvalitet i udearealer. Vis verden, at nu er de ankommet til et helt særligt sted. Supplerende funktioner blandes med offentlig oplevelses- og opholdsrum, der supplerer færgelejet og skaber gode venteperioder for rejsende og et værdigt ankomstrum.

Fortæl historien på havnen igennem et moderne Maritimt Oplevelsescenter med en høj grad af interaktion og oplevelser på egen krop: Skattekammeret findes på Marstals Maritime Museum! Udvikl ideen om Eriksens Plads i kombination med et oplevelsescenter med moderne faciliteter på havnen. Søg inspiration i moderne museumsformidling, der skaber værdi for alle aldre og sanser.

Styrk mødet imellem traditionen for Navigation med den øvrige havn og de mange besøgende i lystbådehavnen. Etabler et multihus, der faciliterer alle tre segmenter og placer det i overgangen fra den Industrielle Havn til den Rekreative, så det markerer sig tydeligt på kajkanten.

Strategi H2

Skab forbindelser, der styrker oplevelsesværdien
Gør Marstal havn til en af hovedattraktionerne igennem øget oplevelsesværdi ved at tillade restaurationer samt etablering af rekreative forbindelser, der viser vejen fra nord til syd, og samtidig forbinder centrale ankerpunkter og tager fat i byen. Forbindelsen skal være sammenhængende og uafbrudt og have en kvalitet, der inviterer som en havnepromenade.

Etabler nye og udvikl eksisterende opholdsmuligheder og rekreative oplevelser langs de rekreative forbindelser, der inviterer til ophold og bylivsaktiviteter koblet til havnens maritime stemning, og som generelt er bylivsskabende året rundt.

Design med øje for de kolde vinde ved at skabe godt mikroklima, bl.a. ved at sænke opholdsrum ned og supplere med komfortdannende beplantninger og inventar.

Isfuglen vinterbadeklub, Hvidovre, Matters architects

Aarhus-Ø, midlertidige parker

Aker Brygge harbourfront promenade, Norway; LINK Arkitektur AS Landskap

Aalborg havnefront, Grønne sænkede opholdsrum

Marstal, musik på havnen

Strategi H3

Bevar den Maritime DNA og bevaringsværdige bygninger og industriminder

Bevar den Maritime DNA igennem fortsat styrkelse af havnerelatede erhverv og støttefunktioner. Kajkanten udvikles efter behov.

Bevar bevaringsværdige bygninger, industriminder og havnens fysik og støt op omkring iværksættere med gode 'start-up' vilkår - udvikl langsomt med øje for bæredygtig udvikling og gør det tilgængeligt at beskue for gæster og besøgende.

Tillad nye strukturer, der understøtter den kontekst, de skal bygge sig ind i gennem deres materialitet, programmering og skala.

Byg på traditionerne: Brug lokale beboeres indsigt i byens historie og særlige håndværk.

Supplerende anbefalinger

- Bevar og styrk de klassiske værftsfunktioner og serviceerhverv
- Vær varsom med beslutninger om nye funktioner og anvendelser, udelukkende baseret på kortsigtet økonomisk vækst og gevinst. Fokuser på de langsigtede løsninger til gavn for det lokale miljø og bevaring af Marstals grundkvaliteter.
- Styrk oplevelsesværdien ved at hilse udskænkning og restauranter velkommen på havnen.
- Støt de alternative projekter med fokus på medskabelse og bylivsgenererende formål som musik- og byggefestival og giv dem midlertidige muligheder, der skaber varierende oplevelser gennem hele året.
- Støt netværk og organisering af iværksætteri og de maritime klassiske erhverv og hils nye maritime teknologiudviklinger velkommen.
- Sælg "ikke ud" til boligbyggeri og monofunktionelle private interesser, der strider imod havnens nuværende anvendelser og funktioner (spørgeskemaundersøgelse).

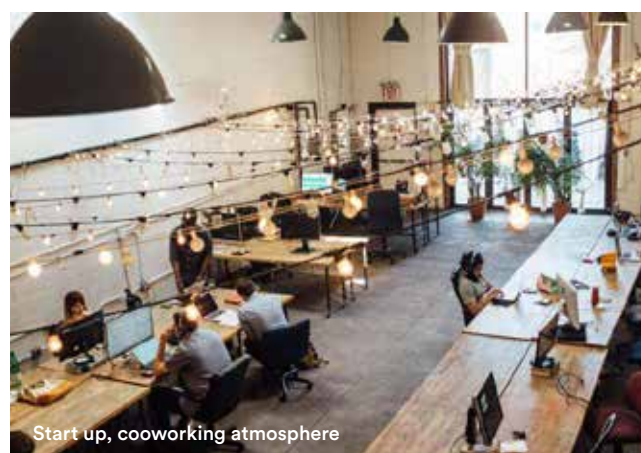
La Banchina local harbourfront mixed use, Copenhagen

High tech boat making

Kaas cooworking space, Berlin

Start up, cooworking atmosphere

3.4 Strategier for Marstals bykerne

Styrk den unikke bykerne

Marstals autentiske bykerne fremstår med en unik karakter med farverige bindingsværkshuse, de karakteristiske og til dels hemmelige ‘snorrer’ samt af smalle gadeforløb, der tager afsæt i byens bosætning og udvikling fra vandet mod land, klart defineret af havnens funktioner.

Gadeforløb og bykernens menneskelige skala fremstår med charme, men med mange forskellige belægninger og et manglende hierarki for gader, opholdsrum og pladser, fremstår bykernen også diffus og lettere rodet. Den kan være svær at navigere i, særligt for besøgende, men også i forhold til afvikling af trafik og parkering.

Strategien tager afsæt i at styrke bymidten dels gennem koncentration af handel i et stærkt handelsstrøg; Kirkestræde, og dels gennem en generel fysisk opgradering af gadeforløb og byrum, hvor handelslivet kobles med byrum og gader, så der skabes mere liv i gaderne, særligt i sommerperioden. En styrket klarhed og kvalitet af materialer i gaderne skal skabe tydeligere bevægelsesflow, der samler bymidten og forbinder til havnen og resten af byen.

Strategi B1

Styrk byens hovedakse

Styrk byen igennem prioritering af Kirkestræde som fortsat hovedakse og primær handelsstrøg for bykernen.

Lad også Kirkestræde få kraften tilbage i den sydlige halvdel ved at prioritere bedre fysisk forbindelse til den industrielle og rekreative havn, der inviterer bedre ind i byen. Kirkestræde må forstås som Marstals svar på den centrale boulevard.

Bevar og udvikl det fysiske miljø med baggrund i byens historie og med klare referencer til den Maritime DNA. Marstal skal altid forstås som Skipperbyen, om det er i byen eller på havnen.

Skab kvalitet i gaderummet og etabler små opholdssteder på vejen. Lad kulturarven blomstre og være en gennemgående æstetik sammen med de maritime referencer. Bygninger og gaderum samtænkes i udformninger og disponeringer, og der prioriteres en anden belægning, der sammen med begrønning, små opholdsmuligheder og nye funktioner, som små grønne oaser og mulighed for legeaktiviteter, skaber øget byliv og oplevelsesværdi. Her tænkes der særligt langs det sydlige Kirkestræde som en prioriteret hovedakse for byen, der skal være en vigtig forbindelse fra bymidten til lystbådeområdet og til havnen langs Møllergade og Snaregade.

Maritime inspired playground

Temporary street furniture, Cernomelj, Slovenia

Sønderborg Gågade, central retail street

Vestergade street green and meeting space, Silkeborg; SLA

Strategi B2

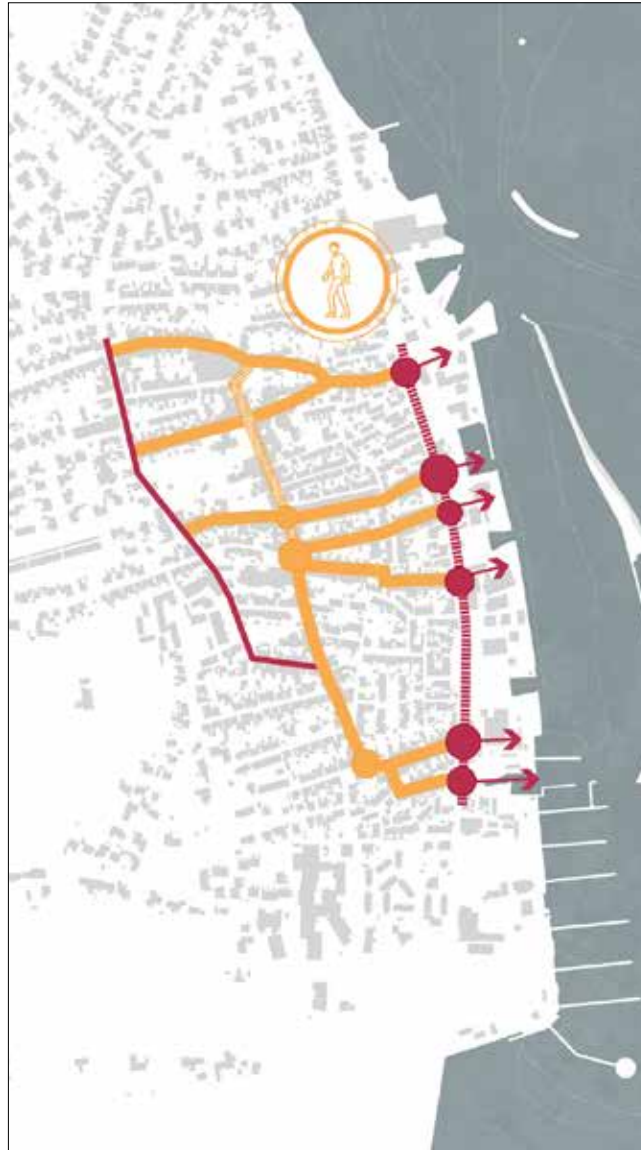
Genetabler vigtige forbindelser

Genetabler centrale forbindelser fra Havnen til Kirkestræde og Vestergade. Forbindelserne sammenkæder centrale knudepunkter på Vestergade og leder ned mod Havnen og vice versa. Forbindelserne sammenkæder derudover Kirkestrædes væsentligste byrum med Vestergade og ikke mindst med Havnen.

Forbindelserne leder strategisk ned mod havnens mange større rumligheder. En forbindelse til hver af havnens 6 hovedstrukturer, opdelt af de forskellige pladser og render.

Fremhæv de centrale knudepunkter på Vestergade og Havnegade igennem belægningsskifter, beplantning eller lignende, der markerer byens vigtige forbindelser og inviterer ind.

Skab gode oplevelser for gående, optimer vejarealet og skab små opholdsmuligheder og begrønning undervejs.

Snore i Marstal

Bygninger og gaderum i samme historiske ramme

Moderniseret historisk gaderum

Lille opholdsrum, Silkeborg

Skt. Olai plads, gågadezone, Roskilde: Masu planning

Wayfinding ifa. skiltning

Vestergade Varde, Rambøll Arkitekter

Strategi B3

Gendan byens centrale torv som byens klassiske plads med ophold og oplevelser - inddrag torvecenterets placering

Gendan Torvet som byens centrale klassiske plads. Nedprioriter trafikken her og skab rammerne for et demokratisk byrum for alle, der inviterer til ophold, arrangementer og gode oplevelser for lokale og gæster.

Torvet er skænket byen i 1870'erne, og torvet er placeret helt 'klassisk' som et ankerpunkt i midten af Kirkestræde. Torvets nuværende karakter af trafikrum inviterer ikke til ophold for gående og besøgende.

Bevar de historiske store træer, nedprioriter trafikken, og skab gode formelle og uformelle siddepladser med læ, i sol og med mulighed for at se andre mennesker.

Torvet må fremstå som et demokratisk byrum, hvor fladen ikke er fuldt programmeret med øvrige funktioner og inventar. Skab muligheder for, at der kan afholdes arrangementer, og varier gerne trafik og inventar efter årstiderne.

Prioriter de gåendes oplevelser og forbind torvet direkte med Kirkestrædes nuværende sivegade og Kirkestrædes sydlige kommende gaderum. Prioriter kvalitetsbelæggninger, der giver byens centrale torv et kvalitetsniveau af værdighed.

Historisk byrum, Monheim am Rhein, Tyskland; Planergruppe Oberhausen

Guldberg plads, København; 1:1 Landskab

Begrønning og ophold

Markedsplads

Budolfi plads, Aalborg; SLA

Peters Jul, Juleinstallation, Ribe

Byliv ved udeservering

Nytorg, Aalborg; COBE

Strategi B4

Øg begrønning og skab wayfinding gennem grønne strategier

Genetabler Marstals centrale forbindelser fra Havnen til Kirkestræde og Vestergade.

Fremhæv de centrale knudepunkter på Vestergade og Havnegade, der guider ind i mod Kirkestræde, og skab de fysiske rammer for gode gåoplevelser på dem.

Lad begrønning skabe wayfinding, der vejleder besøgende ind og rundt i Marstal. De grønne strategier som træer, beplantningsbede m.m. giver byen et moderne udtryk og øger komforten i byrummene, der giver bedre oplevelser for gående. Begrønning forskønner oplevelsen af byens vigtigste gaderum og øger biodiversiteten.

Bepantning, især træer og buske, giver sæsonvarierende oplevelser og skaber et bedre mikroklima i gaderne.

Supplerende anbefalinger

- Skab en skiltestrategi for Kirkestrædes butikker og servicefunktioner. Adskil gerne offentlige og kommer-cielle visuelt.
- Fremhæv byens bibliotek og svømmehal ved omdannelsen af torvet.
- Kommuniker events og arrangementer i hæjsæsonen, også de som ligger udenfor højsæsonen.
- Styrk oplevelsen af Marstals Snorrer igennem markeringer eller kommunikation.

3.5 Strategier for uddannelse, formidling og innovation

Uddannelse, formidling & innovation

Mindre øsamfund og byer kæmper i disse år med affolkning, stigende gennemsnitsalder og andre udfordringer, der spænder ben for udviklingen i mindre bysamfund. Der er stor konkurrence mellem lokalsamfundene om at tiltrække erhverv og nye beboere.

Marstal er bygget på innovation og på et udsyn på verden, der har gjort byen til en vigtig by for bådebyggeri og søfart. I dag eksisterer der stadig maritime erhverv i Marstal. Den baggrund kombineret med eksisterende funktioner og viden, samt med Navigationsskolen, skaber potentiale

for at løfte og udmærke byen som en af de bærende kræfter i Danmark indenfor maritim uddannelse og viden. Uddannelse styrkes med nye segmenter som højskoleophold, efterskole, udflugter og maritime aktiviteter, der kan tiltrække både beboere og turister, der også kan hæve belægningsprocenten på hoteller og omsætning i butikker året rundt.

Med viden og kompetencer indenfor maritime erhverv, kombineret med traditioner for innovation, skal havnens fysiske strukturer danne ramme for et særligt innovationsmiljø for nye teknologier indenfor det Maritime Danmark. Sammen med

Ærøs ambition om at blive energineutral og selvforsynende med sol og vind er det i Marstal, at fremtiden udvikles indenfor bæredygtig bådebyggeri og søfart.

Strategi UFI 1

Styrk havnens mangfoldighed og samarbejder

Styrk mangfoldigheden og bevar det høje serviceniveau for de maritime erhverv.

Marstal Havn har, og skal fortsat være, et samlet udbud, der supplerer hinanden med forskellige kompetencer indenfor de maritime erhverv. Marstals mangfoldighed i form af sejldybder, forskellige kajkanter, render og ikke mindst brede udbud af virksomheder med forskellige specialer, har skabt styrken og fleksibiliteten for Marstal Havn. Det er også her, at styrke og fleksibilitet overfor morgendagens udfordringer skal findes.

Styrk både bagudskuende aktiviteter, der trækker på historien og romantikken, og styrk de fremadskuende aktiviteter. Sammenkobl eksisterende kompetencer med nye uddannelses- og rekreative formål, hvor besøgende kan lære af historien og lokale kompetencer og anvende havnens mange forskellige tilbud. Marstal Havn kan give den mangfoldige indsigt i bredden af bådebyggeri og søfart.

Fokuser især på oplevelsesværdien og udvid til rekreative målgrupper, der eksempelvis skal have renoveret deres sejlbåd eller skib. Giv disse en mulighed for med-deltagelse og læring, således de i fremtiden er ambassadører for eksempelvis: Marstals gode kompetencer til elektrificering af små motorbåde? Fremhæv og udvikl mangfoldigheden gennem den sammenhængende Nord-syd forbindelse jf. strategi H2.

Undervisning

Workshop træværksted

Strategi UFI 2

Genfind styrken gennem nye teknologier, uddannelse & formidling

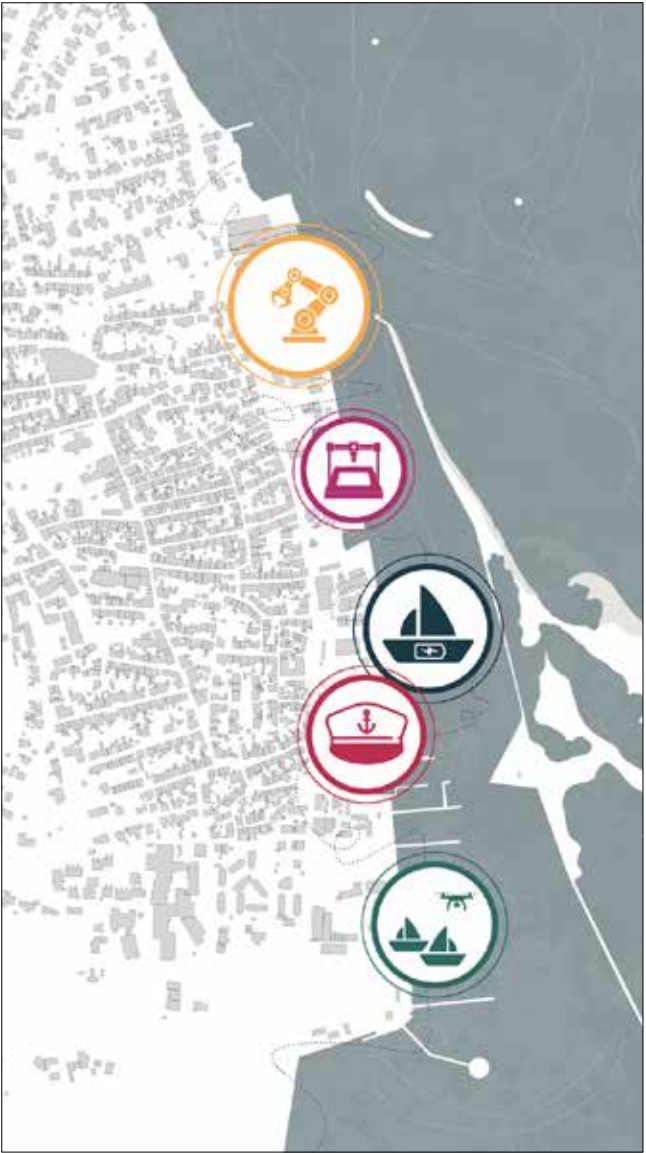
Fremhæv den selvforsynende og bæredygtige profil, og gør Marstal til stedet for innovation og ny teknologiudvikling i det Maritime Danmark, der drives af et fortsat maritimt miljø, der også for besøgende skaber en høj oplevelsesværdi.

Skab gode vilkår for 'startups' og innovative virksomheder igennem bl.a. kontorfællesskaber med tæt relation til de klassiske værftsaktiviteter, der gør Marstal til et attraktivt sted at udvikle nye teknologier og services i et mangfoldigt havnemiljø med gode forretningsvilkår.

Styrk Marstals image for Maritim uddannelse og viden, og gør det synligt for alle gæster ved at etablere et multihus på havnen, der supplerer oplevelser for lystbåde-gæster og studerende.

Styrk og udvid uddannelser og formidling til skoleklas-seudflugter og højskoleophold året rundt. Tænk havnens samlede tilbud ind med flere muligheder og samarbejder. Aktiviteterne vil komme hele Marstal og Ærø til gode i øget omsætning og aktivitet, især udenfor sommersæso-nen.

Arranger events, der dyrker de nye opfindelser og fremstillinger af Marstal som et innovativt maritimt miljø, og skab brands og nye teknologier igennem disse netværk.

Uddannelse med teknologi

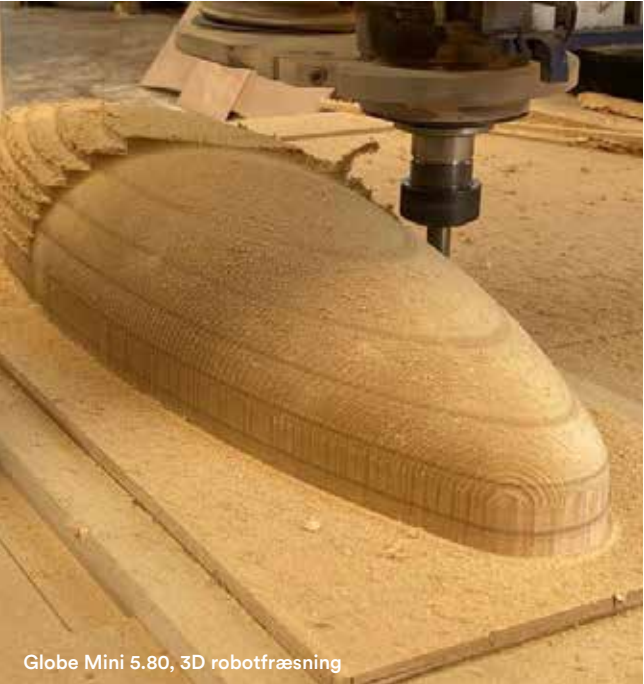
Workshop, The Good Mod, Portland, USA

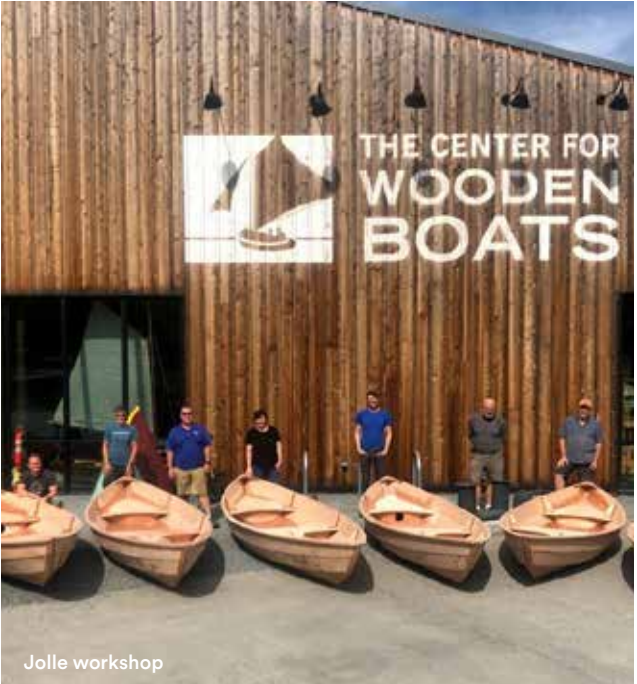
Robotteknologier

Dronekorlægning

Globe Mini 5.80, 3D robotfræsning

Jolle workshop

3.6 Strategier for destinationsudvikling

Destinationsudvikling

Marstal har helt særlige kvaliteter: Både havnen og den gamle autentiske bymidte er i sig selv oplevelsesdestinationer. Kysten og landskabet omkring Marstal har et underspillet potentiale, der ved større og mindre tiltag kan øge oplevelsesværdien i og omkring byen for alle typer besøgende som sejlere, campister, naturskagere, cyklister med flere.

Udvid med nye tilbud, der markerer Marstal som en naturdestination, der skaber branding værdi, og markedsfør især de nye tilbud, der skaber tiltrækning året rundt og udenfor

højsæsonen.

Strategierne søger at skabe en synergi mellem Marstals tre kerneoplevelser - Havn, autentisk Bymidte og landskabet og naturen omkring - ved at styrke og tydeliggøre forbindelserne imellem som oplevelsesruter og konkrete destinationer. Aktiviteter, oplevelsesrum og særlige miljøer skal skabe destinationer, der kan opleves enkeltvis eller i en varierende sammenhæng som perler på en snor. Sammenkobling og sammenhængende forbindelser, der skaber ét samlet tilbud, er essentielt i oplevelsen af den rekreative destination Marstal.

Strategi D1

Styrk de tre kerneoplevelser

Styrk de tre hovedattraktioner: Marstals bykerne, Marstal Havn og naturen igennem fokus på deres respektive kerneoplevelser, der fortæller historierne for besøgende - vær autentisk og tro mod historierne og underspil aldrig den maritime historie.

Etabler forbindelser, der inviterer ud til landskabet, og etabler her gå-, løbe- og cykelruter, der giver mulighed for rekreation i Ærø's unikke natur, biologi og kystlandskab. Variationen er stor og spændende lige udenfor byen. Igennem fysisk sammenkobling og vejledning til disse oplevelser trækkes naturen 'ind' i Marstal og gør Marstal til mere end by og havn.

Tænk sæsonerne ind som forskellige oplevelser og etabler service og attraktioner, der giver værdi i alle fire årstider. Udnyt sommerens 'vindue' med de mange besøgende gæster til at markedsføre og visualisere Marstals mange tilbud året rundt.

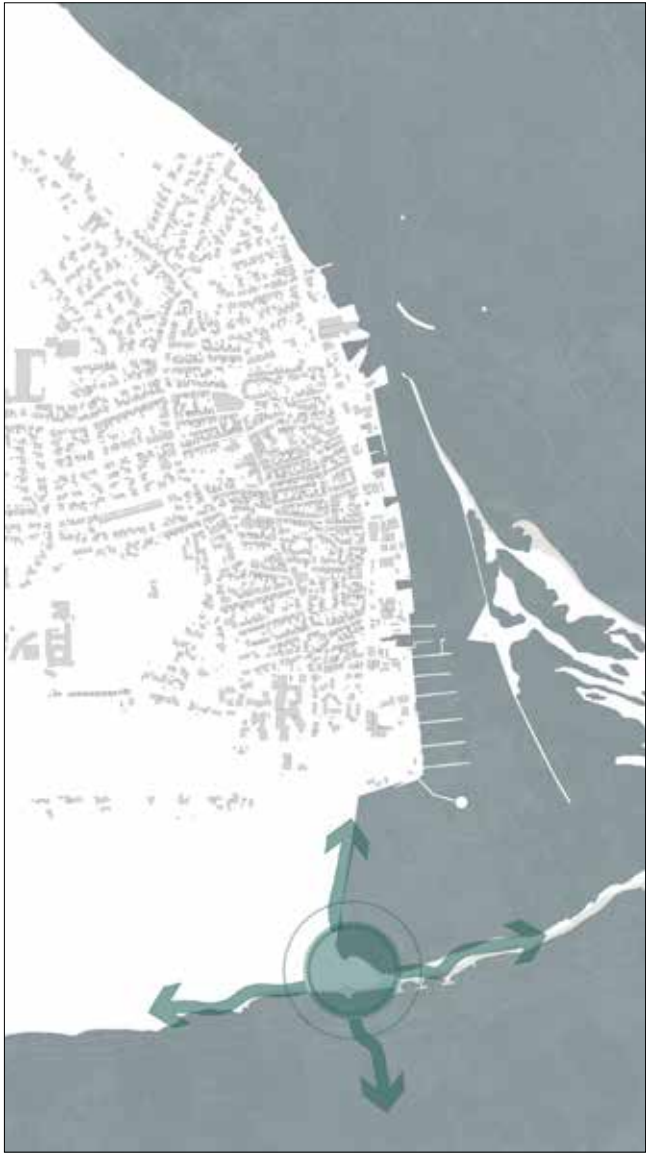
Strategi D2

Etabler en hoveddestination for de blå og grønne oplevelser

Skab én hoveddestination for de blå og grønne rekreative oplevelser ved starten af Eriks Hale. Badehusene er absolut det mest velkendte og bedst markedsførte sted for de rekreative attraktioner i og omkring Marstal. Udnyt attraktionsværdien og den fysiske placering til at skabe et knudepunkt for alle rekreative tilbud udenfor Marstal by og havn.

Destinationen skal indeholde forskellige faciliteter og funktioner, der giver adgang til indervandet i 'bunden' af havnen, kysten mod syd, forbindelsen ud til Eriks Hale og ikke mindst til forbindelsen mod vest og til de oplevelsesrige landskaber og kystlinje.

Destinationer kan med fordel indeholde bade faciliteter, vandaktiviteter som kajakudlejning og lignende og være et mini-center for formidling af de unikke rekreative oplevelser, der udspringer fra området.

Ærø's stimuligheder

Galileo udendørs biograf

Marstal/Eriks Hale badebro

Wayfinding, Wald.Berlin.Klima., Germany; Hoch Landschafts

Cabanas no Rio beach huts, Portugal; Aires Mateus

Soria Moria Sauna, Norge; Feste Landscape, Architecture

Faaborg Havnebad og sejlsport, Urban agency, JDS, Creo arkitekter

Strategi D3

Fremhæv historierne og naturen

Fremhæv og udvikl særlige destinationer med baggrund i kulturarven og naturen.

Skab kommunikation i form af digitale og analoge løsninger, der viser vejen hertil.

Skab fysisk tilgængelighed og markeringer i form af skilte og andre fysiske elementer, der tydeliggør de mange historier, bygninger, industriminder og naturop-levelser.

Aktiver fysiske elementer som Snorrer, mindesmærker, natur m.m., men inddrag også i højere grad interessante oplevelser og begivenheder fra søen, byen og andre historiske fortællinger fra Marstal. Aktiver dem i det fysiske miljø som en interaktiv historiebog.

SouthGate urban objects, Bath, UK; Macgregor Smith Landscape Architects

Vægmaleri

Sauna og badehus, Norge

Bådhuset, Oslo, Norway; TreStykker 2012

Supplerende anbefalinger

- Udvid sæsonerne igennem naturens oplevelser udenfor højsæsonen.
- Byg på de eksisterende stedsbundne kvaliteter og skab tilgængelighed og formidling til besøgende.
- Støt foreninger og erhverv, der er baseret på kulturarv, natur- og rekreative oplevelser.
- 'Alt er vand ved siden af Marstal' holder ikke: Ærø's natur har oplevelsesværdi af høj kvalitet.

3.7 Resumé

Marstal er et unikt miljø med sin historiske by og mangfoldige havn og det oplevelsesrige landskab. Det er et attraktivt sted at besøge, og det vandnære Danmark er et attraktivt sted at bosætte sig i. Marstals gode stedbundne kvaliteter er grundlaget for den fremtidige udvikling. Autencitet, nærhed og tilbuddet om 'det hele liv', beriget af naturen og havet er også kernen i Fremtidens Marstal. Helhedsplanen har taget temperaturen igennem en større borgerinvolvering, og der er ingen tvivl om, at Marstallerne holder af deres by og havn som den er, hvor de vil bevare og udvikle på de eksisterende kvaliteter og forståelsen af Marstal som Skipperbyen.

Marstal har potentialet til at udvikle sig positivt i årene fremad. Genfindes styrken på havnen igennem nye maritime tilbud og erhverv, der skaber værdi hele året, og udvikles byens særkende til gode for lokale og gæster, vil attraktionsværdien, omsætning og bosætning øges i Marstal i årene frem. De seneste fem år er der set tendenser til fremtidens udvikling. ÆrøExpressen, øget værftsaktivitet, Skonnert Havn, en god Marina, en handelsgade med butikker og gode boligtilbud giver troen på den omstilling og forandring, der skal ske, og allerede sker.

De mange besøgende giver Marstal et 'udstillingsvindue', hvor der sommer efter sommer er mulighed for at vise, hvad Marstal kan tilbyde, ikke blot som turistdestination, men også som en attraktiv helårsby. Dette 'udstillingsvindue' er et stort aktiv i omstillingen til Fremtidens Marstal, og det trives sommer efter sommer disse år. Marstal kan styrke sin identitet og kvalitet og skabe større oplevelsesværdi, der også er besøget værd udenfor højsæsonen, hvor de mange tusinder gæster ikke løfter bylivsstemningen som i højsæsonen.

mitMARSTAL handler om det gode liv hele livet for Marstallere. Helhedsplanen adresserer de potentialer, der kan differentiere Marstal fra 'det øvrige' og skabe en udvikling, der ikke kan kopieres andre steder. At være et bæredygtigt lokalsamfund med by, havn og unik natur skaber det gode liv hver dag. Marstals samlede tilbud med uddannelse, handel, foreningsliv og gode boliger er grundvilkår for en god 'leveby', og de er lige så vigtige for den fremtidige udvikling og bosætning. Marstal er unik, og her leves livet i en historisk kontekst med en stærkt funderet egenforståelse og en arkitektonisk karakter, der adskiller sig fra Danmarks øvrige mindre hovedbyer. Det unikke, der har skabt Marstal til, hvad den har været og er i dag, er stærkt relateret til havet og havnen, og det er derfor helt essentielt at styrke fremadskuende aktiviteter indenfor søfart og bådebyggeri. En levende havn – det er grundpræmissen om Skipperbyen og relationen til det maritime, der også i fremtiden definerer Marstal og Marstallere som et særligt sted i Danmark.

4. Borgerprojekter

4.1 Introduktion

4.2 Badeanstalten Søens Folk

4.3 Et aktivt træskibsværft og formidlingscenter på havnen

4.4 Grønne pladser i byen

4.5 LUKaf med poetisk flyvehøjde - byggefestival

4.6 Nytænkning af Marstal Havns grønne anlæg

4.7 Skonnert hus

4.8 Torvet - Mødested og markedplads

4.9 Træer i Kirkestræde

4.1 Introduktion

Ud over de regulære borgermøder og spørgeskemaundersøgelsen har Ærø Kommune og Rådgivere lavet en proces, hvor de lokale ildsjæle har haft mulighed for at arbejde fokuseret med at udtænke og designe byudviklingsprojekter til Helhedsplanen – disse grupper kalder vi for Udviklingsgrupperne.

Der er blevet afholdt to workshops på Marstal Navigations-skole i efteråret 2021, hvor udviklingsgrupperne har haft til opgave at udvikle og kvalificere deres ideer i samspil med Ærø Kommune og Rambøll. Deltagerne skulle forholde sig til konceptudvikling, målgrupper, sæsonbetonet anvendelse eller funktion af deres koncepter, afklaring vedrørende 'funding', organisering omkring deres projekter, kommunikation med vi- dere. Som en tilføjelse til de to workshops er der sket løbende digital sparring under hele forløbet.

Udviklingsgrupperne har produceret 8 forskellige konkrete bud på byfornyelsesprojekter, der kan bidrage til at realisere Helhedsplanens vision og strategier. Ud af disse 8 projekter har 7 projekter ansøgt om økonomisk støtte via Helhedspla- nens anlægsmidler (1.45 millioner kroner). Til hvert projekt er der søgt 500.000 kr. i støtte.

Helhedsplanens anlægsmidler (1.45 million kroner) vil blive reserveret til de tre mest populære initiativer. De projekter, som kan realiseres for op til 500.000 per projekt, kan forven- tes at blive igangsat i løbet af 2022. Hvis et projekt kræver yderligere finansiering, kan det evt. igangsættes i etaper indtil der sikres yderligere midler – hvis projektets natur altså tillader det. Alternativt kan ekstern støtte være nødvendigt for realisering af projektet, og således hviler tildelingen af de 500.000 på, at udviklingsgrupperne selv kan indhente ekstern funding i løbet af 2022. Ærø Kommune vil i samarbejde med udviklingsgrupperne undersøge og vurdere realiserbarhed af projekterne i løbet af 2022, når Helhedsplanen er vedtaget af Kommunalbestyrelsen. Hvis et projekt skønnes urealiserbart, vil midlerne i stedet blive benyttet til at igangsætte nogle af de øvrige projekter, som Udviklingsgrupperne har produceret.

Gruppen bag "Et Aktivt træskiftsværft og formidlingscenter på havnen" søgte ikke del i de 1.45 millioner kroner til igangsæt- telse af projektet. Gruppens medlemmer anser projektet som værende i multimillionklassen og har derfor ikke været inte- resseret i at "kapre" stemmer fra de øvrige projekter, som har en reel mulighed for at blive igangsat i løbet af 2022. Derfor var de ikke en del af afstemningen om prioritering af Helheds- planens midler, men der blev i forbindelse med afstemningen til borgermøde 3 alligevel tilkendegivet opbakning omkring projektet af en god portion af mødets deltagere.

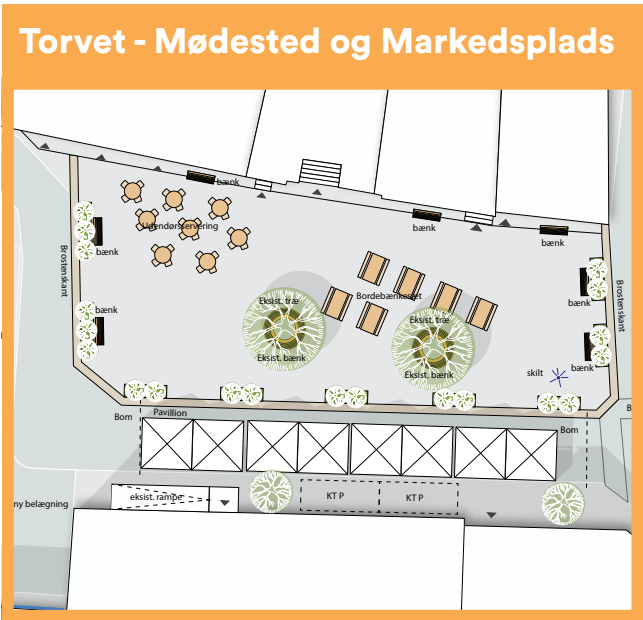
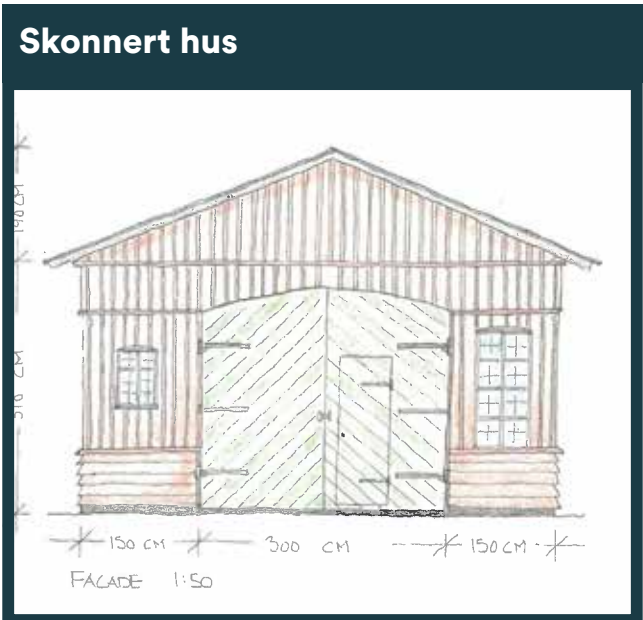
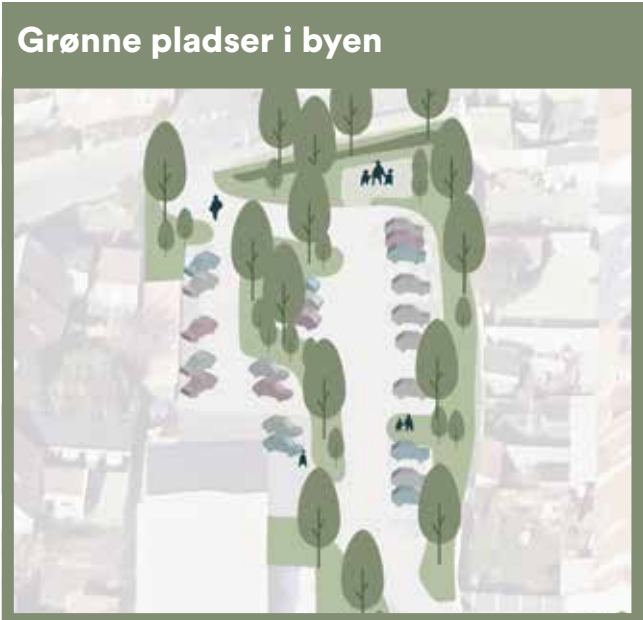
På de følgende sider er det muligt at se de forskellige projek- ter, som udviklingsgrupperne har produceret. Forslagene er ligeledes publiceret på Ærø Kommunes hjemmeside.

Badeanstalten Søens Folk	61
Et Aktivt træskiftsværft og formidlingscenter på havnen	-
Grønne pladser i byen	34
LUKaf med poetisk flyvehøjde - byggefestival	15
Nytænkning af Marstal Havns grønne anlæg	26
Skonnert hus	45
Torvet - Mødested og markedsplads	45
Træer i Kirkestræde	28

Afstemningsresultat

Oversigt borgerprojekter

På følgende otte sider, vises en nedskalering af hvert borgerprojektplanche, som præsenteret på borgermøde III.

Borgerprojekter

Badeanstalten Søens Folk

Vision
“At understøtte det gode liv på Ærø, ved at etablere en helårs badebro og sauna ved Eriks Hale i Marstal”

Formål
Badeanstalten Søens Folk har til formål, gennem brobygning, at styrke fællesskabet på Ærø og bidrage til det gode sunde liv, ved at give mennesker mulighed for, sammen at være aktive i og opleve naturen.

Projektet søger 500.000 dkk

Samlet projektsum: 5 mio. kroner

Gruppens medlemmer
Thea De Magos
Gitte Lone Bott
Chris Hammeken
Susan Dreymann
David Gjerluf Brandenhoff

Projektbeskrivelse
Med badeanstalten Søens Folk ,vil vi give børn og voksne et frirum og en mulighed for at opleve havet, som de mange sømænd fra Marstal, har oplevet det når de besejlede verdenshavene i deres stolte træskibe.

Vi vil skabe en badeanstalt, der i udformning fortæller historierne fra søfartens storhedstid.

Med elementer inspireret af datidens skibe, vil vi give brugerne et livagtigt tilbageblik til tiden, hvor fortællingerne fandt sted.

Vi vil gennem designet skabe en oplevelse af, at man befinder sig på et skib, midt på havet.

Støtter helhedsplanens strategier...

Styrk de tre hovedoplevelser; Marstal by, Marstal havn og den rekreative havn - vær autentisk og tro imod kernefortællingerne

Skab én hoveddestination for de blå- og grønne rekreative oplevelser syd for byen

Tænk dig et øjeblik tilbage i tiden og ud på det åbne hav.

Forestil dig at være helt alene på broen på en skonnert, der knagende kæmper sig gennem meter høje brølende bølger. Midt på Atlanten, tusinde kilometer fra fast grund under fødderne, fra familie, venner og alle de ting der omgiver os i vores trygge hverdag.

Forestil dig en frostkold morgen, at mærke hvordan kulden i fingrene kæmper mod kræfterne og hvordan du stadig stoler på at de holder dig fast til råens glatte lakerede overflade, mens du er ved at rebe sejlene.

Langt over skibets skrog, der ligger tungt og roligt i det kolde tavse hav, der breder sig som et blankt sort tæppe, til alle sider, så langt øjet rækker.

Forestil dig at du, stående ved rælingen, betragter havet, helt ud til horisonten, At du slipper alle tanker og lader din bevidsthed følge bølgenes bevægelser. At du behersker angsten for at give dig hen og finde roen i dig selv og ydmygt at indtage en plads midt i det enorme og kraftfulde element, som havet udgør.

Forestil dig at træder over rælingen og et skridt ad gangen, ned i det iskolde vand. At du mærker hvordan huden brænder og blodet begynder at strømme, efterhånden som havet omslutter dine ben og din krop.

At du giver slip, skubber fra og lader dig flyde ud i havet, mens du betragter den uendelige mørke overflade der omgiver dig til alle sider og som under dig, rummer en enorm ukendt verden du blot kan fornemme en brøkdels af, når du bevæger benene for at holde dig i oppe ved overfladen. Du trækker vejret langsomt, mærker hvordan kulden trænger ind i kroppen og du koncentrerer dig om at holde hjerterytmen i ro.

Du giver dig hen, slapper af, nyder stilheden og at du er helt alene midt på havet.

Inspiration

Sauna udformet som skibets skrog. Med lyden af bølgerne og udsigt til vandlinjen.

Borgerprojekter

Et aktivt træskibsværft og formidlingscenter på havnen

Vision
"Skabe et aktivt, autentisk og maritimt oplevelsesrum på havnen - Marstal og Ærø's unikke ansigt ud mod verden!"

Projektet søger samarbejde

Gruppens medlemmer

Inge Halmø
Esben Paludan
Finn Galatius
Susan Kromann
Leif Jensen
Monica Fabricius
Harvey Metcalf

Projektet søger samarbejde

Virksomheder på Ærø
Marstal Navigationsskole og Blå HF
Øens øvrige skoler
Motorfabrikken
Søfartsmuseet
Geopark Det Sydfynske Øhav

Tegninger i billedeserien stammer fra et afgangprojekt fra Københavns Arkitektskole 2021 og er tegnet af arkitekterne Emil Wittrup-Jensen og Jesper Staffeldt, som ejer rettighederne.

Projektbeskrivelse

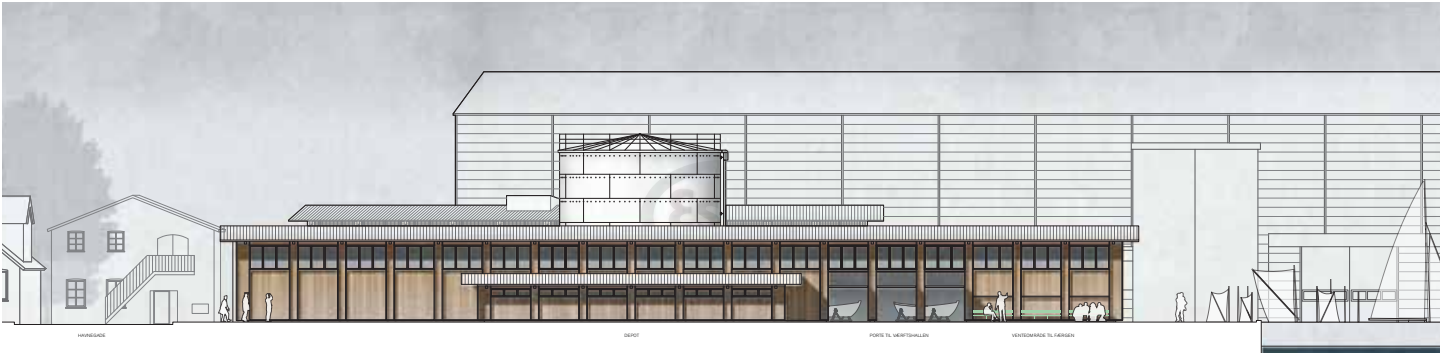
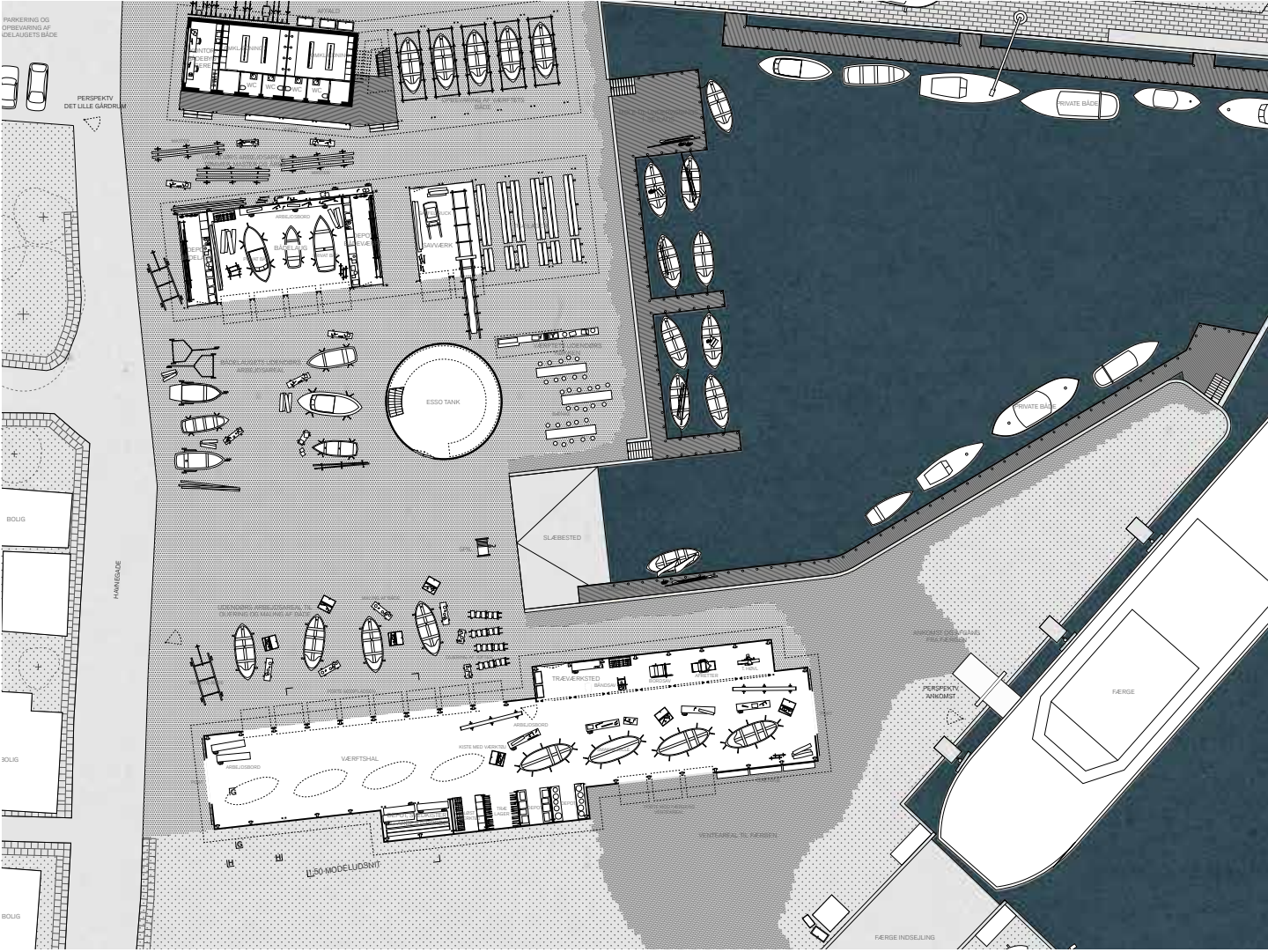
Projektet går ud på at omdanne området mellem HCC Skibsværft og havneterminalen til et aktivt, maritimt ankomstrum med funktioner som demonstrations-skibsværft, mindre bådelaug og evt. overnatningsfaciliteter for skolegrupper mv.

Her kan skoleelever, turistgrupper m.fl. opleve og lære om traditionelt og bæredygtigt byggeri af både gennem deltagelse i fremstilling af den lokale bådtype; smakejolle eller anden bådtype.

Projektet vil kunne supplere og samarbejde med de eksisterende turist- og oplevelsesmuligheder i Marstal og på den måde understøtte en større helårsturisme i byen og dermed byens erhvervsliv. Samtidigt fastholdes og udvikles havnemiljøet.

Støtter helhedsplanens strategier...

Skab et værdigt ankomstrum imod verden - gør det autentisk og oplevelsesrigt
Bevar den maritime DNA og bevaringsværdige bygninger og industriminder!
Skab oplevelser og øg kvaliteten af eksisterende byrum

Inspiration

Borgerprojekter

Grønne pladser i byen

Vision
"At give Marstal en grøn profil."

Projektet søger
500.000 dkk

Samlet projektsum: 0,5 mio. kroner

Gruppens medlemmer
Benthe Søndergaard
Anna Marie Nielsen
Helle Nissen
Lene Grønne

Projektets hovedformål

- Skabe sammenhæng mellem byens dele og mellem by og havn med træalléer og beplantning
- Lade træerne lede gæster fra indfaldsveje ind til byens centrum
- Skabe harmoni og æstetik i byen ved hjælp af ensartet interiør: Bænke, beplantning og materialer

Projektbeskrivelse
Parkeringspladsen i Kirkestræde er naturlig at inddrage i projektet, idet den er oplagt at plante træer på. Parkeringspladsen kan uden de større udgifter bruges mere effektivt og gøres både større, kønnere og grønnere, som det fremgår af det projektskitse. Større, ved at lade pladsen gå helt ud til skel; grønnere og kønnere ved at erstatte de bestående hegn med træer. Parkeringspladsen kunne i langt større udstrækning aflaste de små gader for biler. Her er plads til ekstra parkeringsbåse, træer og el-ladestandere.

Samtidig med, at parkeringspladsen dækker et praktisk behov, bliver den også et smukt sted at opholde sig. Med en beplantning og kantning med cortenstål som foreslået i projekt "Nytænkning af Marstal Havns grønne anlæg"s skaber man en sammenhæng og helhed i byens gader og på pladser. Dette understreges også ved et ensartet byinteriør som bænke og affaldsspande. Disse genstande kan søges sponsoreret af øens erhvervsdrivende.

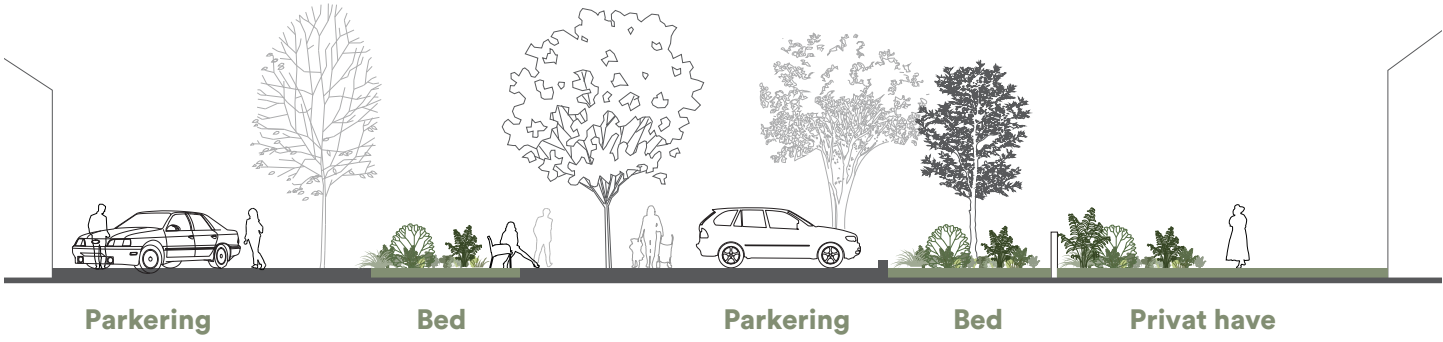
På den lille parkeringsplads på hjørnet ved Lærkegade gives der mulighed for at indrette en cykelparkering. Her er også plads til et toilet/ handicaptollet. Handicapparkering placeres tættest på toiletterne.

Vore samarbejdspartnere vil primært være kommunens afdeling for Park og vej. Park og vej vil stå for anlæg og vedligehold.

Støtter helhedsplanens strategier...

Styrk & udvid Kirkestræde som byens hovedakse

Skab byrum, opholdssteder der forbinder og inviterer til ophold og oplevelser

Inspiration

Borgerprojekter

LUKaf med poetisk flyvehøjde - byggefestival

Vision

"at skabe et samlet design af mindre "pop up" huse med et maritimt udtryk og et design, der falder naturligt ind i havnens øvrige bygningsmasse."

Projektet søger 500.000 dkk

Samlet projektsum: 3,5 mio. kroner

Gruppens medlemmer

Kent Dreymann
Erik Kroman
Jan Kiwi
Steen Jensen
Marc Ambech,
Leif Jensen
Benjamin Benhaka
med flere...

Kristian Hansen, faglig konsulent.

Projektbeskrivelse

Projektets grundide er at inddrage de folk/byen der er med i "Byggefestivalen" til at få ejerskab i tankegangen, og det kunne ende med start på en forening, der havde til hensigt at vedligeholde og udvikle ideen til face B).

Projektet tænkes udført i 2 etaper.

A.) Nordre del af havnen v/ Ærøexpressen + Udsigtstårn på bro 10

B.) Den sydlige del af havnen v/ Kajakklubben ved "Det lille hav".

Kristian Hansen tegner de huse og udsigtstårn, der skal bygges, og selve byggeprocessen tænkes gennemført som en "Byggefestival", hvor Marstals borgere inddrages sammen med forskellige lokale håndværkere samt Arkitektskolens elever under ledelse af Kristian Hansen.

Støtter helhedsplanens strategier...

Skab rekreative forbindelser med oplevelser fra nord til syd - forbind byens ankerpunkter

Skab oplevelser og øg kvaliteten af eksisterende byrum

Borgerprojekter

Nytænkning af Marstal Havns grønne anlæg

Vision
"At skabe rekreative og moderne rum for byens borgere og gæster"

Projektet søger 500.000 dkk

Samlet projektsum: 0,5 mio. kroner

Gruppens medlemmer
Benthe Søndergaard
Anna Marie Nielsen
Helle Nissen
Lene Grønne

Ideen med de nye grønne anlæg ved Havnegade er at flytte de besøgendes focus fra Havnegade til Jollehavnen.

Målgruppe:
I denne proces har vi bestræbt os på at tilgode så mange brugere som muligt, samtidig med, at vi har tænkt både miljø (biodiversitet og vejrlig) samt kulturarv ind. Vi har i vore overvejelser lagt til grund, at anlæggene skal kunne benyttes af alle. Det vil sige, at der skal både være plads til ro og fordybelse, men også til, at fx børnefamilier skal kunne trives her.

Ideen har været, at åbne anlæggene mod havnen og lukke imod Havnegade. Vi nytænker med respekt for det eksisterende. I plantevalget er der taget hensyn til anlæggenes beliggenhed, som vil have indflydelse især om vinteren, hvor de er ret udsatte for vind og vejr og en gang imellem højvande.

Vore samarbejdspartnere vil primært være kommunens afdeling for Park & Vej og i mindre grad Havnen. Park og Vej vil komme til at stå for anlæg og vedligehold.

Vi er af planteskoleejer Poul Overdam Petersen blevet tilbudt gratis udarbejdelse af tegninger, hvis han bliver valgt som leverandør af planter

Materialevalg:
-Stenmel
-Rustfri cortenstål til forhøjede bede og kanter
-Lavt springvand (som foto)
-Kraftige pæle til bedafgrænsning og leg
-Borde/bænkesæt m. plads til kørestolsbrugere
-Eksisterende træbænke. Nye træbænke, kopi af de gamle.
-Københavnerbænke. Skraldestativer. Bedlamper
-Eksisterende træer og enkelte nyplantede
-Mindesmærker
-Inspiration hentet hos Overdams Planteskole

Støtter helhedsplanens strategier...
Skab rekreative forbindelser med oplevelser fra nord til syd - forbind til byens ankerpunkter
Skab oplevelser og øg kvaliteten af eksisterende byrum

Inspiration

Borgerprojekter

Skonnert hus

Vision
"At fastholde og gerne udvide Marstal havn som et hjemsted for vedligeholdelse og reparation af de klassiske skibe og hvor havnens faciliteter og øens maritim Know-How er et naturligt trækplaster."

Projektet søger 500.000 dkk

Samlet projektsum: ca. 0,575 mio. kroner

Gruppens medlemmer
Erik Kroman
Lars Jensen
Steen Jensen
Marck Ambech
Kent Dreymann
Jan Kiwi
Benjamin Benhaka
Carsten Nørgaard

Projektbeskrivelse
Skonnerthuset er beregnet på, at skonnertfolk kommer til Marstal for overhaling af deres skibe på gør-det-selv basis, typisk i forbindelse med vinteroplægning.

Til den øvelse kræves - ud over den allerede etablerede bedding - en værkstedsbygning, hvor besætningerne kan overhale master, bomme, andre rundholter samt øvrigt grej og udrustning.

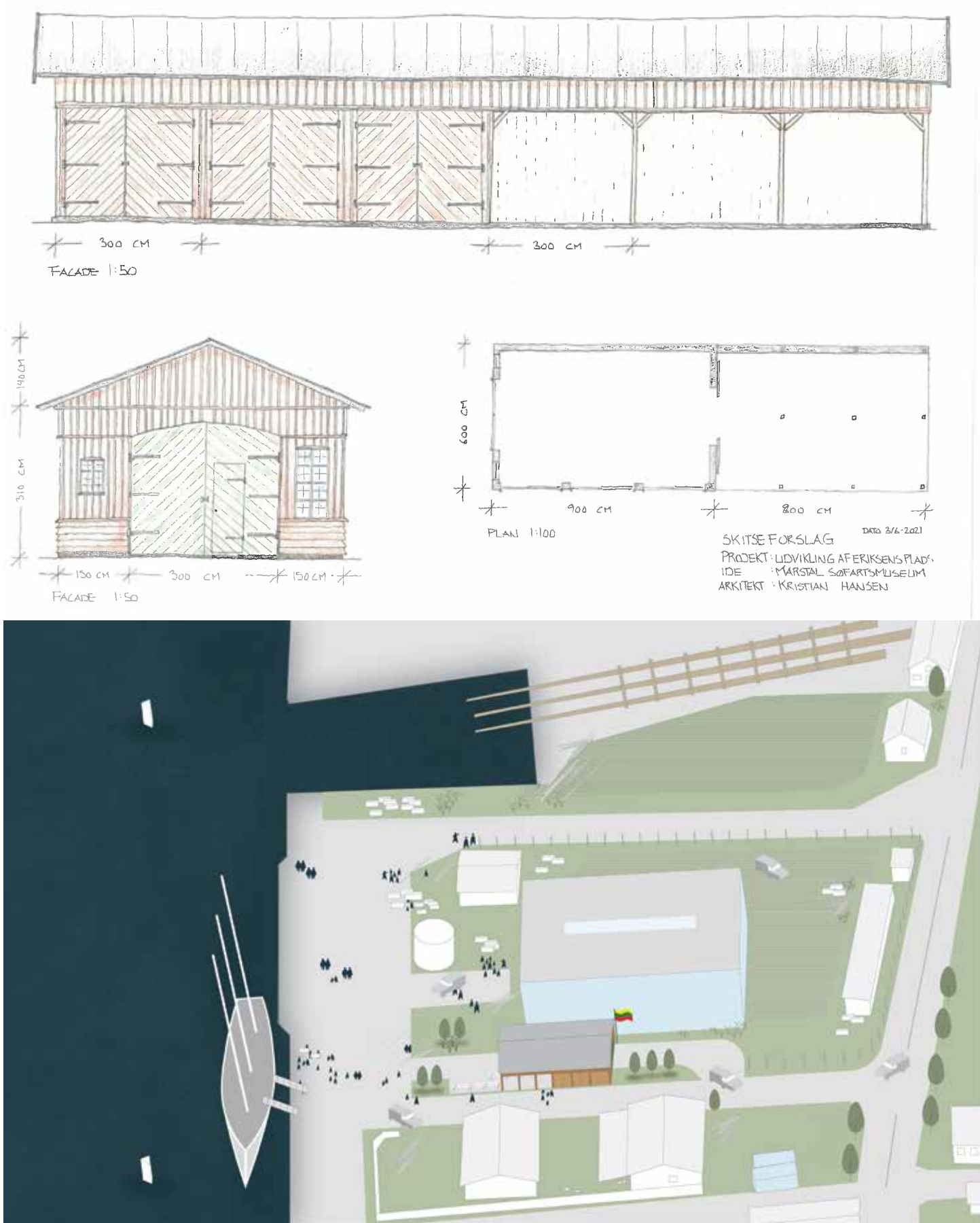
Selvfølgelig vil der i den forbindelse være tilkøb af ydelser fra lokale virksomheder. Huset skal for at rumme rundholterne have en god længde og ligge i havnens industriområde, idet der skal udføres reparationsarbejde i og omkring bygningen.

Denne skal opføres i træ for at understrege havnens karakter.

Støtter helhedsplanens strategier...

Styrk mangfoldigheden og sikrer et højt serviceniveau af forskellige kompetencer

Bevar den maritime DNA og bevaringsværdige bygninger og industriminder!

Inspiration

Borgerprojekter

Torvet - Mødested og markedplads

Vision

“At skabe et åndehul, fristed, mødested og smuk afslutning på gågaden. Genskabe torvet som en markedsplads til præsentation og salg af lokale produkter samt loppemarked i Marstal, bl.a. årstidsbestemte arrangementer og foreningsaktiviteter”

Projektet søger 500.000 dkk

Samlet projektsum: 0,5 mio. kroner

Gruppens medlemmer

Lars Rinfalk

Jytte Fromberg

Samarbejdspartnere

Udviklingsgruppe “Begrønning”

Handicapråd (Ærø kommune)

Svømmehalsbestyrelsen og Kulturfondens (Ærø kommune)

Marstal Handelsstandsforening

Ærø turist og erhverv

Tekniskafdeling, kultur- og folkeoplysningsafdeling, park og vej Ærø kommune

Projektbeskrivelse

Torvet i Marstal skal være smukt, brugbart og en naturlig forlængelse og afslutning af gågaden, til gavn og glæde for turister, fastboende, erhvervs- og foreningsliv.

Torvet skal være byens velkomst og åbning for turister og gående/cyklende, der kommer fra sydvest ad Reberbanen. Når de krydser Vestergade og kommer ind i Markgade, får de det første indtryk af Marstals karakteristiske og små huse og smalle gader, inden de tager et hvil eller tager turen op og ned ad gågaden eller mod øst ned til havnen og stranden. Bilister - nu på gåben, kommer fra p-pladsen mellem Kirkestræde og Vestergade og ved Torvet opdager de byen åbne sig mod Torvet, gågaden og havnekarverierne. På markedsdage præsenteres og sælges lokale produkter og “lopper”.

Torvet skal ikke være en konkurrent til det etablerede erhvervsliv og cafeer, men et supplement og “lokkemad” til yderligere udforskning af byen eller et tiltrængt hvil.

Støtter helhedsplanens strategier...

Styrk & udvid Kirkestræde som byens hovedakse

Gendan byens centrale torv som byens klassiske plads med ophold & oplevelser

Inspiration

Borgerprojekter

Træer i Kirkestræde

Vision
"At give Marstal en grøn profil."

**Projektet søger
500.000 dkk**

Samlet projektsum: 0,5 mio. kroner

Gruppens medlemmer
Benthe Søndergaard
Anna Marie Nielsen
Helle Nissen
Lene Grønne

Projektets hovedformål

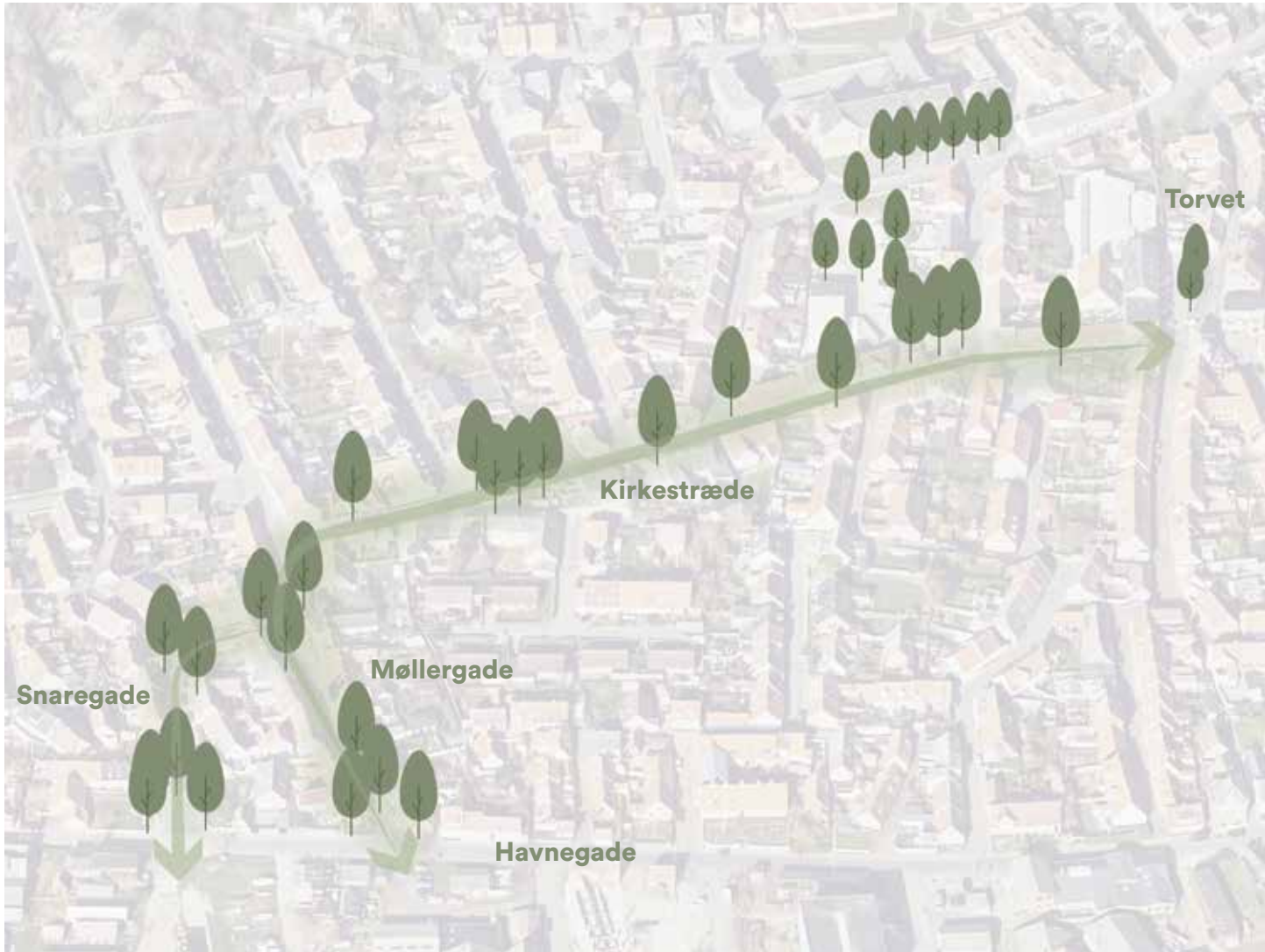
- Skabe sammenhæng mellem byens dele og mellem by og havn med træalléer og beplantning
- Lade træerne lede gæster fra indfaldsveje ind til byens centrum
- Skabe harmoni og æstetik i byen ved hjælp af ensartet interiør: Bænke, beplantning og materialer

Projektbeskrivelse
På dette kort ses, hvordan træernes placering danner en allé, der starter lige der, hvor Snaregade og Søndergade møder hinanden og danner et lille torv. Den fortsætter ad Snaregade/ Møllergade og slutter på Torvet midt i byen. Sådan kan man lede byens gæster fra lystbådehavnen op til byens centrum. På samme måde kan man ved andre af byens indfaldsveje vise vejen til byens midte. Træerne er med til at skabe et harmonisk og æstetisk indtryk i byens gader. Uanset, hvor I disse gader, man befinder sig, kan man få øje på mindst ét træ. Træerne, vi har valgt lindetræer, er placeret forskelligt af hensyn til gadens beboere, trafik og pladsforhold. Træerne placeres i chikaner, der i Kirkestræde er anbragt en meter fra fortovs-kanten, så de bløde trafikanter kan passere igennem her. I chikanerne er der under træerne samme beplantning som tænkt ind i anlæggene på havnen jvf. Projekt "Nytænkning af Marstal Havns grønne anlæg". Derved skabes sammenhæng mellem havn og by. Denne del af Kirkestræde vil få karakter af sivegade. Farten tages af bilerne, og gaden vil derved ånde mere ro og harmoni med dens træer, beplantning og bænke, som man får lyst til at slå sig ned på undervejs til bymidten. Udover at gøre bymiljøet kønnere og grønnere, bidrager byens træer til både biodiversitet og bæredygtighed - CO2-optag. Bænke og affaldsspande kan søges sponsoreret af øens erhvervsdrivende. Vore samarbejdspartnere vil primært være kommunens afdeling for Park og vej. Park og vej vil stå for anlæg og vedligehold.

Støtter helhedsplanens strategier...

Styrk & udvid Kirkestræde som byens hovedakse

Øg biodiversiteten og skab wayfinding gennem grønne strategier

Inspiration

A. Appendix

- A.1 Borgermøde I
- A.2 Sammendrag spørgeskemaundersøgelse
- A.3 Borgermøde II
- A.4 Borgermøde II, opgave 1
- A.5 Borgermøde II, opgave 2a
- A.6 Borgermøde II, opgave 2b
- A.7 Borgermøde II, Opgave 3
- A.8 Borgermøde III
- A.9 Stiftelse af Marstal lokalråd

Appendix

A.1 Borgermøde I

Ærø Hallen 12.06.2021

På borgermødet d. 12 juni kom der omkring 50 borgere. Arrangementet startede ud med en række oplæg, der præsenterede formålet med planen. Her talte blandt andet formand for Teknik- Miljø- og Havneudvalget, Lennart Mogensen, Chris Hammeken fra Ærø Turist og Erhvervsforening, samt Michael Thomsen fra Rambøll Arkitekter. Derefter tog deltagerne på fotosafari i Marstal for at kortlægge byens kvaliteter og udfordringer. Resultaterne blev præsenteret på borgermøde 2.

Til højre ses de samlede fotosafari plancher fra borgermøde I.

Program

- 13.05 Velkomst ved moderator Julie Skaar fra Motorfabrikken & Udvalgsformand Lennart Mogensen
- 13.25 Helhedsplanens formål og proces ved Fredrik Weisser, planlægger, Ærø Kommune
- 13.35 Oplæg ved Michael Dohn Thomsen, Rambøll Arkitekter
- 13.50 Oplæg ved Turist- & Erhvervsdirektør, Chris Hammeken
- 14.05 mitMarstal: Fotosafari (arbejdsgrupper)
- 15.30 Kaffe, kage & opsamling
- 16.15 Afsluttende ord
- 16:30 Outro & farvel

Appendix

A.2 Sammen drag spørgeskemaundersøgelse

Perioden juni - juli 2021

Som en del af dataindsamlingen under Helhedsplanen har Ærø Kommune afviklet en spørgeskemaundersøgelse. Dette gik over al forventning med en deltagertal på over 1000! Både fastboende, personer med fast tilknytning til Marstal samt turister er kommet med en masse gode inputs til, hvordan Marstal bør udvikles fremadrettet, og lige netop disse input spiller en central rolle i Helhedsplanens endelige hovedstrategier og anbefalinger.

I det nedenstående er det muligt at se nogle af resultaterne af undersøgelsen, men hvis du vil vide mere herom så kan du downloade alle resultaterne på kommunens hjemmeside – det er en ordentlig omgang! Derfor har vi også udarbejdet en rapport, der opsummerer spørgeskemaundersøgelsens vigtigste temaer.

Resultater og spørgeskemaer er tilgængeligt på Ærø Kommunes hjemmeside på følgende link: <https://www.aeroekommune.dk/erhverv/lokalplaner-og-planlaegning/helhedsplan-marstal>

Generelt kan det siges, at alder har vist sig at være den mest udslagsgivende variabel i spørge-

skemaundersøgelsens besvarelser - i meget højere grad end køn eller de adspurgtes specifikke geografiske tilhørsforhold til/på øen. Det vil sige, at alder altså har en betragteligt større betydning end de forskelle, der er mellem dem der bor fast i Marstal, dem der bor uden for Marstal på Ærø eller dem der blot ejer fritidshus i Marstal. Som et eksempel herpå kan nævnes spørgsmålet om, hvorvidt der skal være et supermarked på Marstal Havn. Tilhørsforhold gjorde ikke den store forskel her. Men til gengæld viste det sig, at de 26-39 årige var særligt positivt indstillet overfor ideen (60,5 % for og 25 % imod) hvor dem over 50 år svarede omkring 53 % imod og 39 % for.

Nedenfor ses udvalgte hovedkonklusioner fra undersøgelsen.

Slides er præsenteret på borgermøde II 30.08.2021 af Ærø Kommune.

mitMARSTAL
Helhedsplan

Spørgeskema

Undersøgelse: 12. juni-1. august 2021

2 spørgeskemaer: Fast tilknytning (A) og turister (B)

I dag fokuserer vi på spørgeskema A

936 besvarelser – 559 fulde besvarelser (A)

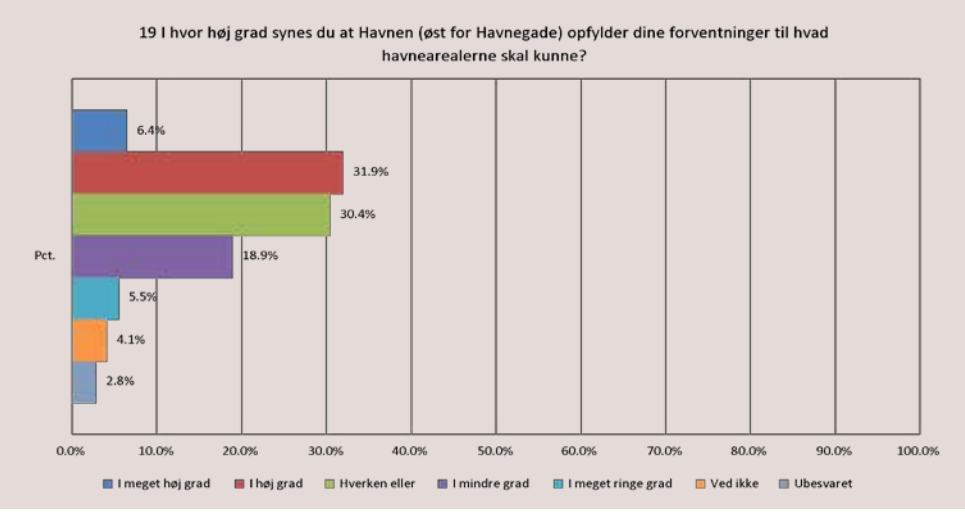
Offentliggøres på kommunens hjemmeside

mitMARSTAL
Helhedsplan

Hvem deltog?!

Aldersgruppe	Besvarelser udgjort af aldersgrupper
12 år eller yngre	0%
13-18 år	1,3%
19-25 år	3,6%
26-39 år	12%
40-54 år	26,2%
55-69 år	38,2%
70 år eller ældre	15,2%
Ubesvaret	3,4%

- Høj deltagelse blandt de 40-69-årige
- De unge er generelt underrepræsenterede (25 år og yngre)
- 70+ er også underrepræsenteret
- Alder har generelt vist sig at være den mest udslagsgivende faktor.

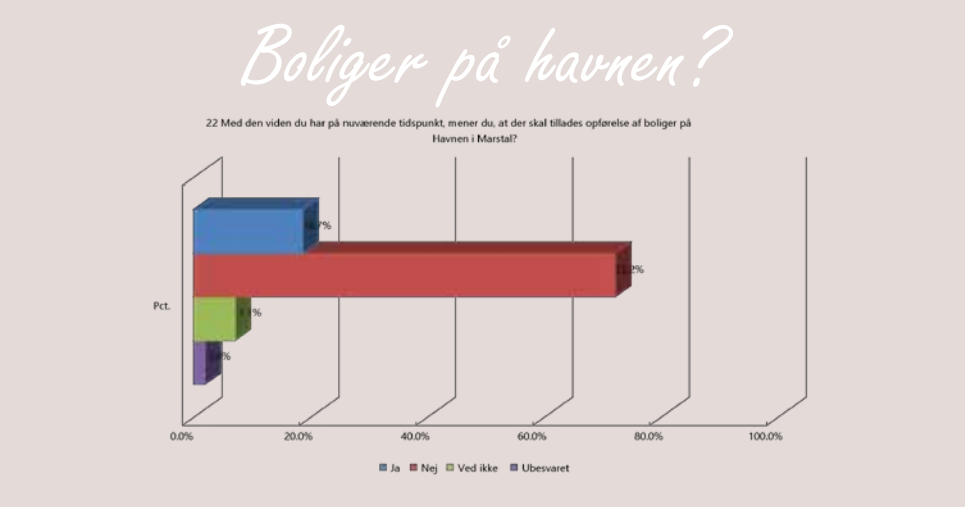
mitMARSTAL
Helhedsplan

Fremtidens Havn

Hvis du skulle designe fremtidens havn, hvilke funktioner skal den så indeholde?

Top 4
Maritime erhverv (77,3%)
Restaurations-, madboder og øvrige udskækningsmuligheder (62,8%)
Lystbådehavn udvidelse (43,6%)
Kulturinstitutioner (43,3%)

Bund
Ferieboliger, hotel, badehuse og øvrige gæstgiveri (11,7%)
Boliger (11,5%)
Undervisning, skoler og daginstitutioner (8,3%)

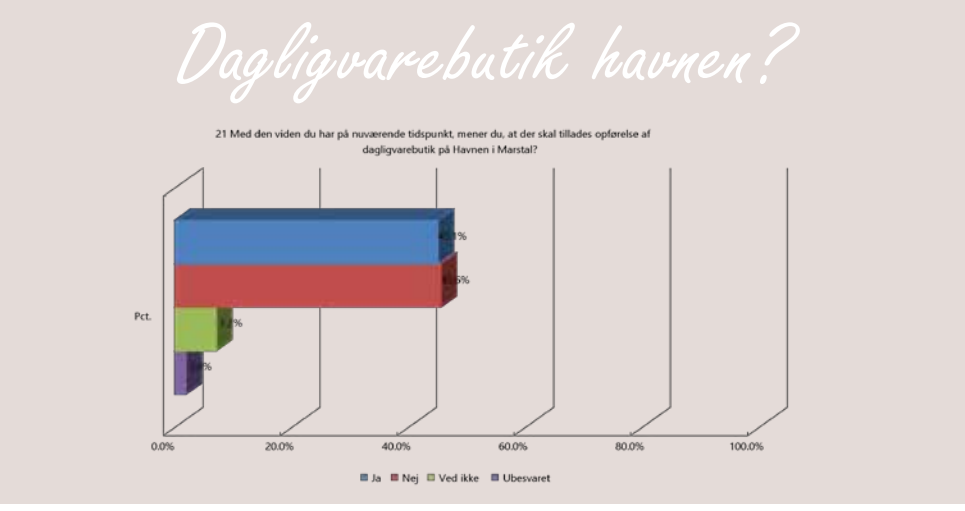

mitMARSTAL
Helhedsplan

Rum for forbedring

Hvad er marstals største udfordringer, hvor vi skal forsøge at skabe forbedring eller forandring i fremtiden?

Top 5
Havnen trænger til fornyelse (45,3%)
Et centralt torv, der samler byen (43,0%)
Slidte og forfaldne bygninger (35,8%)
Sejler og søfartskulturen skal styrkes (34,6%)
Trafiksikkerhed og parkering (29,2%)

mitMARSTAL
Helhedsplan

Mere Turisme?!

10,9 % mener, at vi bør have flere turister i fremtiden.

55,8 % mener, at vi bør have flere turister i fremtiden, men at vi skal håndtere spidsbelastningen i sommerferien bedre.

26,7 % mener, at vi har nået et passende niveau når det kommer til antallet af turister

4,4 % mener, at der bør være færre turister om sommeren

0,3 % mener, at der generelt skal være færre turister.

Spørgeskema B: 13,7% mener, at der er for mange turister.

Appendix

A.3 Borgermøde II

Ærø Hallen 12.06.2021

På borgermødet d. 30 august kom der mellem 90-100 borgere. Ærø Kommune startede ud med et give et resume af de væsentligste temaer, som har vist sig i svarerne fra spørgeskemaundersøgelsen samt de temaer, der viste sig på det første borgermøde.

Derefter blev alle sat i arbejde: Med kort over Marstal og en stak tuscher i hånden gik deltagerne i gang med at udpege byens vigtigste fixpunkter. Der blev tegnet bud på byen og oplandets bedste ruter til fods, der kom ideer og forslag til udviklingsprojekter i og omkring byen, og der blev brainstormet på, hvordan fremtidens havn kan se ud.

På borgermødet annoncerede kommunen ligeledes ambitionerne om at nedsætte en eller flere udviklingsgrupper, der kan bistå kommunen med inputs og udvikling af koncepter til Helhedsplanen frem mod 3. borgermøde i slut november.

18.30-18.40 Velkommen ved Lennart Mogensen, Formand Teknik- Miljø og Havneudvalget

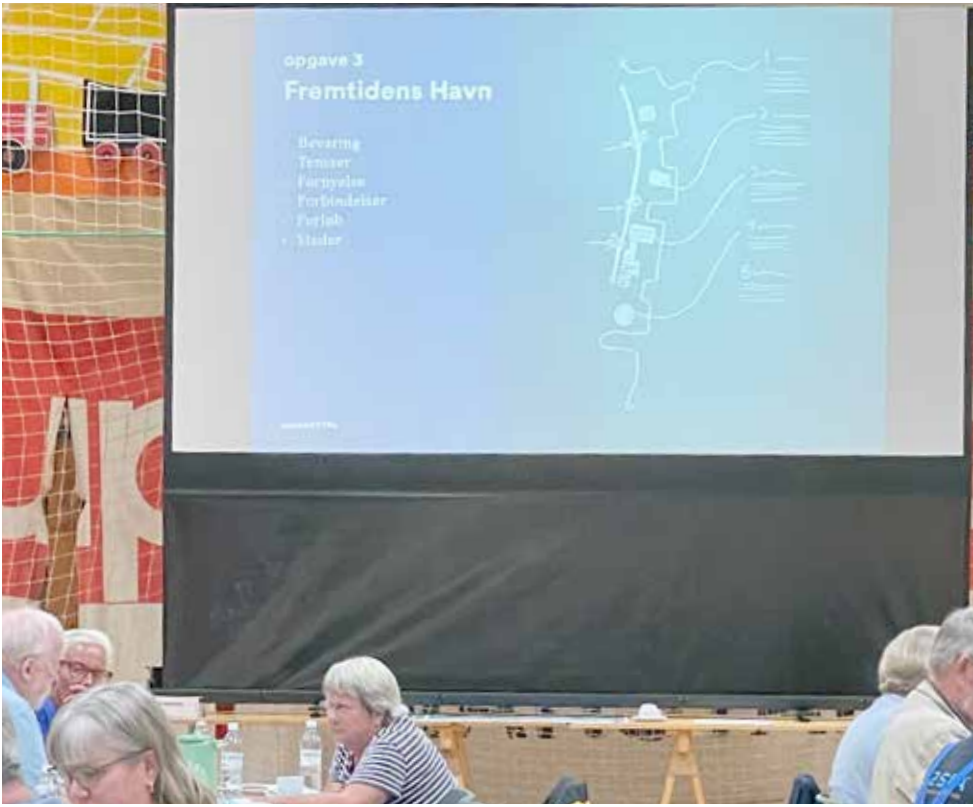
18.40-19.05 Gennemgang af væsentligste resultater fra første workshop og spørgeskemaundersøgelsen ved Fredrik Weisser, Planlægger Ærø Kommune

19.05-19.10 Introduktion til aktivitet: Board game!

19.10-19.20 Pause

19.20-20.55 Board game: Vi arbejder videre i grupper med de temaer, der har vist sig indtil videre.

20.55-21.00 Tak for i aften

Appendix

A.4 Borgermøde II - opgave 1

Opgavebeskrivelse:
Design af rekreative landskabsoplevelser
I skal designe en forbindende oplevelsessti. Det kan være til vores kære lystbådeturister eller jeres egen søndagstur.
Oplevelsesstien skal tage os på 1 times gåtur (ca. 2-5 km) med eventuelle stop og oplevelser undervejs. Turen skal byde på nogle gode oplevelser udenfor Marstal by, men må gerne på dele af strækningen bevæge sig i nærhed eller inde i byen. Udpeg undervejs på oplevelsesstien, de kvaliteter der opleves som eksempelvis Strand, flot udsigt, gode bærbuske osv.

Byen er ca. 1,5 km fra nord til syd i fugleflugt, husk at gode udsigter, kuperet terræn m.m. tager god tid at opleve :)

Indtegn jeres favoritrute med én sammenhængende streg. Undervejs ved stien, udpeges maksimalt 3 nye destinationer. Det kan være et udsigtstårn, en legeplads, en badebro, bålplads og lignende. Beskriv i øvrigt de oplevelser som findes undervejs på ruten med få ord.

Illustrationen nedenfor er et sammendrag af alle inputs.

Illustrationen nedenfor er et sammendrag af alle inputs.

Appendix

A.5 Borgermøde II - opgave 2a

Opgavebeskrivelse:

Trafikale udfordringer

Udpeg og beskriv de tre største trafikale udfordringer i Marstal og omegn, som I mener skal udvikles og have prioritet fremadrettet.

Trafikale udfordringer kan for eksempel være manglende parkering, manglende forbindelser for hårde og bløde trafikanter, ændringer af kørselsretninger, skiltning, manglende parkering for turister m.m.

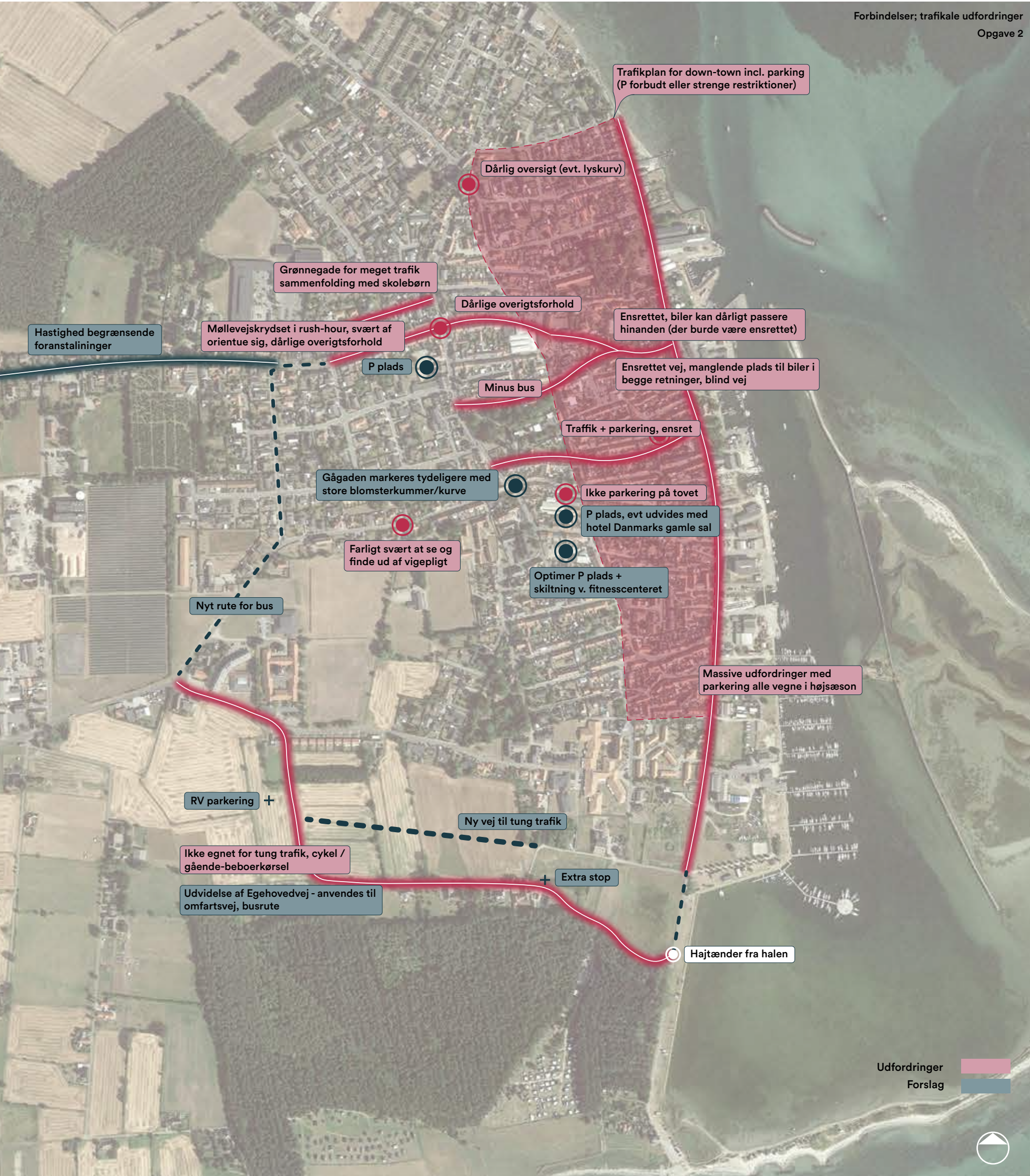
Udfordringer med spidsbelastning, parkering og trafikafvikling ved Havnegade og Færgeter-

minalen er velkendte, brug derfor ikke tid på disse.

Diskuter og vælg de tre udfordringer som I mener er mest væsentlige.

Marker dem hver især med en rød cirkel, og beskriv med få ord, den trafikale udfordringer det pågældende sted.

Illustrationen nedenfor er et sammendrag af alle inputs.

Appendix

A.6 Borgermøde II - opgave 2b

Opgavebeskrivelse:
Kulturarv og bevaringsværdighed
Vi kender alle Marstals karakteriske Snorrer og bykerne, som sammen med Marstals maritime historie sætter Marstal på Danmarkskortet som noget helt særegent. I besidder en helt særlig lokal viden, og I skal nu udpege imellem 5 - 15 helt særlige elementer som I mener udgør essencen af Marstals Kulturarv og som er bevaringsværdige. Det kan være helt særlige bygninger, industrielementer, historiske steder, skulpturer, gadeforløb eller

elementer i landskabet.

Vi har indtegnet med blå farve, nogle af de mest velkendte steder på kortet i forvejen. Marker og beskriv med et eller få ord jeres udvalgte elementer.

Illustrationen nedenfor er et sammendrag af alle inputs.

Appendix

A.7

Borgermøde II - opgave 3

Fremtides havn; Bevarelse og udvikling
Opgave 3

Opgavebeskrivelse:
Design fremtidens havnearealer
Marstal af dannet af dens historie og det er autencitet og indsigt der er det store trækplaster for oplevelsesøkonomien og en del af vi herboendes egen-identitet.

I spørgeskemaundersøgelser står det klart, at det ikke er ønskeligt med boliger, undervisning, skoler, dagsinstituioner og alle former for ferieboliger, hotel, badehuse o.lign. Der er stor tilslutning til at fremtidens havn i Marstal indeholder Maritime erhverv (77,3%), Restaurations-, madboder og øvrige udskækningsmuligheder (62,8%), Lystbådehavn udvidelse (43,6%) og Kulturinstitutioner (43,3%). Der er stor tilslutning til at bevare industrien på havnen, så overvej nøje, at bevare hvad der bevares skal.

Med ovenstående in mente, skal I nu designe fremtidens havn, som forventeligt består af en god bevaring af nuværende kvaliteter og nye initiativer til at fremtidssikre morgendagens havnearealer.

Indtegn med BLÅ TUSCH de nuværende kvaliteter som skal bevares i fremtiden, og anvende GRØN TUSCH til at tegne nye zoneringer og ideer ind.

I kan med fordel lave en arealmarkering med tusch, skrive et tal, som refererer til en ideboks til højre på papiret. Lav mindst tre nye initiativer og gerne flere.

God fornøjelse

Illustrationen er et sammendrag af alle inputs.

Bevares områder

Nyt forslag

Appendix

A.8 Borgermøde III

Ærø Hallen 30.11.2021

Ved borgermødet den 30. november kom der omkring 80 borgere. Rådgiver Michael Thomsen fra Rambøll+Henning Larsen præsenterede de overordnede linjer af Helhedsplanen for de fremmødte.

Derefter præsenterede Jan Kiwi på vegne af en gruppe borgere ideen om at starte et lokaråd i Marstal. Formålet er bl.a. at styrke nærdemokratiet, så at Marstal fremadrettet har en stærkere stemme i byens udvikling. Det er ambitionen at holde konstituerende generalforsamling i januar!

Herefter præsenterede Helhedsplanens Udviklingsgrupper deres bud på en række konkrete byudviklingsprojekter, der kan bidrage til at realisere Helhedsplanens vision og strategier på sigt.

Vi afholdt derefter en afstemning for at finde ud af, hvilke af disse projekter, der var størst opbakning til. Helhedsplanens midler vil blive reserveret til de mest populære projekter. Læs mere om dette i kapitel 4 og introduktionen hertil.

Program

18.30-18.45	Velkommen ved Peter Hansted, kommende Borgmester, og Ærø Kommune Kort oprids af formål og proces
18.45-19.15	Præsentation af udkast til dele af Helhedsplanen ved Michael Thomsen, Rambøll/Henning Larsen
19.15-19.30	Oplæg: Marstal Lokaråd
19.30-20.20	Udviklingsgrupperne præsenterer byfornyelsesprojekter Afstemning vedrørende byfornyelsesprojekterne. Kaffe og kage
20.50-21.50	Præsentation af de mest populære initiativer Spørgsmål og svar til Helhedsplanen etc.
20.50-21.00	Tak for i aften

Appendix

A.9 Stiftelse af Marstal lokalråd

På borgermøde III den 30.11.2021 præsenteres et oplæg til stiftelse af Marstal lokalråd af to repræsentanter fra initiativgruppen. Ideen er udsprunget fra flere deltagere i udarbejdelse af borgerprojekter, og med udgangspunkt i Ærø Kommunes vejledning for lokalråd. Initiativgruppen vil invitere til stiftende generalforsamling i 2022.

Nedenfor ses oplæg fra borgermøde III, derudover findes Marstal Lokalråd på facebook.

Præsentation af det nye

MARSTAL LOKALRÅD

slide 1

MARSTAL LOKALRÅD BINDER BYEN SAMMEN

- ▲ Et Lokalråd kan samle og løfte de mange gode ideer, der løsrevet cirkler rundt i byen og som mangler en god ankerplads.
- ▲ Lokalrådet skal styrke nærdemokratiet så Marstal fremadrettet har en stærkere stemme i byens udvikling.
- ▲ Lokalrådet skal fungere som bindeled mellem borgere og kommune og kan selv igangsætte projekter til gavn for Marstal.

slide 2

LOKALRÅDET - HVAD SKAL VI IGANG MED?

- ▲ Next Step: Konstituerende generalforsamling i januar - hvor borgere i Marstal er med til at formulere Lokalrådets arbejde.
- ▲ For at gøre lokalrådet så repræsentativt som muligt - foreslår vi, at det nye råd opretter en følgegruppe - et repræsentantskab, der arbejder indenfor de overordnede interesseområder som gavner byen.
- ▲ Er du nysgerrig - så tag kontakt til os via Facebooksiden: Marstal Lokalråd - <https://www.facebook.com/Marstal-Lokalraad>

slide 3

mitMarstal

Marstal Helhedsplan 2021